

Översättning av slang i svensk ungdomsprosa

Fabekovec, Domagoj

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:817765>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-31**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

ZAGREBS UNIVERSITET
FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

Domagoj Fabekovec

Översättning av slang i svensk ungdomsprosa

Masteruppsats

Handledare:

Sara Profeta

Zagreb, augusti 2020

Innehållsförteckning

1.	INLEDNING.	3
	1.1 Struktur.	3
	1.2 Texter.	4
2.	ANALYS.	6
	2.1 Teoretisk bakgrund.	6
	2.2 Analys.	8
	2.2.1 Korrespondenter.	8
	2.2.2 Dynamisk ekvivalens.	10
	2.2.2.1 Svordomar.	11
	2.2.3 Förstärkningsord.	13
	2.2.4 Engelska ord.	15
	2.2.5 Stil.	17
	2.2.6 Ordlek och förklaring.	21
	2.2.7 Slangord eller ”normala” ord?.	22
3.	SVENSKA TEXTER OCH DERAS ÖVERSÄTTNINGAR.	24
	3.1 Emma Hamberg: Linas kvällsbok 2 – Två killar och ett hjärta.	24
	3.1.1 Emma Hamberg: Linas kvällsbok 2 – Två killar och ett hjärta – översättning.	28
	3.2 Douglas Foley: Shoo len.	33
	3.2.1 Douglas Foley: Shoo len – översättning.	38
	3.3 Migration.	43
	3.3.1 Migration – översättning.	47
	3.4 Dragkampen om Åland.	52
	3.4.1 Dragkampen om Åland – översättning.	59
4.	KROATISKA TEXTER OCH DERAS ÖVERSÄTTNINGAR.	67
	4.1 Otok Krk.	67
	4.1.1 Otok Krk – prijevod.	72
	4.2 Mikrovalna pećnica, UPUTE ZA UPORABU, Sencor [®] SMW 6320. .78	
	4.2.1 Mikrovalna pećnica, UPUTE ZA UPORABU, Sencor [®] SMW 6320 – prijevod.	82
	4.3 Antun Halonja: Između računalnoga nazivlja i žargona.	86
	4.3.1 Antun Halonja: Između računalnoga nazivlja i žargona – prijevod . . .90	

4.4	REPORTAŽA – PET DANA U GRADU ROBOTA.....	94
4.4.1	REPORTAŽA – PET DANA U GRADU ROBOTA – prijevod.	99
5.	ANTECKNINGAR.....	104
6.	LITTERATURLISTA.....	107

1. INLEDNING

I Sverige kan man, liksom för övrigt i varje land, stöta på vardagligt språk som används av vissa grupper av människor i informella situationer. Detta vardagliga gruppspråk kallas för *slang*. Slang skiljer sig mellan olika åldersgrupper i olika stadsdelar och man kan också betrakta hur den används mellan kön och inom olika subkulturer. Det är ibland svårt att precisera vilka ord som verkligen kan klassas som slang, men det är välkänt att slangord och slanguttryck inte förekommer i formella sammanhang. Oavsett detta kan man hävda att de berikar språk eftersom de upprättar identiteten hos den grupp som använder sig av dem och samtidigt utesluter utomstående. Man kan oftast hitta sådana ord och uttryck i ungdomsromaner och det kan ibland vara en utmaning för översättaren att översätta dem eftersom det finns flera metoder och strategier som kan tillämpas vid översättningen av sådana uttryck. Syftet med den här masteruppsatsen är att utreda vilka översättningsmetoder och översättningsstrategier som kan vara lämpligast när man översätter ungdomsslang, dvs. slangord, slanguttryck samt andra uttryck och språkliga element som är nära förbundna med eller är en viktig del av slangspråket som används av ungdomar, nämligen invektiv, utfyllnadsord, förstärkningsord samt lånord. Den här undersökningen är alltså avgränsad till att handla om ungdomsslang och jag har hämtat två texter från två svenska ungdomsromaner som präglas av ungdomsslang för att genomföra denna undersökning. Dessa texter ska översättas genom att använda zagrebslang, dvs. den motsvarande ungdomsslang som används i Zagreb. Jag vill också visa att jag kan översätta en rad olika texter, både från svenska till kroatiska och från kroatiska till svenska, genom att översätta sex ytterligare texter av andra typer.

1.1 Struktur

Masteruppsatsen består av sex delar, varav en av dem är den här inledningen. I den andra delen, det vill säga den teoretiska delen, ska jag beskriva och förklara de översättningsmetoder och översättningsstrategier som jag bestämde mig för att använda vid översättningen av två svenska ungdomsromaner i vilka karaktärerna använder slang. Några andra metoder och lösningar som kunde ha använts ska också anges.

Den tredje delen innefattar de svenska källtexterna och deras motsvarande översättningar till kroatiska, medan den fjärde delen innefattar de kroatiska källtexterna och deras motsvarande översättningar till svenska. Den femte delen består av anteckningar och den sista delen är litteraturlistan. Anteckningarna innehåller mina översättningar av de citat som inte är på

svenska, dvs. de som jag översatte från engelska eller kroatiska till svenska, i den ordning som de förekommer i den här analysen.

1.2 Texter

Sammanlagt finns det åtta texter som jag har översatt – fyra från svenska till kroatiska och fyra från kroatiska till svenska. När det gäller de svenska texterna finns det två svenska texter som har många slanguttryck och som ska användas i den andra delen för att undersöka och analysera de översättningsmetoder och översättningsstrategier som man kan använda för att få en tillfredsställande översättning. De har hämtats från två ungdomsromaner, nämligen från Emma Hambergs *Linas kvällsbok 2: Två killar och ett hjärta* och Douglas Foleys *Shoolen*. Jag har valt dessa böcker därför att båda författarna använder många slangord och slanguttryck, vilket givetvis inte är helt oväntat eftersom huvudpersonerna är unga människor som har sina egna intressen och sitt eget språk som de använder sig av när de umgås. Bortsett från slangorden och slanguttrycken, använder de ofta svordomar, olika utfyllnadsord, lånord samt andra språkliga särdrag som utgör en stor del av slang och som har med den informella och samtalsmässiga stilen att göra. En sak som jag vill betona är att jag inte riktigt kunde hitta alltför många svenska ungdomsromaner som inte redan har översatts till kroatiska (som var ett krav) och som samtidigt har tillräckligt med exempel på slangord och slanguttryck som man kan analysera på samma sätt som jag gör i denna masteruppsats. Det är förstås inte att säga att karaktärerna i andra ungdomsromaner inte använder sig av slang, eftersom de absolut gör det, men i några andra texter som jag hittade gjorde de det inte i samma utsträckning som personerna i de två ungdomsromaner jag valt. Med andra ord, är utbudet ganska begränsat eftersom det är svårt att hitta ungdomsromaner som har tillräckligt med olika exempel på slang och som inte har översatts till kroatiska. Alla andra ungdomsromaner som jag stötte på hade för få exempel på ungdomsslang i sina respektive kapitel för att kunna hitta ett slags mönster angående de översättningsmetoder som kan användas för att översätta ungdomsslang. I de ungdomsromaner som jag valt finns det dock mer än tillräckligt med exempel på allehanda slangord, slanguttryck och element som är nära förbundna med ungdomsslang för att visa vilka översättningsmetoder och översättningsstrategier kan användas för att översätta dem. Det finns emellertid andra svenska romaner som vimlar av olika typer av slangord och slanguttryck som skulle vara tillfredsställande för min analys, men de är inte ungdomsromaner, dvs. karaktärerna är inte ungdomar som använder sig av ungdomsslang och på grund av detta kunde jag inte ta upp dem.

De andra sex texterna har inte med svensk slang att göra och på grund av detta ska de översättningsmetoder och översättningsstrategier som har använts i dem inte analyseras i den andra delen av denna masteruppsats.

De två återstående svenska texterna är följande: en politisk text om migration som jag har hämtat från Sverigedemokraternas webbsida eller, för att vara exakt, från deras dokument om EU-valplattform 2019. När översättaren översätter denna text, måste hen vara något förtrogen med den rådande situation och de omständigheter som har med migrationen i Europeiska unionen att göra samt med Sverigedemokraternas inställning till de olika beslut som fattades av EU för att förstå hur hen ska översätta några delar av denna text.

Den sista svenska texten är en text om Ålands historia och den följer händelserna på ögruppen sedan 1800-talet. Texten är väldigt intressant och innehåller vissa historiska titlar, och olika institutioner, organ och organisationer som är typiska för Åland och som inte har någon motsvarighet i målspråket och målkulturen, dvs. i Kroatien. I texten kan man också stöta på vissa citat från någons tal eller dagbok och det är viktigt att försöka anpassa dessa citat till kroatiska så att de har historiska övertoner till och med i översättningen.

När det gäller de kroatiska texterna har jag valt fyra texter. Ingen text ska analyseras i den teoretiska delen fastän den tredje texten faktiskt har med slang att göra.

Den första texten är en turistisk text om ön Krk. Den erbjuder information om Krks geografi, traditioner, stränder, attraktioner, ett par ställen samt vissa minnesmärken som man kan hitta där. Denna text är också intressant ur översättarens synvinkel eftersom det finns några termer, företeelser samt syntagmer som är karakteristiska både för Krk och den kroatiska kustens område. När översättaren översätter sådana turistiska texter, måste hen ta hänsyn till att hen bör locka och på något sätt övertala dem som läser dessa texter att besöka det ställe texten handlar om genom att använda lockande ord och syntagmer, i den grad, förstås, som texten tillåter det.

Den andra kroatiska texten är en teknisk text – ett utdrag ur en bruksanvisning om hur man använder en mikrovågsugn. I denna text finns det många fackspråkstermer och det finns en rad etablerade fraser och syntagmer som man vanligtvis använder i bruksanvisningar, något som översättaren måste hålla i minnet för att få en lämplig översättning. Jag har bara översatt ett utdrag eftersom hela texten skulle vara alltför lång.

Den tredje texten är en populärvetenskaplig text ur tidskriften *Hrvatski jezik* och heter *Između računalnoga nazivlja i žargona*. Den handlar om standardspråket och slangen inom data- och IT-terminologi, men slangen som finns i denna text ska inte analyseras i den andra, teoretiska, delen av denna masteruppsats. Texten är väldigt krävande eftersom översättaren

bland annat måste komma på svenska slangord för vissa kroatiska slangord och översätta texten så att den svenska läsaren kan förstå de problem som dyker upp i det kroatiska språket.

Den sista kroatiska texten är ett tidningsreportage ur den kroatiska onlinetidningen *Jutarnji list*. Journalisten beskriver i detalj sina erfarenheter med robottekniken i San Francisco.

2. ANALYS

2.1 Teoretisk bakgrund

Innan jag börjar beskriva vilka översättningsmetoder och översättningsstrategier som jag använde för att översätta den svenska slang som finns i de två svenska texterna, måste man precisera vad slangspråk egentligen är, vad denna lingvistiska term omfattar, hur man känner igen det, varför det används samt fästa uppmärksamheten på några andra lingvistiska konsekvenser som slang medför. Det är viktigt att framhålla dessa saker för att förstå hur översättaren ska ta itu med att översätta slang och alla andra språkliga element som oundvikligt dyker upp som en del av slang.

Som det redan har nämnts, är det inte alltid så lätt att precisera och bestämma vilka ord och uttryck som är en del av slangspråket och flera lingvistikere betonar detta i sina förklaringar av slang. Kotsinas hävdar att slang är ”ord som inte är accepterade i mera vardat språk och som sällan eller aldrig förekommer i skrift – åtminstone om det inte är fråga om talhärmande kåserier och liknande” (2003: 18). Hon fortsätter med att säga att ”exakt vilka ord som är slang är svårare att säga” eftersom ”det en tycker är slang, till och med ful slang, kan en annan tycka vara ett helt normalt ord” (ibid.). I sin bok *Ungdomsspråk* påstår Kotsinas att ”för att ett ord skall betraktas som slang måste det på något sätt bryta mot språkets normer och gärna chockera” (2004: 66). Lègaudaitè betonar att ”slang [...] används [...] för att motsätta sig, leka med eller retas lite med det ’rätta’ samhället och dess standardlingvistiska former. Dock finns det inget standardtest som ska bestämma vad slang är och vad det inte är” (2010: 92) (min översättning). Skelin Horvat och Muhvić-Dimanovski påstår, enligt Francić et al., att slang skulle ”kunna betraktas som en talspråklig variant som vimlar av ord och uttryck som inte hör till standardspråket” (2010: 339) (min översättning). Mikić Čolić framhäver Bugarskis definition av slang – han säger att slang är ”varje informell och för det mesta talspråklig varietet av något språk” (2018: 235) (min översättning). Det följer av alla dessa definitioner att invektiv, olika utfyllnadsord, förstärkningsord samt vissa lånord anses vara slangord, dvs. en del av slang, inte minst eftersom slangord ofta ”betraktas [...] som fula eller helt onödiga” (Kotsinas, 2003: 7), och sådana ord verkligen är för det mesta antingen

fula eller onödiga eller bara väldigt informella. Skelin Horvat och Muhvić-Dimanovski framhäver att ”slang också innehåller många element som inte är en del av standardspråket, såsom slangord [och] vulgarismer” (2010: 339) (min översättning). Kotsinas påstår att invektiv verkligen är slang genom att säga att ungdomarna ”tränar [...] upp sin förmåga att klara sig i en verbal duell, där det gäller att parera verbala attacker med bl. a. slangord som vapen. Därför innehåller slangen många invektiver” (2004: 63). Sindičić Sabljo framhåller några huvuddrag av den samtalsmässiga stilen, som är på grund av ”några sina egenskaper nära förbunden med slang”, och några av dem är bland annat ”vulgarismer, [...], reduktionen av vokaler, frekventa utfyllnadsord samt en friare ordföljd” (2018: 3) (min översättning). Mihaljević framhäver att ”användningen av anglicismer” är något man ofta kan stöta på när man använder slang (2015: 119). På grund av detta ska jag också analysera de översättningsproblem där sådana ord förekommer. Mer information om dessa typer av ord ska ges nedan i mina analyser av översättningsproblemen.

Under översättningsprocessen var det för det mesta inte svårt att identifiera slangord och slanguttryck, men ett bra sätt att kontrollera om något ord verkligen tillhör slang var att slå upp ett visst ord i ordböcker. Kotsinas betonar att det brukar stå *vard.* eller *starkt vard.* i ordböcker om ordet är slang (2003: 20), men å andra sidan finns det alltid nya ord som ordböcker inte kan ta upp. Några slangord finns inte i ordböcker eftersom deras författare inte alls har hört talas om dem därför att dessa ord kanske används av speciella grupper av människor som författarna inte är väl förtrogna med. Det finns också slangordböcker på internet som regelmässigt uppdateras av sina användare och dessa kan vara en nyttig källa när man vill veta vad något slangord eller slanguttryck betyder. Det finns ett par ordböcker på internet som var ganska nyttiga när jag ville slå upp något slangord – de är slangopedia.se, folkmun.se, zargonaut.com samt hjp.znanje.hr. (HJP)¹, men under översättningsprocessen bestämde jag mig ibland för att lita på min egen kunskap och mina egna erfarenheter för att bedöma vilket ord eller uttryck som skulle vara som lämpligast i en viss situation eftersom jag tycker att det är något som bidrar till att en översättning låter naturlig. Kotsinas lägger till att vi ”lyckligtvis [inte] alltid [är] oense om vad som är slang och vad som inte är det. De flesta av oss är ganska överens om vilka ord man alltid kan använda, vilka ord som man bör vara lite försiktig med att använda och vilka ord det är dödskallevarning på” (2003: 21).

En annan sak som måste nämnas är den så kallade samtalsmässiga stilen som är igenkännbar eftersom den är ”enkel, oförberedd, spontan, av informell karaktär samt ledig”

¹ Det går inte att lägga till länkar med de ord man slår upp i ordboken. Man måste istället gå till sidan och slå upp ordet manuellt och på grund av detta kan jag inte lägga till dem här

(Bijelić, 2009: 57, min översättning) och som är nära förbunden med slang eftersom slang ”nästan aldrig kan hittas i någon funktionell stil, förutom den samtalsmässiga stilen” (ibid., 60, min översättning). Man kan märka denna stil och dess huvuddrag i de svenska texterna och det är väldigt viktigt att uppnå samma effekt och föra texten närmare läsaren i texternas översättningar genom att bryta olika grammatiska regler, använda kompensation, hitta passande motsvarigheter osv. eftersom olika språk har olika sätt att uttrycka denna stil och eftersom det bidrar till att den översatta texten låter naturligare och att stilen nu representerar personerna i texten, deras uttryckssätt samt deras identitet på ett övertygande sätt. Några exempel på detta ska visas i nästa avsnitt.

2.2 Analys

2.2.1 Korrespondenter

Som det redan har nämnts, var det inte alltför svårt att känna igen vilka ord som är slang och på samma sätt var det i vissa fall inte komplicerat att hitta någon korrespondent, någon lösning för de slangord där ett 1:1 förhållande råder mellan enheter inom källspråket och målspråket. Med andra ord var det lätt att hitta kroatiska ”slang-korrespondenter” som i kroatiskan fungerar på samma sätt som i källspråket, det vill säga, svenskan. Lègaudaitè beskriver denna metod som ”det sällsynta men alltid välkomna fallet när texten kan gå från ett språk till ett annat utan förändringar förutom dem som krävs av målspråkets grammatik” (2010: 96) (min översättning). Några exempel på detta är följande:

(1) SV: ...som att hoppa på cykeln och rulla nerför backen till **polaren**.

HR: ...k'o da sjedneš na bicikl i otpeļjaš se nizbrdo do **frenda**.

(*Linas kvällsbok 2*)²

(2) SV: **Feeeeegiiiiis!**

HR: **Paaaapaaaaaak!**

Ordet *fegis*, vars slangsuffix *-is* är ”det mest kända slangsuffixet i svenskan” (Kotsinas 2004: 67), kunde man också ha översatt med några vulgärare kroatiska slangord såsom *pičkica* eller *plašipička* som har samma betydelse som *papak* i detta sammanhang, men det är inte nödvändigt eftersom ordet *fegis* inte är vulgärt i svenskan.

² Om det inte är markerat vilken ungdomsroman något exempel är hämtat från, betyder det att exemplet hämtades från samma ungdomsroman som det exempel som står ovanför det

(3) SV: ...och så tryckte han upp **rumpan** mot fönstret.

HR: ...i priljubio je **dupe** uz prozor.

(4) SV: ”**Brorsan**, var är Gabi?” undrade Sebbe.

HR: „**Buraz**, di je Gabi?” zapitao se Sebbe.

(*Shoo len*)

(5) SV: ”Som värsta **pundare**, jao.”

HR: „Jooj meni, k’o zadnji **klošar**.”

(6) SV: ”...ser vi ut som **pundare**?”

HR: „...zar mi izgledamo kao **narkići**?”

(7) SV: ”...ville bara **softa**.”

HR: „...htio sam samo **čilati**.”

Ordet *pundare* kan i svenskan ha två betydelser och vilken betydelse vi ska använda beror på sammanhanget vi vill använda detta ord i. I Svensk ordbok (SO), utgiven av Svenska Akademien, står det att ordet betyder *narkoman* <vard.>³, men när vi slår upp ordet på *Slangopedia*, en webbsida där alla användare (som för det mesta är mer förtrogna med slangspråk än någon som skriver vanliga ordböcker) kan lägga till nya slangord, kan man se att *pundare*, bortsett från dess första betydelse, också betyder följande: ”Ibland så kan ordet syfta på en persons utseende, med det menas att någon ser väldigt sliten och ofräsch ut så som tunga drogmissbrukare kan se ut”⁴. På grund av detta översatte jag ordet som *klošari* i meningen (5). Detta ord betyder *uteliggare*, men som ett slangord kan det också beteckna någon som för det mesta tillbringar sina dagar ute, dricker alkohol, ibland begår småbrott och umgås med andra vänner som gör samma saker. I meningen (5) handlar det om ett hyss som klassen gjorde för deras lärare och på grund av detta är *klošari* lämpligare än *narkići*. I meningen (6) var skolans rektor Ulla misstänksam mot pojkarna och trodde att de hade rökt marijuana och det är därför Karim säger ”...ser vi ut som *pundare*?” och *narkići* passar nu bättre i detta sammanhang.

³ <https://svenska.se/tre/?sok=pundare&pz=1>

⁴ <http://www.slangopedia.se/ordlista/?ord=pundare>

2.2.2 Dynamisk ekvivalens

Den andra översättningsmetod som jag använde i hög grad är Nidas dynamiska ekvivalens. Munday påstår att ”’naturlighet’ är ett grundläggande krav för Nida” (2016: 68) (min översättning). Han fortsätter med att säga att, enligt Nida, ”[är] målet för dynamisk ekvivalens [att] söka ’den närmaste naturliga ekvivalenten till källspråkets uttryck’” (ibid.) (min översättning). Munday lägger till följande: ”För Nida beror framgången av översättningen först och främst på att det uppnås en motsvarande effekt eller reaktion” (ibid.) (min översättning). Den här metoden kan vara väldigt nyttig för översättaren, särskilt när det gäller översättningen av slanguttryck som inte kan översättas genom att använda samma beståndsdelar eller ord som originaluttrycket består av. Detta kan för det mesta märkas i svordomar och kraftuttryck eftersom varje språk uttrycker sådana förolämpande ord på ett speciellt sätt och man kan vanligen inte översätta dem på samma sätt som i källtexten, utan måste hitta någon passande ekvivalent för att uppnå samma effekt i måltexten och målkulturn. Ingo framhäver att ”målet är att både läsarna av förlagan och av översättningen skall reagera på samma sätt, dvs att översättningen trots de språkliga och kulturella skillnaderna *förstås* på samma sätt som förlagan” (1991: 227). Det är väldigt viktigt att läsaren förstår vad menas med något slangord eller slanguttryck eftersom slang återspeglar en karaktärs egenskaper och världsbild. Kotsinas hävdar att ”när ungdomar använder slangord i samtal med varandra markerar de att de hör till den grupp som är den unga tuffa generationen” (2003: 25) och det är översättarens uppgift att ta hänsyn till detta. Sindičić Sabljo betonar att slang ”bidrar till karakteriseringen av karaktärer och till den stilistiska aspekten av texten, och på grund av detta borde den inte förbises i översättningen” (2018: 19) (min översättning). Här finns några exempel på dynamisk ekvivalens:

- (1) SV: ”Du tänker bara på pussy, **jag svär**”
HR: „Ti samo o pički razmišljaš, **majke mi**”
(*Shoo len*)
- (2) SV: ”**Mammas**, han har mord i blicken bre.”
HR: „E, **majke mi moje**, oči su mu izgledale k’o da će ubiti nekog, stari moj.”

Uttrycken *jag svär* och *mammas* betyder nästan samma sak eftersom *mammas* faktiskt betyder att ”svär[a] på din mamma”⁵ och enligt Slangopedia är man ”så säker på sin sak att man är villig att låta sin mamma dö om det man påstår är falskt”⁶. Fastän själva verbet ”att svära” inte är ett slangord, använder karaktärerna det både för att betona att något är sant och att de inte ljuger (som i den första meningen), men också för att förstärka hela meningen (som i den tredje meningen). På kroatisk slang säger man för båda uttrycken vanligtvis *majke mi* (*moje*) eller *kunem ti se majkom* så jag översatte både som *majke mi* och la till *moje* i den andra meningen för att förstärka uttrycket *mammas*. Dock kan uttrycket *jag svär* ibland låta lite överflödigt när man översätter det till kroatiska och jag utelämnade det i den tredje och fjärde meningen.

(3) SV: ”Värsta knas, **jag svär**.”
HR: „E, ma znaš kakav kaos je bio.”

(4) SV: ”Chokmånga gånger, **jag svär** bre.”
HR: „I to ful puno puta, stari moj.”

I den fjärde meningen kan man se att ordet *bre* har använts. Fastän ungdomar i Sverige använder detta ord, passar det inte i det här sammanhanget eftersom ett serbiskt ord inte kan förekomma tillsammans med kroatisk slang. Man kan stöta på detta ord ett par gånger i texten ur *Shoo len* och jag använde *stari moj* (ungefär *gamle gosse* på svenska) för att överföra ordets betydelse eftersom det är ett slanguttryck som ungdomar använder när de tilltalar varandra.

(5) SV: ”Det är det jag säger, **bre**”, suckade Karim.
HR: ”Pa to ti i kažem, **stari moj**”, uzdahnuo je Karim.

2.2.2.1 Svordomar

När jag översatte svordomar, försökte jag använda de uttryck som man vanligen kan höra i kroatiskan, med andra ord, deras dynamiska ekvivalenter, men jag ville samtidigt bevara deras innehåll så mycket som möjligt. Det finns inte bara en riktig lösning när det gäller svordomars översättning, men jag strävade efter att hitta någon förbindelse,

⁵ <http://sv-slang.wikidot.com/invandrarsvenska>

⁶ <http://www.slangopedia.se/ordlista/?ord=mammas+d%F6d>

någon association mellan svordomarna i käll- och måltexterna. Ordet *vrag* (sv. djävel) har med *helvete* att göra, *skitungar* (skit + unge) kan nästan bokstavligen översättas som *govna mala* och det fungerar som en svordom på kroatiska. I uttrycket *jävla cp-idioter* betecknar *cp* cerebral pares, det vill säga en sjukdom, men man också använder *cp* för att förstärka något ords betydelse. Jag översatte detta uttryck som *imbecili prokleti* eftersom ordet *imbecil*, enligt HJP, används i vardagligt tal när man pratar om någon som är trög. I några fall mildrar översättare svordomar och vulgära uttryck eller så översätter de dem inte alls, men Légaudaité betonar att John Schmitz tycker att ””översättare inte har någon rätt att förbättra originalet’ och att de ’ska vara trogna mot originalets vulgaritet och brutalitet”” (2010: 93) (min översättning) eftersom översättningen på detta sätt låter mer som originalet och överför författarens verkliga avsikter.

- (1) SV: ”Öppna genast, jag ska **fan** kontakta era föräldrar, era **jävla cp-idioter**.”
HR: Otvorite odmah, zvat ću vam **jebene** roditelje, *imbecili prokleti*.
(*Shoo len*)
- (2) SV: ”Nu räcker det **för helvete!**”
HR: „Sad je dosta, **u vražju mater!**”
- (3) SV: ”Typ **vad-i-helvete** och **era-jävla-skitungar** och **fan-ta-er...**”
HR: „Neš’ u stilu **koji vrag** i **govna mala** i **gonite se svi skupa...**”
- (4) SV: Fast jag precis ljugit om någon Henrik som jag **inte bryr mig om det jävla minsta**.
HR: A ja sam baš maloprije slagala o nekom Henriku za kojeg me **boli ona stvar**.
(*Linas kvällsbok 2*)

Uttrycket *det jävla minsta* kunde man också ha översatt som *za kojeg mi se živo jebe/za kojeg me boli uho*, men jag bestämde mig för eufemismen *boli ona stvar*.
- (5) SV: Men ändå så **skiter sig** allt bara.
HR: Al’ ipak sve uvijek **zaserem**.

- (6) SV: **Fan**, moona bara, kör på nu.
HR: Ajd', daj samo pokaži guzicu, **jebote**.

2.2.3 Förstärkningsord

En annan stor del av slang är förstärkningsord. De bidrar till att något ord, uttryck eller till och med hela meningen låter starkare eller mer övertygande och unga människor som använder sig av slang ofta stoppar in sådana ord som kan vara lite vardagliga. Det var intressant att översätta sådana ord eftersom deras översättning beror på andra ord som de står i kombination med. Översättaren kan hitta något kroatiskt ord med samma eller liknande betydelse, men ibland måste hen använda dynamisk ekvivalens för att få den naturligaste lösningen eller, med andra ord, samma effekt som i källtexten. Det finns många sådana ord eller suffix som har en förstärkande effekt och som anses vara en del av slang såsom *as*, *skit*, *jävla*, *värsta*, osv.

- (1) SV: ”Dörren som går upp till taket är **skittrög**.”
HR: „Vrata koja vode do krova se **gro** teško otvaraju i zatvaraju.”
- (2) SV: ”...att ta bort möblerna från dörren, och vi ställer i ordning allt **skitsnabbt**.”
HR: „...da maknemo stolove i stolce s vrata i vratili smo ih na mjesto **superbrzo**.“
- (3) SV: ”Fan vi **asgarvade**”
HR: „Jebote, kako smo **urlali od smijeha**“

Den förstärkande förstavelse som karaktärerna i *Shoo len* ibland använder är det turkiska ordet *çok*⁷ som betyder mycket, och stavas i denna text *chok*. Eftersom det är ett främmande förstärkningsord, översatte jag det med ett främmande ord som används i kroatiskan, nämligen den engelska ordet *full*, som på kroatiska stavas *ful*, och också betyder mycket:

- (4) SV: ”Vi hör hur han sparkar på dörren. **Chokmånga** gånger, jag svär bre.”
HR: „Čujemo kak' nogom udara po vratima. I to **ful puno puta**, stari moj.“

⁷ <http://www.slangopedia.se/ordlista/?ord=cok>

(5) SV: ”Vi gör det tyst och **choksnabbt** för vi vill inte att Niklas ska haja till liksom.”
HR: „To napravimo potiho i **ful brzo** jer, ono, nećemo da se Niklas uplaši.”

(6) SV: ”Snubben blir **chokvansinnig**”
HR: „Lik je bio **ful** ljut.“

Förstärkningsordet *värsta*, som brukar beteckna något dåligt, kan vara slang för något ”som är det bästa, eller mesta av något” eller det ”grymmaste eller fetaste”⁸ och har använts ofta i båda texterna. När man översätter syntagmen *värsta* + *ett substantiv*, måste man i några fall använda sig av dynamisk ekvivalens så att översättningen låter naturligare, eftersom det ibland inte går att bara hitta någon motsvarighet för *värsta* i målspråket. I några fall, som i exemplet (2) kan man göra detta:

(1) SV: Och då får jag **värsta ångesten**...
HR: I onda me tak bude **prpa**...
(*Linas kvällsbok 2*)

(2) SV: ”Shit len, du har blivit **värsta mes**, jag svär”
HR: „Jebote frende, postao si **prava pičkica**, majke mi“
(*Shoo len*)

(3) SV: ”Du missade **värsta grejen**”
HR: „Propustio si takav **šou**“

(4) SV: ”**Värsta knas**, jag svär.”
HR: „E, ma znaš kakav **kaos** je bio.”

(5) SV: ”...kan man tro att han har **värsta pms**.”
HR: „...čovjek bi pomislio da ga **žešće pere PMS**.”

⁸ <http://www.slangopedia.se/ordlista/?ord=v%E4rsta>

I exemplen (3) och (4), betecknar orden *show* och *kaos* på kroatiska inherent någon stor eller spännande sak eller händelse och därför finns det ingen anledning till att använda något kroatiskt förstärkningsord.

2.2.4 Engelska ord

Ett annat sätt som ungdomar uttrycker sina tankar på är genom att använda engelska ord och slangord. Det är ibland lättare att uttrycka någon idé, företeelse eller något uttryck på engelska om de härstammar från till exempel den amerikanska kulturen och sådana idéer och uttryck blir ibland normala och allmänt accepterade i vissa språk och det skulle ibland låta konstigt om vi försökte översätta dem och uttrycka dem på något annat språk. En av de största anledningarna till att ungdomar använder sig av engelska ord är eftersom de är utsatta för engelsk reklam och engelska filmtitlar, musiktexter och ungdomstidningar (Kotsinas 2003: 249) och man måste acceptera att de är utbredda och att de allt oftare uppstår i kroatiskan. Skelin Horvat och Muhvić-Dimanovski nämner, enligt Frančić et al., att slang kännetecknas av "element från främmande språk, till största delen från engelska" (2010: 338) (min översättning). Det finns ett par utmaningar som uppstår vid översättningen av engelska och andra främmande ord. Ska man översätta dessa ord på något sätt till kroatiska eller bevara dem i deras originalform? Översättaren måste bedöma vilken metod som är bättre, särskilt när det handlar om engelska slanguttryck. Ćurković, Grbaš Jakšić och Garić påstår att "vi inte vill kämpa mot alla engelska, dvs. amerikanska ord, särskilt inte mot dem som används endast som slang" (2017: 11) (min översättning). Jag bestämde mig för att översätta till kroatiska de slangord som inte skulle låta bra i måltexten om jag bara hade lämnat dem i deras originalform, dvs. dem som inte används på engelska i kroatiskan. Det skulle vara konstigt om jag inte hade översatt dessa engelska uttryck eftersom man inte kan höra dessa ord i kroatiskan:

- (1) SV: Mimmi körde, för Kevin hade ingen lust att vara nykter (**surprise**).
HR: Mimmi je vozila jer je Kevin htio cugati (**vel'kog li čuda**).
(*Linas kvällsbok 2*)
- (2) SV: Kevin, du vet hur jag grät över Petter där i början. **Jezuz**.
HR: Kevin, ti znaš kak' sam u početku plakala zbog Pettera. **Iso miki!**
- (3) SV: "Jag svär, **no bullshit**, han hade dödat nån om han hade kommit in."

HR: „Majke mi, **ne serem**, ubio bi nekog da je ušao.“

(*Shoo len*)

(4) SV: ”Du tänker bara på **pussy**, jag svär”

HR: „Ti samo o **pički** razmišljaš, majke mi.”

Det finns några engelska ord som har försvenskats, dvs. blivit anpassade till det svenska språket och idag man använder dem normalt i svenskan. Eftersom engelska är ett av de mest inflytelserika språken i världen, finns engelska ord också i kroatiskan och det var i några fall inte svårt att hitta någon motsvarighet. I den första meningen använde jag transposition – adjektivet *coola* blir syntagmen *najveća kulerica*. I den andra meningen kunde jag inte översätta verbet *att moona* med ett verb som har anpassats till kroatiskan, utan jag måste förklara verbet. I den sista meningen finns det en försvenskad version av det engelska uttrycket *what the fuck* som har stavats som *wåt da fuck*, något som är väldigt vanligt enligt Kotsinas, som säger att det ”förekommer [...] ganska ofta i vanlig ungdomsslang att engelskt och svenskt blandas i samma ord” (2003: 264). Eftersom ungdomarna i Kroatien ibland säger *wtf*, antagligen eftersom de tillbringar mycket tid på internet, var det en bra lösning.

(1) SV: Så har **coola** Mimmi också gråtit.

HR: A i **najveća kulerica** Mimmi je isto plakala.

(*Linas kvällsbok 2*)

(2) SV: Hmm... Du ska **moona!**

HR: Hm... Moraš **pokazati guzicu!**

(3) SV: ”Vi bara **chillar** och så när han rycker i dörrhandtaget...”

HR: „**I tak' čilamo** i kad je idući put zgrabio kvaku...”

(*Shoo len*)

(4) SV: ”Och biblioteket, jag menar, **wåt da fuck.**”

HR: „I trebali bi kao ić' u knjižnicu, mislim, **wtf.**”

I vissa fall utelämnade jag några engelska ord eftersom de inte riktigt fungerar på kroatiska och vissa ord skulle vara överflödiga. Det bästa exemplet på detta är ordet *shit* som kan översättas som *sranje*, men i dessa fall är det inte nödvändigt att göra.

- (5) SV: ”Vi hade SO igår, å **shit**, du vet hur hysterisk Niklas kan bli över ingenting, typ.”
HR: „Jučer smo imali povijest, i znaš ono kak' Niklas zna počet' histerizirati bez razloga.“

Här har ordet *typ* kompenserats genom att använda de kontraherade formerna av adverbet *kako* (*kak'*) och verbet *početi* (*počet'*), men å *shit* utelämnade jag fullständigt.

2.2.5 Stil

En annan aspekt som jag ska ta upp i denna analys och som är nära förbunden med slang är texternas stil. När översättaren översätter texter som präglas av slang, måste hen fästa stor vikt vid stilen för att få en tillfredsställande översättning. Med andra ord måste hen se till att textens övergripande stil är i överensstämmelse med det sätt karaktärerna uttrycker sig på, i synnerhet när de använder sig av slang i hög grad. Det skulle vara olämpligt om man blandade slangspråk med den formella stilen eftersom slang används i informella situationer. Légaudaité framhäver att ”användningen av *slang* anses i några fall som en stilfigur av språket” och påstår att ”slang bör översättas till målspråket direkt eller någon annan lämplig lingvistisk enhet bör väljas för att bevara källtextens stil” (2010: 93) (min översättning). Ingo påstår att det inte är ” trovärdigt om en bildad person i romanen använder grovt och helt ovårdat språk, inte heller om en grym och oborstad romanfigur talar en vårdad svenska” (1991: 253/4). I de här två texterna är huvudpersonerna ungdomar och det var viktigt att representera dem på ett trovärdigt sätt i måltexten – fastän de inte bryter mot grammatiska regler alltför mycket, finns det några ställen i texterna där författarna använder ord såsom *nån* istället för *någon*, *mej* istället för *mig* och dylikt, utelämnar subjektet eller stoppar in orden *typ*, *liksom*, *bara*, osv., något som bidrar till texternas stilar i hög grad.

Ingo påpekar också att stilen inte är ”en utsmyckning, utan den är ett val som bestäms av textens ändamål och författarens intentioner” (ibid. 158) och på grund av detta är det väldigt viktigt att överföra textens stil så att slangspråket som förekommer i den låter passande och övertygande. Skelin Horvat och Muhvić-Dimanovski nämner även att ”den samtalsmässiga stilen [...] i hög grad påminner om slang” (2010: 339) (min översättning). Ingo framhäver också att ”när översättaren med hjälp av stilanalysen har definierat stilen hos en text eller ett

textavsnitt, bör han som översättningsmotsvarigheter konsekvent välja sådana ord och översättningslösningar som representerar just denna stil” (1991: 158). På grund av detta försökte jag genomsyra texten med olika utfyllnadsord och kontraherade former av vissa ord, något som är typiskt för kroatisk slang och vardagligt tal. Exempel på detta ska ges nedan. Ingo framhåller att översättaren inte får ”förvränga eller fullständigt fördärva” [...] ”detta litterära värde” och betonar att ”översättaren bör få översättningens läsare att känna på samma sätt som ursprungstextens läsare (och författare)” (ibid. 158/160). En annan sak som jag måste vara försiktig med var berättarens stil och karaktärernas stil – Ingo påstår att ”författaren [i ramberättelsen] kan använda sin normala skönlitterära berättarstil, men i dialogen låter han de olika personerna konsekvent använda sitt eget personliga uttryckssätt, sin egen stil” (ibid. 157). I *Linas kvällsbok 2* kan man inte märka det i samma utsträckning som i *Shoo len* eftersom Lina i *Linas kvällsbok 2* både är en av personerna i boken och berättaren och använder slang hela tiden, medan i *Shoo len* det finns en allvetande berättare som, åtminstone i detta utdrag, inte använder slang. Om berättaren inte använder slang och karaktärerna gör det, så måste översättaren, som Ingo påpekade, skilja berättarens stil från karaktärernas stil, dvs. skilja den litterära stilen från ungdomsspråk och slang, dvs. den samtalsmässiga stilen. När man gör det, blir denna informella och samtalsmässiga stil ännu mer iögonfallande eftersom dessa stilar står i skarp kontrast. På grund av detta översattes berättarens del i *Shoo len* genom att använda standardkroatiska, och karaktärernas delar genom att använda slang och ungdomsspråk. När allt kommer omkring, är det väldigt viktigt att bevara den samtalsmässiga stilen i de texter som präglas av slang eftersom denna stil är en naturlig konsekvens av slang. Några exempel på denna stil är följande:

- (1) SV: K: Ja, man kan ju inte svara åt andra **liksom**, det där får ju Joel svara på.
 HR: K: Da, pa zna se da se ne može odgovarati za druge, **mislim ono**, na to treba Joel odgovoriti.
(Linas kvällsbok 2)
- (2) SV: Inte så att jag vill dö eller så, men jag vill **liksom** ha kul.
 HR: Ne sad u smislu da 'oću umrijeti ili tak' nešto, **al' ono**, 'oću se zabavljati.
- (3) SV: ...och jag smekte hennes hand så fort jag fick tillfälle. **Ville liksom** känna att den var varm, att hennes blod pulserade där inne.

HR: ...a ja sam joj pogladila dlan čim **bi'** dobila priliku jer, **ono**, htjela sam osjetiti toplinu u njemu, da njime teče krv.

(4) SV: "Det var **typ** tjugo minuter kvar av lektionen."

HR: „Ostalo je **tipa** 20 minuta do kraja sata.“

(*Shoo len*)

(5) SV: "**Typ** vad-i-helvete..."

HR: „**Neš' u stilu** koji vrag...“

Kotsinas påstår att *likksom*, *typ* och *bara* varken är utfyllnadsord eller slangord eftersom de inte har någon betydelse, men de har en funktion – hon fortsätter med att säga att de faktiskt är "samtalsmarkörer, eftersom de markerar hur vissa delar av det som sägs ska tolkas" (2003: 278). Emellertid säger Kotsinas också att till exempel ordet "*typ* [ofta kan] helt enkelt betyda 'ungefär' eller 'till exempel'" (ibid. 280) och här använder hon själv ordet *betyda* och på grund av detta skulle jag inte säga att de inte har någon betydelse, utan snarare att de kan ha en betydelse eller en funktion beroende på situationen. Kotsinas nämner dock att *likksom* är "mycket vanlig i vissa typer av talspråk" (ibid.). I alla fall är utfyllnadsord viktiga för den här analysen eftersom de är en väsentlig del av den samtalsmässiga stilen. Kotsinas framhäver att de kan tyda på att ungdomar "är mera socialt osäkra" och att de vill "finna adekvat uttryck för sina tankar" (2004: 75) och på grund av detta är det viktigt att bevara dem i översättningar. Jag översatte *likksom* med *ono*, ett utfyllnadsord som inte har någon speciell betydelse fastän Kotsinas hävdar att *likksom* används för att "tona ner överdrifter" (2003: 280). I den tredje meningen utelämnar berättaren subjektet och jag kompenserade detta genom att använda den kontraherade formen av hjälpverbet *biti*, nämligen *bi'* istället för *bih*. När det gäller ordet *typ*, översatte jag det i den fjärde meningen med *tipa*, ett slangord som betyder *ungefär* och i den femte med *neš' u stilu* som används när man vill börja ange några exempel som i den här meningen.

(1) SV: "Kom igen nu, ge mig **nåt** att bita i!"

HR: "Daj ajde, dajte mi **neš'** teško!"

(*Linas kvällsbok 2*)

(2) SV: "**Var** uppe halva natten och spelade spel."

- HR: „**Bil sam** budan pola noći i igrao igrice.”
- (3) SV: ”Kommer **nån** är det bara att gömma **sej**.”
 HR: „Ako **ne'ko** dođe, samo se trebamo **sakrit'**.”
 (*Shoo len*)
- (4) SV: ”Jag har inget på **mej**.”
 HR: „Nemam **niš'** kod sebe.”
- (5) SV: ”Brorsan, **var** är Gabi?” undrade Sebbe.
 „**Vet inte**”, svarade Karim lakoniskt. ”**Skolkar säkert**.”
 HR: „Buraz, **di** je Gabi?“ zapitao se Sebbe.
 „**Nemam blage**“, kratko je uzvratio Karim. „**Sigurno marka**.”
- (6) SV: ”Men **var** ska vi tagga?”
 HR: „**Di** ćemo se zaletit'?”

Som det redan har nämnts, använder författarna de vardagligt skrivna formerna av *mig, dig* och *sig* (*mej, dej, sej*) och *nån, nåt* och *sån(t)* istället för *någon, något, sådan(t)* och jag översatte detta genom att använda de kontraherade formerna av obestämda pronomen (*neš', ne'ko*) och *mej* och *sej* kompenserade jag också på något sätt – i den tredje meningen gjorde jag detta genom att förkorta verbets grundform (*sakrit'* istället för *sakriti*), vilket kallas för *krnji infinitiv* på kroatiska och det är, enligt Bijelić, ett särdrag av den samtalsmässiga stilen och ”en nästan oundviklig företeelse” när man använder denna stil (2009: 57) (min översättning). I den fjärde meningen använde jag ordet *niš'* för att kompensera ordet *mej*. Bijelić nämner också att utelämnningen av konsonanter är karakteristisk för den samtalsmässiga stilen och att den ofta förekommer med pronomen (2009: 57/8), något som bland annat kan ses i den tredje meningen (Ako *ne'ko* dođe...).

En annan företeelse som förekommer i originaltexterna och som jag redan har nämnt är utelämnningen av subjektet. Eftersom man kan göra detta i kroatiskan utan något problem måste jag hitta någon annan lösning för att presentera detta i måltexten. På grund av detta använde jag kompensation – i den andra meningen använde jag en informell form av verbet *biti*, nämligen *bil*; i den femte meningen använde jag ett slanguttryck *nemam blage* och

slangordet *marka* istället för *markirati* (*att skolka*) för att visa att subjektlösa meningar är lite vardagliga. Enligt Bergengren används subjektlösa meningar ”i skönlitteratur och andra mer berättande genrer [...] [som] ett stilmedel” (2020: 34). I den femte meningen översatte jag adverbet *var* som *di* istället för *gdje* eftersom ordet *gdje* efter slangordet *buraz* skulle låta lite alltför formellt och eftersom det inte skulle passa här. Bijelić betonar att ordet *di* är typisk för den samtalsmässiga stilen (2009: 65).

I den sista meningen skulle det stå *vart* i källtexten istället för *var* eftersom verbet *att tagga* betyder *att gå*, *att åka* och *vart* används för att markera en riktning på samma sätt som *kamo* används i kroatiskan.

2.2.6 Ordlek och förklaring

I texten ur *Shoo len* finns det en ordlek som innehåller några slangord och jag måste se till att denna ordlek, dvs. dess form och innehåll, fungerar på kroatiska eftersom ordlekar är ett viktigt element i den samtalsmässiga stilen. Ingo anger bland annat ordlekar som något översättaren måste tänka på vid översättningen ”eftersom [...] de ger texten en speciell prägel, som bör bevaras i mån av möjlighet” (1991: 158).

SV: ”Ey len, ska vi **kicka**?” [...]

”**Slicka**?”

”Idiot! Du tänker bara på **pussy**, jag svär”, sa Metin. ”**Kicka** len!”

HR: ”Ej, *buraz*, idemo **zapalit**?” [...]

”**Povalit**?”

”Debilu! Ti samo o **pički** razmišljaš, majke mi”, rekao je Metin. ”**Zapalit**!”

Författaren använder ett rim – *kicka* och *slicka*; *att kicka* betyder att ”röka narkotika”⁹ och jag översatte det med ordet *zapalit* och en av karaktärerna missuppfattade det och hörde *slicka* istället. Min uppgift var att både få ett rim och uppnå samma effekt på kroatiska – på grund av detta översatte jag *slicka*, som i det här fallet har en sexuell referens och har med *pussy* att göra, med verbet *povaliti*, som enligt HJP betyder ”4. (*koga*) žarg. izvršiti obljubu”, som också kan förknippas med *pussy*, dvs. samlag och samtidigt rimmade med *zapaliti*.

I *Linus kvällsbok 2* måste jag översätta ordet *ragnarträff*, som är ett möte där människor som gillar och kör amerikanska bilar träffas. Ordet består bland annat av substantivet *raggare*, som enligt SAOL är ”<vard.> medlem av ungdomsgång som ofta kör

⁹ <http://www.slangopedia.se/ordlista/?ord=kicka>

omrking i stora bilar”¹⁰ och på Lexin står det att det handlar om amerikanska bilar från 1950-talet.¹¹ Jag bestämde mig för att förklara ordet eftersom det inte finns någon sammansättning i kroatiskan som har samma betydelse som det svenska ordet. Eftersom ordet *raggare* är vardagligt, måste jag förklara *ragnarträff* med hjälp av några kroatiska slangord och jag skrev ”okupljanje škvadre koja slini za američkim autima iz 50-ih”, där substantivet *škvadra* och verbet *sliniti* är slangord.

2.2.7 Slangord eller ”normala” ord?

Den sista sak jag vill förklara i den här delen är att det finns vissa svenska slangord som kan, men samtidigt inte behöver klassas som slangord. De här orden använder svenskarna i vardagligt tal så ofta att de har blivit så alldagliga och allmänt accepterade i svenskan att man ibland inte betraktar dem som slangord, t.ex. *att kolla*, *att fatta*; *tjej*, *grej*, m.m. Verbet *att fatta* kan översättas som *kužiti – fatta* är, enligt SAOL, ett något vardagligt ord och *kužiti* är ett slangord enligt HJP, men Kovačević påstår att verbet *kužiti* ”funktionellt blir en del av standardspråket” (2001: 381) (min översättning). Kotsinas framhäver att det finns vissa ord som kan betraktas som ”vardagliga ord som kan användas av vem som helst”, och hon nämner bland annat orden såsom *tjej*, *grej*, *kolla*, *fatta*, *plugga*, *snacka*, osv. (2004: 59/60). På grund av detta ville jag inte alltid använda ord som utan tvekan är slangord, utan jag använde i vissa fall ord som är lite vardagliga och som samtidigt kan användas av nästan vem som helst i kroatiskan (3, 4, 5) eller bara ”normala” ord som inte är stilistiskt markerade på något sätt alls (1, 2).

- (1) SV: Ja, men han hade ju **lite grejer** att gråta över också, så vi bölade tillsammans.
HR: ”Da, ali i on je plakao oko nekih **sitnica**, pa smo cmizdrili zajedno“
(*Linas kvällsbok 2*)
- (2) SV: Och så grinar jag för att jag bara vill ha kul och inte **pluggar** istället.
HR: Cmizdrim jer se samo 'oću zabaviti i zbog tog ne **učim**.
- (3) SV: Och värmen i bilen **funkade** nästan inte alls.
HR: ...a grijanje u autu skoro uopće nije **šljakalo**...

¹⁰<https://svenska.se/saol/?id=2405805&pz=7>

¹¹https://lexin.nada.kth.se/lexin/#searchinfo=both.swe_hrv.raggabil:

(4) SV: Alla **tjejerna** började klappa i händerna och vissla.
HR: Sve **cure** su počele pljeskati i fućkati.

(5) SV: Att det ska brinna lite, **fattar** ni?
HR: 'Oću malo vatre u životu, **kužite**?

3. SVENSKA TEXTER OCH DERAS ÖVERSÄTTNINGAR

3.1 Emma Hamberg: Linas kvällsbok 2 – Två killar och ett hjärta

28 OKTOBER

VI ÅKTE JU DIT. Till den där raggartreffen. För det var vad det var. En raggartreff. Ingen konsert.

Joel var hemma över helgen (puh), så jag, Zinat, Mimmi, Kim och Kevin åkte tillsammans dit. I Kevins gamla skruttbil modell mini. Fråga mig inte vilket märke det är för sånt kan jag noll om, och bryr mig noll om, men den var vit, minimal, hade risig stereo, en helig Madonna, ett knippe doftgranar (stinkgranar?) plus en mjukisbanan i plysch i backspegeln och så luktade (stank) den rök. Bilen alltså. Och i den lilla rishögen satt vi alla fem. Mimmi körde, för Kevin hade ingen lust att vara nykter (surprise). När Joel var borta kändes alla så mycket lättare. Lättare till sinnet. Alla snackade med Zinat utan att göra konstiga miner och det kändes som om vi var vänner faktiskt. Zinat kunde skratta lite och jag smekte hennes hand så fort jag fick tillfälle. Ville liksom känna att den var varm, att hennes blod pulserade där inne.

12 mil fick vi åka för att komma till den där raggartreffen. 12 mil är ingenting i Hälsinglands mått mätt, skulle man översätta de där 12 milen till en stad i södra Sverige, skulle det vara som att hoppa på cykeln och rulla nerför backen till polaren. Så ser man på 12 mil i Hälsingland. Alltså åkte vi till den där raggartreffen utan att knota. Det hände något och då var det ju bara att dra dit och uppleva.

I bilen lekte vi sanning och konka. Ljligt. Men kul. Det var Kevin som startade hela grejen.

Kevin: Ja men vi gör så här. Man får ställa en fråga, och om den man frågar vägrar att svara, så får den göra en konka, om den vägrar konkan får den ta fem stora klunkar. Kör vi på det?

Kevin satt med en flaska Explorer och 2 burkar redbull i knät, vi andra körde med alkohol. Zinat skulle också dricka. För första gången sedan de där pillren. Jag smekte hennes hand igen.

Slutet av oktober betyder kallt som satan. Och värmen i bilen funkade nästan inte alls. Så vi satt där alla med vinterjackor, mössor, vantar och Kevin hade till och med långkalsonger skröt han med. Mimmi fick börja.

Mimmi: Hmmm... Åh, vad svårt... Lina! Hur många gånger har du gråtit sen du började här på skolan?

Jag: Gråtit?

Zinat: Var ärlig gumman...

K: Vilken fråga! Varför undrar du det?

M: Jag undrar bara! Hon ser lite ledsen ut ibland, och... Äh, jag måste väl inte förklara mig!

K: Har du gråtit?

J: Massor. Duger det som svar?

M: Absolut. Då är det Kims tur.

K: Vänta lite! Vadå gråtit massor, varför det?

J: Jag har längtat hem.

K: Längtat hem?

M: Kevin! Nu är det Kims tur.

Kim: Då frågar jag Mimmi samma sak, hur mycket har du gråtit sen du kom hit?

K: Men vad är det här! Varför undrar alla över hur mycket man gråter? Vem bryr sig?

Ki: Det är intressant ju. Hur många Mimmi?

M: Ha, ha, tusen gånger!

J: Du också?!

Ki: Alltså, jag har anat det, men du har ju inte velat snacka om det riktigt...

M: Jag har ju kille hemma och sånt. Kevin, du vet hur jag grät över Petter där i början. Jezuz.

Ki: Så du har snackat med Kevin, men inte med mig?

M: Ja, men han hade ju lite grejer att gråta över också, så vi bölade tillsammans.

K: Jag fick ju ligga och klia rygg på Mimmi tills hon somnade hela första månaden typ. Men vilka tråkiga frågor! Kom igen nu, ge mig nåt att bita i!

Vilken lättnad! Vilken grej! Jag trodde att det bara var jag och Zinat som legat där och gråtit patetiskt för oss själva. Så har coola Mimmi också gråtit. Och Kevin tröstat. Jag fattar den där gråtfrågan perfekt. Har man legat där och gråtit själv, vill man gärna veta om man varit helt ensam om den känslan.

Z: Nu är det jag! Kevin! ... Vad säger Joel om mig?

K: Jag tar en konka istället!

M & Ki & J &

Z: Feeeeegiiiiis!

K: Ja men man fick ju välja konka ju! Jag vill ha en konka! Konka är inte fegt alls!

M: Vadå, du vägrar svara?

K: Ja, man kan ju inte svara åt andra liksom, det där får ju Joel svara på.

Z: Ja, ja, din lilla dörrmatta. Som straff ska du få både en fråga OCH en konka!

K: Vadå, det är ju fusk, så var inte reglerna!

M: Nu är det nya regler!

Z: Okej, här kommer en ny fråga då. Vad har du gråtit över lille Kevin?

K: Åh, måste jag?

Z: Absolut. Eller så får du två nya frågor och två konkor, det blir bara värre ju mer du smiter.

K: Jaha... Vill ni ha den långa eller korta förklaringen?

Alla: Lååååånga!

M: Vi har liksom 6 mil kvar, så snacka på bara hjärtat.

K: Näej... jag tar hellre 15 konkor.

J: Men vi sa ju. Nu får du säga.

K: ... Okej... Ja, men jag grinar väl lite över morsan. Att hon tycker jag är jobbig.

Saknar väl henne lite kanske. Fast ändå inte. Och så har jag väl bölat lite för att... För att jag är så... vad säger man, orolig? Jag kan liksom aldrig bestämma mig. Först kom jag ju hit då, men jag missar ju massa lektioner och alla lärarna bara tjarar om mina betyg, att jag kanske inte får fortsätta nästa år och bla, bla, bla.

J: Vadå, får du inte fortsätta efter jul?

K: Jo, det funkar nog, men inte upp i tvåan, om jag inte skärper mig alltså.

J: Men vad gör du då? Jag menar, det är väl ingen vits att skolka här, det finns ju inget annat att göra.

Ki: Och vad gör du på kvällarna, jag har sett att du åker iväg med din lilla bil ibland...
Va?

K: Vadå? Jag gör lite allt möjligt. Det måste jag inte svara på va?

Ki: Den slipper du.

M: Vad gråter du mer över då?

Kevin vred sig lite, han var besvärad, kunde inte smita, ville kanske inte heller, men det var jobbigt. Han var modig. Det var det enda jag kände. Att han var modig. Som vågade säga allt det där.

K: Att jag tycker livet kan vara så jävla trist. Inte så att jag vill dö eller så, men jag vill liksom ha kul. Att det ska brinna lite, fattar ni? Herregud, bara gå omkring här på en jävla lantbruksskola och glo. Vad är det? Vi är ju unga ju? Man vill ha kul. Eller hur?
Inget svar.

K: Och så grinar jag för att jag bara vill ha kul och inte pluggar istället. Alltså, jag är riktigt smart egentligen. När jag gick hos de där psykologerna så gjorde de tester med mig och jag är överbegåvad. Ingen Einstein kanske, men smart. Men ändå så skiter sig allt bara. Och då får jag värsta ångesten, när jag vet att jag kan plugga och bli värsta doktorn eller nåt och så skolkar jag istället, eller festar. Fan, jag är värsta böljocken ju. Nu är jag klar! Ge mig den där konkan nu!

Z: Hm... Du ska moona!

K: Men vadå, det finns inga att moona för här, det finns inte ett torg, eller ett stopplyse på flera mil. Inga människor.

Z: Fan, moona bara, kör på nu. Vi finns ju här, he he.

Där lös det till, av den gamla Zinat. Det där lilla blänket i de hårt målade ögonen. Underbart. Alla tjejerna började klappa i händerna och vissla. Kevin försökte ställa sig upp i den lilla trånga bilen, först drog han ner jeansen, sedan långkalsongerna och till sist kämpade han med sin vita boxershorts, och så tryckte han upp rumpan mot fönstret. Kanske var det några förvånade älgar där ute som inte fattade att de blev sextrakasserade, men annars visade Kevin sin lilla rumpa mest för åkrar och skogar. Vilket slöseri. Vilket hemskt slöseri. Hade jag kunnat, hade jag nog kastat mig ut genom fönstret och ställt mig på en åker för att få titta lite.

K: Nu fick de så de teg där ute.

Applåder. Lite osynligt så där försökte jag se en liten bit av Kevins kropp, när han stod där och försökte lirka på sig sina kläder igen. Till slut fick han upp jeansen och tryckte ner sig på sin plats.

K: Nu är det min tur! Lina! Om du var tvungen att kyssa någon på skolan, vem som helst, vem skulle du kyssa då?

J. Vadå, precis vem som helst?

K: Vem som helst. It's up to you!

J: Zinat. För henne gillar jag mest.

M: Lögnare!

Ki: Buuuu, den där gills verkligen inte.

K: Kom igen nu, säg på riktigt.

J: Ja, men jag säger Zinat. Kan inte komma på någon annan.

K: Man får inte ljuga, då får man ta en konka istället.

Ki (flinande): det kanske är lite känsligt?

J: Är det ju inte. Ja, ja, måste jag ta någon får det väl bli han Henrik på trädgård.

K: Henrik på trädgård? Vem fan är det?

Z: Han den där blonde du vet. Med militärjackan.

K: Jaså han.

Z: Mimmi nu är det du igen!

M: Ja du lille Kevin... Jag tror den där frågan går tillbaka. Vem skulle du kyssa på hela skolan om du fick välja?

Z: Men han får ju alltid välja, ha ha.

M: Det vet jag inte riktigt om han får. Säg nu Kevin! K: Lina! Jag skulle kyssa Lina direkt om jag fick.

Tystnad

Ki: Modigt Kevin!

Kevin tittade ner i knät och log lite fånigt. Det var på riktigt. Mimmi visste. Han har pratat med Mimmi. Om mig. Jag kände det. Hon ville att han skulle berätta. Och han gjorde det. Fast jag precis ljugit om någon Henrik som jag inte bryr mig om det jävla minsta. Men Kevin vågade. Och nu satt han där med blodröda kinder och Mimmis hand i sin. Mimmi hade stuckit bak sin hand till honom. Han hade tagit den. Hon hade tröstat.

3.1.1 Emma Hamberg: Linas kvällsbok 2 – Två killar och ett hjärta – översättning

Emma Hamberg: Linin večernjak 2 - Dva dečka, a jedno srce

28. listopada

OTIŠLI SMO TAMO. Na to okupljanje škvadre koja slini za američkim autima iz 50-ih. Jer to je bilo to. Okupljanje. A ne koncert.

Joel je za vikend bio doma (uuh), pa smo ja, Zinat, Mimmi, Kim i Kevin zajedno otišli tamo u Kevinovoj staroj krntiji modela mini. Ne pitajte me koje je marke bio auto jer se u to nimalo ne kužim, nit' me briga za to, ali bio je bijeli, minijaturan, imao je komatozan radio, sliku Djevice Marije, svežanj mirisnih borića (smrdljivih borića?) i uz to još i plišanca u obliku banane na retrovizoru i iz njega se širio miris (smrad) dima. Iz auta, ne plišanca. I u toj maloj starudiji od auta smo sjedili svih nas pet. Mimmi je vozila jer je Kevin htio cugati (vel'kog li čuda). Kad Joela nije bilo svi su bili puno opušteniji i dobro raspoloženi. Svi su sa Zinat pričali bez krevljenja i činilo se k'o da smo svi stvarno prijatelji. Zinat se tu i tamo

malo nasmijala, a ja sam joj pogladila dlan čim bi' dobila priliku jer, ono, htjela sam osjetiti toplinu u njemu, da njime teče krv.

Morali smo putovati 120 kilometara da bi došli do tog mjesta okupljanja, a to je bilo ništa za Hälsingland¹². Ta bi udaljenost do nekog grada na jugu bila k'o da sjedneš na bicikl i otpeljaš se nizbrdo do frenda. Tako se gleda na 120 kilometara u Hälsinglandu. Znači, otišli smo na to okupljanje bez gundanja. Tamo se nešto odvijalo i na nama je bilo samo da odemo tamo i doživimo to.

U autu smo igrali istinu ili izazov. Malo blesavo, al' ajde fora. Kevin je počeo.

Kevin: Znači, ovak' ćemo. Ne'ko postavlja pitanje i ako onaj kojeg se pita odbije odgovoriti, tad mora izvršiti neki izazov, a ako odbije i taj izazov onda mora popiti pet gutljaja. Je l' može tak?

Kevin je u krilu imao bocu votke i dvije limenke Red Bulla, a mi ostali smo imali gazirane alkoholne sokiće. I Zinat će piti. Prvi put od onih tableta. Opet sam joj pomilovala dlan.

Kraj desetog mjeseca znači da je hladno k'o sam vrag, a grijanje u autu skoro uopće nije šljakalo pa smo svi sjedili u zimskim jaknama, kapama i rukavicama, a Kevin se čak pohvalio da ima i duge gaće. Mimmi je bila prva na redu.

Mimmi: Hmmm... uh, kak' je ovo teško... Lina! Koliko si puta plakala otkad si krenula tu u školu?

Ja: Plakala?

Zinat: Iskreno reci, draga...

K: Koje pitanje! Zašto te to zanima?

M: A zanima me! Nekad izgleda malo tužno, i... joj, pa ne moram se valjda opravdavati!

K: Jesi plakala?

J: Bezbroj puta. Je l' to dovoljno dobar odgovor?

M: I više nego dobar. Onda je sad Kim na redu.

K: Ček' malo! Šta bezbroj puta, zašto?

J: Fali mi Rödköping.

K: Fali ti Rödköping?

M: Daj, Kevin! Sad je Kim na redu.

Kim: Onda ću pitati Mimmi isto to, koliko puta si plakala otkad si došla tu?

¹² Pokrajina (šv. *landskap*) u Švedskoj (op. prev.)

K: Dobro, šta je ovo! Zašto svi hoće znati kol'ko 'ko plače? Kog briga?

Ki: Pa, zanimljivo je. Kol'ko puta Mimmi?

M: Ha, ha, tisuću puta!

J: Šta i ti?!

Ki: E znači, imala sam osjećaj da je tak', ali nisi baš htjela pričati o tome...

M: Pa imam dečka kod kuće i tako to. Kevin, ti znaš kak' sam u početku plakala zbog Pettera. Iso miki!

Ki: Znači pričala si s Kevinom, ali sa mnom ne?

M: Da, ali i on je plakao oko nekih sitnica, pa smo cmizdrili zajedno.

K: Morao sam češkati Mimmi po leđima sve dok nije zaspala tipa prvih mjesec dana.

E, al' kak su ovo dosadna pitanja! Daj ajde, dajte mi neš' teško!

Koje olakšanje! Zamisli! Ja sam mislila da smo jedino ja i Zinat same patetično plakale! A i najveća kulerica Mimmi je isto plakala. A Kevin ju je tješio. Skroz mi je jasno zašto je postavljeno to pitanje o plakanju. Ako si ikada sam ležao i plakao, hoćeš znati je l' si jedini koji se tak' osjeća.

Z: Sad sam ja na redu! Kevin!... Šta Joel misli o meni?

K: Uzimam izazov!

M i Ki i J i

Z: Paaaapaaaaaak!

K: Pa možemo izabrati izazov! Hoću izazov! Nisam uopće papak ak' uzmem izazov!

M: A šta, odbijaš odgovoriti?

K: Da, pa zna se da se ne može odgovarati za druge, mislim ono, na to treba Joel odgovoriti.

Z: Da, da, gospon advokat. Za kaznu ćeš dobiti pitanje i JOŠ izazov uz to!

K: Šta? A sad varate, pa pravila nisu takva!

M: Sad imamo nova pravila!

Z: Okej, ide novo pitanje. Oko čeg si ti plakao mali Kevine?

K: Joj, je l' moram baš?

Z: Nego šta da moraš. Il' ćeš u protivnom dobiti dva nova pitanja i dva izazova. Šta se više pokušavaš izvući, to će ti biti gore.

K: A tako znači... Hoćete dugu ili kratku verziju?

Svi: Duuuuugu!

M: Imamo još tipa 60 kilometara, sam' ti daj.

K: Ma nee... uzimam rađe 15 izazova.

J: Al' daj, pa mi smo rekli. Sad ti moraš.

K: ... Okej.... Ha da, malo cmizdrim zbog stare. Misli da sam naporan. A valjda mi malo i fali. Makar... ma ipak ne. I malo sam cendrao jer... jer sam tak'... kak bi rek'o, uznemiren? Ono, nikad se ne mogu odlučiti. Prvo sam došao tu, al' propustio sam gro sati u školi i svi mi profesori stalno prigovaraju oko ocjena i govore da se možda neću moći upisati iduće godine i bla, bla bla.

J: Ček', šta nećeš moći dalje nakon Božića?

K: Ne, ma moći ću valjda, ali ne u drugi razred, mislim, ak' se ne trgnem.

J: Ali šta radiš onda? Mislim, tu baš i nema smisla markirati jer se nema ništa drugo za raditi.

Ki: A šta ti radiš navečer, vidjela sam da se nekad odvežeš nekam sa svojim autićem, je l'?

K: Šta? Radim svašta pomalo. Na to ne moram odgovoriti, ne?

Ki: Sad si se izvukao.

M: Oko čega onda plačeš više?

Kevin se malo okrenuo, bio je uznemiren, nije se mogao izvući, možda se niti nije htio izvući, ali bilo mu je teško. Bio je hrabar. To je sve što sam znala. Da je bio hrabar i usudio se reći sve ono.

K: Oko toga šta mislim da je život nekad jebeno sumoran. Ne sad u smislu da 'oću umrijeti ili tak' nešto, al' ono, 'oću se zabavljati. 'Oću malo vatre u životu, kužite? Bokte, ideš u Agronomsku i blejiš. Šta je to? Pa jesmo mladi? Čovjek se 'oće zabaviti. Šta nije tak?

Nije bilo odgovora.

K: Kukam jer se samo 'oću zabaviti i zbog tog ne učim. Ja sam zapravo fakat pametan. Kad sam išao kod psihologa, dali su mi da rješavam testove i ispalo je da sam natprosječno inteligentan. Možda nisam sad baš Einstein, ali sam pametan. Al' ipak sve uvijek zaserem. I onda me tak bude prpa, kad znam da mogu naučiti i biti vrhunski doktor ili tak neš', a ja umjesto toga markiram ili okolo bančim. Pa jebote, ja sam obični cmizdravac. I to je cijela priča! Daj mi sad taj izazov!

Z: Hm... Moraš pokazati guzicu!

K: Šta? Pa za kog da pokazujem guzicu, nema nikakvog trga niti semafora nekoliko kilometara. Niti ljudi.

Z: Ajd', daj samo pokaži guzicu, jebote. Pa mi smo tu, he he.

Zinatine jako našminkane oči lagano su svjetlucale. Prekrasno. Sve cure su počele pljeskati i fučkati. Kevin se probao stati na noge u tijesnom autiću, prvo je skinuo traperice, pa duge gaće i na kraju se mučio s bijelim boksericama i priljubio je dupe uz prozor. Možda je vani bilo začuđenih losova koji nisu kužili da su bili seksualno uznemiravani, ali osim njima, Kevin je svoje dupence pokazao pretežito njivama i šumama. Kakva šteta. Kakva velika šteta. Da sam mogla, vjerojatno bi' se bacila kroz prozor i stala na njivu da mogu malo pogledati.

K: Sad su dobili svoje pa sad šute.

Čuo se pljesak. Pokušala sam onak' potajno vidjeti djelić Kevinovog tijela kad se stao na noge i pokušao obući. Na kraju je navuk'o traperice i zavalio se u svoje mjesto.

K: Sad je moj red! Lina! Da moraš poljubiti nekoga iz škole, bilo koga, koga bi poljubila?

J: Ček, baš bilo koga?

K: Baš bilo koga. It's up to you!

J: Zinat. Jer mi je ona najdraža.

M: Lažljivice!

Ki: Buuuu, ovo se stvarno ne računa.

K: Daj 'ajde, reci za stvarno.

J: Pa kažem, Zinat. Ni'ko drugi mi ne pada na pamet.

K: Ne smiješ lagati, u protivnom moraš uzeti izazov.

Ki (podrugljivo): Je l' to možda malo osjetljivo pitanje?

J: Ma šta ti je, pa nije. Da... Da moram nekog odabrati... valjda Henrika s vrtlarskog smjera.

K: Henrika s vrtlarskog smjera? 'Ko je taj, jebote?

Z: A onaj plavi, znaš. Koji ima vojničku jaknu.

K: Aha, on.

Z: Mimmi, sada si ti opet na redu!

M: Kevinčiću... mislim da ovo pitanje ide i tebi. Koga bi ti poljubio iz škole da možeš birati?

Z: Ali on ionak' uvijek može birati, ha ha.

M: Ne znam baš da može. Reci, Kevin!

K: Linu! Poljubio bi' Linu odmah da mogu.

Nastala je tišina.

Ki: Bome hrabro, Kevin!

Kevin je spustio glavu i blesavo se nasmiješio. To šta je rekao je bila istina. Mimmi je znala. On je već pričao s Mimmi. O meni. Osjećala sam to. Htjela je da to kaže. I rekao je. A ja sam baš maloprije slagala o nekom Henriku za kojeg me boli ona stvar. Ali Kevin je imao hrabrosti. Sad se užasno zacrvenio u licu i držao je Mimmi za ruku koju je gurnula prema njegovoj. On ju je primio, a ona ga je tješila.

3.2 Douglas Foley: Shoo len

Ett

tidigare

”Ey len, ska vi kicka?”

Förmiddagssolen sköt sina fingerlika strålar in genom de stora fönstren och fick tusentals dammpartiklar att bekymmerslöst dansa i slow motion längs halva korridoren. Karim såg förundrat på, tänkte att han andades in alla dessa partiklar även när de inte var upplysta av strålarna och han undrade om det påverkade syreupptagningen.

”Slicka?”

”Idiot! Du tänker bara på pussy, jag svär”, sa Metin. ”Kicka len!”

”Fatta nån gång. Jag har lagt av.”

”Inte en cigg. En joint jao.”

”Jag har inget på mej.”

”Fan vad du är trög. Vad är det med dej?” undrade Sebbe.

Karim skakade av sig den kvardröjande fascinationen över dammpartiklarna och tittade på Metin.

”Har du?”

Metin tittade på Sebastian och skakade på huvudet. ”Vi har håltimme”, sa han och vände blicken mot Karim igen. ”Och biblioteket, jag menar, wåt da fuck.”

De hade oväntat fått håltimme. Efter tio minuters väntan utanför salen hade klassen sprungit till expeditionen för att fråga var svenskläraren höll hus. De informerades av biträdande rektorn Gunilla att Annette var sjuk. De andra lärarna i arbetslaget var upptagna och kunde inte ta hand om dem. Gunilla föreslog att klassen skulle sitta i skolbiblioteket och plugga. Ett par elever, de tystlåtna och medgörliga, gick dit. Resten upplöstes i intet som ett tunt rökmoln en blåsig dag.

”Men var ska vi tagga?”

”Taket så klart”, svarade Sebbe. ”Tänk dej, solen skiner, det är nästan varmt, utsikten ...”

”Man måste ha larmkort för att komma dit”, sa Karim som tyckte sig känna till det mesta om skolan.

”Sant”, svarade Metin finurligt. ”Men lärarna som röker måste upp på taket nu sen dom stängde rökrummet.”

”Det är det jag säger, bre”, suckade Karim. ”Man måste ha ett kort för att komma dit typ.”

”Inte alltid. Jag och Sebbe har kollat. Dörren som går upp till taket är skittrög. Man bara väntar på att nån har varit och rökt. Dom kommer ner, öppnar dörren och går utan att checka att dören går igen.”

”Och då passar man på att smyga upp”, la Sebbe till och flinade.

”Om nån kommer då?”

”Shit len, du har blivit värsta mes, jag svär”, sa Metin otåligt.

”Kommer nån är det bara att gömma sej.”

De tre killarna gick längs korridoren, svängde in genom en dörr som förband skolans två långa korridorer med varandra och bildade ett slags jättelikt H. De stannade upp vid tre stora rödmålade dörrar. Bakom den första fanns skolans förråd med kontorsmaterial. Den andra gick till kopieringsrummet. För båda dessa behövde man ett larmkort. Liksom för den tredje och sista, som ledde upp till taket.

Metin kände på handtaget. Dörren hade inte gått igen.

De slingrade sig in, stängde dörren bakom sig och klättrade uppför den spiralformade ståltrappan.

Överst på trappan fanns ett lådliknande förrum med tillhörande dörr. Metin öppnade. Den vette direkt ut på taket. De klev ut och gick några meter åt höger och sedan runt hörnet, där morgonsolen sken som starkast.

De satte sig ner på en utskjutande karm. Metin plockade upp tobaken, rizlan och tändsticksasken som innehöll marijuanans ur munkjacksfickan. Han började mecka.

”Brorsan, var är Gabi?” undrade Sebbe.

”Vet inte”, svarade Karim lakoniskt. ”Skolkar säkert.”

Han tittade ner mot sjön, bortom radhusen. Solen lyste starkt och han var tvungen att skydda ögonen med handen. Himlen var ljusblå, men vid horisonten täckte ett stort vitt moln en femtedel av himlen, och under det sköt ytterligare ett stort moln fram, fast det var kolsvart. Färgerna kontrasterade så starkt mot varandra att det fångade hela hans uppmärksamhet.

”Förresten”, sa Sebbe till Karim samtidigt som hans blick följde Metins flinka rullande fingrar. ”Var var du igår?” Han tittade upp, såg att Karim var borta i tankarna, knuffade till honom och upprepade frågan.

”Eh, jag var tvungen att skolka”, svarade Karim med ett plötsligt ryck. ”Var uppe halva natten och spelade spel. Jag var så jävla trött sen, ville bara sova.”

”Du missade värsta grejen”, sa Metin.

”Vadå?”

Sebbe gav ifrån sig ett pipigt skratt. Metin strödde rikligt med gräs på tobaken, slickade pappret och klistrade ihop den. Sebbe räckte honom tändaren.

”Värsta knas, jag svär.”

Karim var idel öron. Metin tände, sög djupt, blåste ut och räckte jointen till Sebastian.

”Vi hade SO igår, å shit, du vet hur hysterisk Niklas kan bli över ingenting, typ.”

”Mannen är schyst, ju”, sa Karim som hade fått mycket extrahjälp av Niklas. ”Han vill att alla ska lyckas.”

”Säger du len? Som han agerar ibland kan man tro att han har värsta pms.”

Karim nickade. Ibland fick Niklas utbrott, och det för till synes obetydliga saker.

”I alla fall”, fortsatte Metin. ”Vi hade honom igår, och han skulle ut till kopieringsrummet en stund. Det var typ tjugo minuter kvar av lektionen.”

”Och då kom vi på att vi skulle låsa ute honom”, sa Sebbe.

”Hela klassen var med”, fortsatte Metin. ”Vi stängde dörren, och sen staplade vi upp alla bord och stolar mot dörren så det var omöjligt för honom att komma in.”

”Fan vi asgarvade”, sa Sebbe. ”Vi bara chillar och väntar, typ, och sen tar några av guzzarna alla böcker på hans bord, dom där om förintelsen, och kastar ut dom genom fönstret.”

”Och sen”, sa Metin och räckte jointen till Sebbe. ”Sen hör vi hur han rycker i dörrhandtaget, men han kommer inte in ...”

Sebbe skrattade till, påverkad lika mycket av jointen som av det nyvakta minnet. Han räckte ciggen till Karim, försökte berätta vidare.

”Och så börjar han ... Han börjar skrika.”

”Snubben blir chokvansinnig”, fortsatte Metin. ”Jag svär, no bullshit, han hade dödat nån om han hade kommit in. Och han skriker: *Öppna genast, jag ska fan kontakta era föräldrar, era jävla cp-idioter. Ingen av er kommer att få betyg. Nu räcker det för helvete!*”

”Shit, vad vi garvar”, sa Sebbe varpå han och Metin började fnittra hejdlöst. Karim smittades och fnittrade till.

”I alla fall”, fortsatte Metin när han lyckades samla sig något. ”Vi hör hur han sparkar på dörren. Chokmånga gånger, jag svär bre. Vi tror den ska gå sönder. Han hotar med än det ena och än det andra, och det är typ tre minuter kvar innan lektionen är slut. Så alla hjälps åt att ta bort möblerna från dörren, och vi ställer i ordning allt skitsnabbt.”

”Och vi sätter oss ner som om ingenting har hänt”, fortsatte Sebbe när han hade tagit ytterligare ett bloss. ”Vi bara chillar och så när han rycker i dörrhandtaget nästa gång så öppnas dörren och han är rasande. Mammans, han har mord i blicken bre.”

”Och han skriker så att det sprutar spott överallt och om man sitter längst fram måste man ha paraply, typ, för annars är risken skitstor att man drunknar.” Karim ser Metin som knappt kan sitta kvar på kanten. Han sitter dubbelvikt och är nära att falla ner på knäna.

”Och sen ...” Sebbe ville fortsätta berättat men marijuanans är honom övermäktig. Han fnittrar okontrollerat, och varje gång han försöker ta ny sats skrattar han ännu mer. Karim kan inte längre hålla emot utan fnittrar också oavbrutet. Metin hasar sig upp, vill så gärna berätta klart.

”Och sen, sen upptäcker Niklas att alla böcker som varit på bordet är borta. Han går mot fönstret som är öppet. Han tittar ut och ser böckerna ligga utspridda på skolgården. Han vänder sej om, och vid Gud, han skriker så att han nästan spricker, och så plötsligt är det slut på lektionen. Hela klassen reser sej upp och försvinner ut ur rummet fortare än blixten.”

”Men det värsta ...” Sebbe försökte skärpa sig, men orden fastnade åter i ett fnitteranfall. Karim drog ytterligare ett bloss, höll röken djupt i lungorna några sekunder innan han andades ut.

”Vi kommer ut sist, jag och Sebbe, Nadia och Joana ...” Metin var tvungen att anstränga sig för att stå på benen. ”Niklas jagar efter, stannar upp vid klassrumsdörren och smäller igen den.”

”Och då”, tillade Sebbe, ”fick vi syn på alla bord och stolar som ligger uppradade i korridoren.”

”Dom som står där på grund av översvämningen i bildsalen förra veckan?” sa Karim som visste precis vilka de menade.

”Dom ja”, sa Metin. ”Och så föreslår Nadia att vi ska skoja lite till, så hon, Sebbe, Joana och några till, vi hämtar bord och stolar och ställer dom framför klassrumsdörren så att det är omöjligt att komma ut. Vi gör det tyst och choksnabbt för vi vill inte att Niklas ska haja till liksom.”

”Och vi är fler sen som bara väntar på att han ska öppna dörren”, sa Sebbe. ”Och han gör det efter typ nån minut och hela öppningen är blockerad som värsta muren på Västbanken och vi ser honom inte bakom möblerna men han börjar skrika igen.”

”Som värsta pundare, jao”, sa Metin med en närmast gäll röst. ”Typ *vad-i-helvete* och *era-jävla-skitungar* och *fan-ta-er* och *ni-ska-få-IG-allihop* och vi bara garvar och Nadia och Joana är nära att pinka på sej av skratt. Och sen kommer vaktis och han ser strängt på oss och han börjar plocka undan möblerna. Och när Niklas äntligen kommer ut går han mot oss alldeles röd i ansiktet och vi vänder oss om och springer och snubben skriker att han ska ringa våra föräldrar.”

De tre killarna hade svårt att hålla sig upprätta. Tårarna rann i tunna rännilar nerför Sebbes ansikte och Karim såg hur solstrålarna speglade sig i dem, glimtade till och det såg ut som om Sebbe grät diamanter.

Karim sträckte på sig. Jointen var så pass liten att han kände hur det brände till i fingrarna. Han satte den mellan läpparna och sög med visst besvär på den när skolans rektor Ulla uppenbarade sig likt en vålnad från ingenstans. I den ena handen höll hon en kaffekopp, i den andra ett paket Marlboro light.

”Vad gör ni här?” frågade hon strängt.

Killarna blev överraskade. Karim släppte jointen och dödade den omgående med sneakern.

”Vi kollar utsikten”, svarade Metin och svepte med armen över området. ”Den är fettskön ju.”

”Hur kom ni upp hit?”

”Trapporna”, sa Sebbe och fnittrade.

”Dörren hade inte gått igen”, fyllde Karim i. ”Vi bara testade, blev nyfikna och gick upp.”

Ulla lät sig inte luras.

”Ni röker ju?”

”Jo, men snälla ...”

”På skolans område dessutom.”

”Vad ska du göra då?” frågade Sebbe samtidigt som han stirrade på paketet i hennes hand.

”Det angår inte dej”, svarade Ulla kort. ”Det är förbjudet att röka här ...”

”Men du då?” sa Sebbe och höll blicken på paketet.

”Ser det ut som om jag röker?”

”Det ser ut som om du tänker göra det”, svarade Karim som gjorde sitt yttersta för att låta allvarlig.

”Har jag en cigarett i munnen?”

”Nej, inte i munnen precis, men i ...” Sebbe börjar fnittra ohejdat.

Anfallet smittade av sig på de andra två och framåtböjda styrde de stegen mot dörren.

”Är det bara cigaretter ni har rökt?” Ulla tittade forskande på killarna medan de smög förbi henne.

”Ameh Ulla, snälla, ser vi ut som pundare?” undrade Karim med oskyldig min. ”Shit, vill du att vi ska lämna ett urinprov till systemen också?”

”Fresta mej inte. Gå ner nu på en gång.” Ullas blick dröjde sig kvar på killarna. ”Och jag vill aldrig se er här uppe igen.”

”Vi lovar”, kved Metin och fnissande försvann killarna från taket.

3.2.1 Douglas Foley: Shoo len - översättning

Douglas Foley: Ej, buraz

1.

ranije

„Ej, buraz, idemo zapalit!“

Zrake prijepodnevnog sunca poput prstiju su se pružale kroz velike prozore zbog čega je na tisuće čestica prašine bezbrižno plesalo kao na usporenoj snimci duž polovice hodnika. Karim je začuđeno gledao i razmišljao kako udiše sve te čestice čak i onda kada ih sunce ne obasjava te se pitao utječe li to na apsorpciju kisika.

„Povalit?“

„Idiote! Ti samo o pički razmišljaš, majke mi“, rekao je Metin. „Zapalit!“

„Daj shvati više da sam prestao s tim.“

„Ma ne cigaru, neg' džoint.“

„Nemam niš' kod sebe.“

„Jebote, jesi glup. Šta je to s tobom?“ pitao se Sebbe.

Karim koji je i dalje bio zapanjen česticama prašine sada se pribrao i pogledao Metina.

„Imaš ti?“

Metin je pogledao Sebastiana i odmahnuo glavom. „Imamo rupu“, rekao je i ponovno okrenuo pogled prema Karimu. „I trebali bi kao ić' u knjižnicu, mislim, wtf.“

Slobodni je sat došao neočekivano. Nakon što su deset minuta čekali ispred učionice, svi su iz razreda otrčali do ravnateljčinog ureda kako bi pitali gdje je profesorica švedskog. Zamjenica ravnateljice Gunilla obavijestila ih je da je Annette bolesna. Ostali profesori bili su zauzeti i nisu mogli paziti na njih. Gunilla im je predložila da sjednu u školsku knjižnicu i uče. Nekoliko se učenika, onih šutljivih i pomirljivih, zaputilo tamo. Ostatak se razišao u ništavilo poput tankog oblaka dima na vjetru.

„Di ćemo se zaletit'?“

„Pa na krov, normalno“, odgovorio je Sebbe. „Razmisli, sunce sja, već je skoro toplo, gore je dobar pogled...“

„Moraš provući karticu da bi došao gore“, rekao je Karim koji je za sebe mislio da zna najviše o školi.

„Istina“, razborito je uzvratio Metin. „Ali profesori koji puše moraju ić' na krov otkad su ukinuli sobu za pušaće.“

„Pa to ti i kažem, stari moj“, uzdahnuo je Karim. „Da bi došao tamo moraš provući karticu.“

„Ne uvijek. Ja i Sebbe smo to već testirali. Vrata koja vode do krova se gro teško otvaraju i zatvaraju. Treba samo pričekati da netko ode gore pušiti. Onda se spuste, otvore vrata i odu a ne provjere je li su se vrata zatvorila.“

„I tad se iskoristi prilika da se ušuljaš“, dodao je Sebbe i podsmjehnuo se.

„A šta ako tad ne'ko dođe?“

„Jebote frende, postao si prava pičkica, majke mi“, nestrpljivo je uzvratio Metin.

„Ako ne'ko dođe, samo se trebamo sakrit'.“

Njih trojica hodali su niz hodnik, skrenuli i prošli kroz vrata koja su međusobno spajala dva duga školska hodnika i otprilike sačinjavala oblik divovskog slova H. Zaustavili su se kod troja velikih crvenih vrata. Iza prvih se nalazilo spremište s uredskim priborom. Druga su vodila u kopiraonu. Za ulaz u obje prostorije potrebna je kartica kao i za treća, posljednja, vrata koja su vodila do krova.

Metin je probao kvaku. Vrata nisu bila zatvorena.

Provukli su se, zatvorili vrata za sobom i popeli se po čeličnim spiralnim stubama.

Na vrhu stuba se nalazio četvrtasti pretprostor s pripadajućim vratima. Metin ih je otvorio. Gledala su izravno prema krovu. Izašli su van i otišli nekoliko metara desno te zatim iza ugla gdje je jutarnje sunce sjalo najjačim sjajem.

Sjeli su na izbočeni dio vrata. Metin je iz džepa svoje veste izvadio duhan, rizlu i kutiju šibica u kojoj je bila marihuana. Počeo je slagati džoint.

„Buraz, di je Gabi?“ zapitao se Sebbe.

„Nemam blage“, kratko je uzvratio Karim. „Sigurno marka.“

Pogledao je dolje prema jezeru, iza kućica u nizu. Sunce je blistalo i morao je prekriti oči rukom. Nebo je bilo svjetloplavo, ali na obzoru je veliki bijeli oblak prekrivao petinu neba, a ispod toga je prodirao još jedan veliki oblak, no on je bio crn poput ugljena. Boje su se međusobno toliko razlikovale da mu je to u potpunosti zaokupilo pažnju.

„Nego“, rekao je Sebbe Karimu dok je pogledom pratio Metinove spretno prste koji su motali džoint. „Di si bio jučer?“ Podigao je pogled i vidio da je Karim negdje u svom filmu, lagano ga pogurnuo i ponovio pitanje.

„A mor'o sam markirati“, odgovorio je Karim uz nagli trzaj. „Bil sam budan pola noći i igrao igrice. Bio sam tak' jebeno umoran, htio sam samo čilati.“

„Propustio si takav šou“, rekao je Metin.

„Šta to?“

Sebbe se piskutavo nasmijao. Metin je posuo mnogo trave po duhanu, polizao rizlu i slijepio rubove. Sebbe mu je dodao upaljač.

„E, ma znaš kakav kaos je bio.“

Karim se pretvorio u uho. Metin je zapalio, uvukao veliki dim, ispuhao ga i dodao džoint Sebastianu.

„Jučer smo imali povijest, i znaš ono kak' Niklas zna početi histerizirati bez razloga.“

„A znate i sami da je lik skroz okej“, rekao je Karim kojemu je Niklas pružao puno dodatne pomoći. „Svima hoće sve najbolje.“

„Briješ? Kak' nekad zna reagirati, čovjek bi pomislio da ga žešće pere PMS.“

Karim je kimnuo glavom. Niklas bi ponekada puknuo, i to zbog naizgled nevažnih stvari.

„Uglavnom“, nastavio je Metin. „Jučer smo ga imali, i nakratko je otišao do kopiraone. Ostalo je tipa 20 minuta do kraja sata.“

„I tad smo došli na ideju da ćemo ga zaključati izvan razreda“, rekao je Sebbe.

„Cijeli razred se složio“, nastavio je Metin. „Zatvorili smo vrata i naslagali sve stolove i stolce uz vrata da ne može ući.“

„Jebote, kako smo urlali od smijeha“, rekao je Sebbe. „I ono, tak ti mi čilamo i čekamo, i onda neke od cura uzmu sve knjige koje su bile na njegovom stolu, one o Holokaustu, i bace ih kroz prozor.“

„I onda“, rekao je Metin i dodao đoint Sebbeu. „Onda smo čuli kak' je zgrabio kvaku, ali ne može ući unutra...“

Sebbe se nastavio smijati, koliko zbog đointa, toliko i zbog toga što je ponovno proživljavao tu scenu. Dodao je đoint Karimu i pokušao nastaviti s pričom.

„I onda se počeo... Počeo se derati.“

„Lik je bio ful ljut“, nastavio je Metin. „Majke mi, ne serem, ubio bi nekog da je ušao. I derao se: *Otvorite odmah, zvat ću vam jebene roditelje, imbecili prokleti. Nitko neće proći moj predmet. Sad je dosta, u vražju mater!*“

„Jebote, kako smo vrištali od smijeha“, rekao je Sebbe nakon čega su se on i Metin počeli hihotati bez prestanka. Zarazili su Karima i on se počeo smijuljiti.

„Uglavnom“, nastavio je Metin kada se donekle uspio sabrati. „Čujemo kak' nogom udara po vratima. I to ful puno puta, stari moj. U tom trenu si mislimo da će se vrata raspasti. Prijetio je s ovim, pa s onim, a ostalo je još tipa tri minute do kraja sata. I svi su pomogli da maknemo stolove i stolce s vrata i vratili smo ih na mjesto superbrzo.“

„I sjednemo mi k'o da se ništa nije desilo“, nastavio je Sebbe nakon što je uzeo još jedan dim. „I tak' čilamo i kad je idući put zgrabio kvaku, vrata su se otvorila i bio je bijesan. E, majke mi moje, oči su mu izgledale k'o da će ubiti nekog, stari moj.“

„I tol'ko se dere da mu pljuvačka štrca posvuda i ak' sjediš skroz naprijed moraš imat' kišobran jer bi se inače mog'o utopit'.“ Karim gleda Metina koji jedva sjedi na rubu. Sjedi savijenih nogu i samo što ne padne na koljena.

„I onda ...“ Sebbe je htio nastaviti pričati, ali trava ga je svladala. Nekontrolirano se hihoće, i svaki put kada pokuša iznova krenuti pričati, krene se smijati još više. Karim više ne može izdržati pa se i on počinje smijati bez prestanka. Metin se polagano ustaje i hoće jasno ispričati priču.

„I onda, onda Niklas vidi da nema knjiga koje su bile na stolu. Ide prema otvorenom prozoru, pogleda kroz njega i vidi knjige razbacane po igralištu. Okrene se i majke mi, tak' se zadere da je skoro eksplodirao, i odjednom je sat gotov. Cijeli razred se diže i izletimo iz učionice prije neg' si rek'o keks.“

„Ali najjače je bilo...“ Sebbe se pokušao pribрати, ali riječi su opet zapele u napadu smijeha. Karim je povukao još jedan dim i zadržao ga duboko u plućima nekoliko sekundi prije nego što ga je ispuhao.

„Mi izlazimo zadnji, ja i Sebbe, Nadia i Joana...“ Metin se morao napretnuti da ustane. „Niklas nas lovi, zastane kod vrata učionice i onda zalupi njima.“

„I onda“, dodao je Sebbe, „smo primijetili sve stolove i stolce poredane u hodniku.“

„One koji tam' stoje zbog poplave u likovnom prošli tjedan?“ rekao je Karim koji je točno znao o kojim stolovima i stolcima govore.

„E da, te“, rekao je Metin. „I onda Nadia predloži da se još malo zezamo, pa ona, Sebbe, Joana i još neki uzmemo stol i stolce i stavimo ih ispred vrata učionice kak' se ne bi moglo izaći. To napravimo potihom i ful brzo jer, ono, nećemo da Niklas popizdi.“

„I sad više nas samo čeka da otvori vrata“, rekao je Sebbe. „I otvori ih nakon, tipa, par minuta i cijeli prolaz je zakrčen k'o zid Izraelske sigurnosne ograde na Zapadnoj obali i ne vidimo ga iza tih stolova i stolaca ali opet se počinje derati.“

„Jooj meni, k'o zadnji klošar“, rekao je Metin gotovo piskutavim glasom. „Neš' u stilu *koji vrag i govna mala i gonite se svi skupa i sve ću vas rušiti*, a mi vrištimo, a Nadia i Joana samo šta se ne popišaju u gaće od smijeha. I onda dođe portir i mrko nas pogleda i počinje pomicati klupe i stolce sa strane. I kad Niklas napokon izađe iz učionice krene prema nama sav crven u licu, a mi se okrenemo i trčimo, i lik viče da će nam nazvati starce.“

Trojici mladića bilo je teško držati se uspravno. Sebbeu su niz lice tekli tanki potoci suza, a Karim je promatrao kako se sunčeve zrake odražavaju u njima i kako blistaju i izgledalo je kao da Sebbeu iz očiju teku dijamanti.

Karim se protegnuo. Ćoint je već bio tako malen da je osjetio kako mu spaljuje prste. Stavio ga je među usne i jedva uvukao kada se odjednom iz vedrog neba pojavila ravnateljica Ulla. U jednoj je ruci držala šalicu kave, a u drugoj kutiju Marlboro Light.

„Što radite ovdje?“ pitala je strogo.

Dečki su bili iznenađeni. Karim je bacio Ćoint i odmah ga ugasio tenisicom.

„Došli smo vidjeti pogled“, odgovorio je Metin i rukom pokazao prema obzoru.

„Strašno je lijep.“

„Kako ste došli ovamo?“

„Po stepenicama“, rekao je Sebbe i hihotao se.

„Vrata nisu bila zatvorena“, nadovezao se Karim. „Probali smo ih otvoriti, bili smo znatiželjni i otišli smo gore.“

Ulla se nije dala prevariti.

„Je li vi to pušite?“

„Da, ali molim vas...“

„I to na području škole.“

„Što ćete sada učiniti?“ upitao je Sebbe zureći istovremeno u kutiju cigareta u njenoj ruci.

„To se tebe ne tiče“, kratko je odgovorila Ulla. „Ovdje je zabranjeno pušiti...“

„A što s vama?“ rekao je Sebbe i zadržao pogled na kutiji.

„Izgleda li kao da pušim?“

„Izgleda kao da namjeravate pušiti“, odgovorio je Karim koji je davao sve od sebe da zvuči ozbiljno.

„Imam li cigaretu u ustima?“

„Ne, baš u ustima nemate, ali imate u...“ Sebbe se počeo neobuzdano smijuljiti.

Napad smijeha proširio se na drugu dvojicu i pognuti su krenuli prema vratima.

„Jeste li pušili samo cigarete?“ Ulla je ih je gledala poput detektiva dok su se oni prikradali pored nje.

„Dajte, molim vas, zar mi izgledamo kao narkici?“ zapitao se Karim uz nevini izraz lica. „Mislim šta, hoćete i da sestri ostavimo uzorak mokraće?“

„Ne iskušavajte me. Idite smjesta dolje.“ Ulla je zadržala pogled na njima. „I da vas više nisam vidjela ovdje.“

„Obećajemo“, procijedio je Metin te su dečki zatim napustili krov smijuljeći se.

3.3 Migration

Migration

Migrationen är vår tids stora ödesfråga. Vi riskerar hela tiden att EU tar makten över migrationen vilket kommer leda till bland annat en tvingande omfördelning av migranter.

Bryssel kan komma att centralt bestämma hur många migranter varje land ska ta emot. SD säger klart och tydligt nej till reformen av Dublinförordningen som innebär just detta, och vi säger nej till att medlemsländer ska behöva ta emot en mängd migranter som centralt bestäms i EU. Att Europas stater inte själva ska kunna styra över vilka som bosätter sig i respektive stat är ett direkt angrepp på Sveriges och alla andra medlemsländers självbestämmande. Sverigedemokraterna har varit, och kommer fortsätta vara, en stark röst för att stoppa detta.

Migration och gränsskydd handlar även om säkerhet mot terrorism. Sverigedemokraterna är det enda partiet i Sverige som konsekvent och under mycket lång tid har belyst sambandet mellan migration och terrorism. Den enorma mängd människor som rör sig fritt inom EU, trots att de är här illegalt, utgör ett konkret hot mot medborgarnas säkerhet. I flera terrordåd de senaste åren, med sammanlagt hundratals döda, har inblandade gärningsmän varit individer som befunnit sig i EU illegalt.

Den fria och okontrollerade rörligheten inom EU, för EU-medborgare, innebär även den enorma problem för såväl Sverige som andra länder. Vi hade till exempel inte haft ett utbrett tiggeri och en epidemi av inbrott om denna fria rörlighet inte hade funnits, och flera terroråd i Sverige och övriga Europa hade kunnat förhindras.

Förbättrade yttre gränskontroller

Förmågan att kontrollera yttre och inre gränser måste höjas med hjälp av alla tänkbara juridiska, tekniska och praktiska medel. Den fria rörligheten inom EU är helt beroende av detta. All illegal migration, eller hjälp därtill, måste förebyggas, uppdagas och leda till betydligt strängare sanktioner för samtliga inblandade.

Väl reglerade yttre gränser är därtill en nyckelfaktor i att rädda liv eftersom de farliga vägar, vilka det idag lönar sig för människosmugglare och migranter att välja, då blir obrukbara. På samma sätt som Australien har lyckats stoppa migrantströmmar och förhindra dödsolyckor bör EU verka för att illegala båtar på medelhavet återförs till den hamn de lämnat alternativt till närmsta transitcenter, utan möjlighet för passagerare att beviljas inträde till EU.

Nej till tvingande omfördelning av migranter

EU-kommissionen vill på ett eller annat sätt få till tvingande omfördelningsprogram, så att exempelvis Sverige eller Polen tvingas ta emot migranter från Grekland eller Italien.

Sverigedemokraterna motsätter sig en ovanifrån dikterad migrationspolitik och menar att fokus istället bör riktas för att vidmakthålla EU:s yttre gränser.

Öka möjligheten till inre gränskontroller

Krisen 2015 visade att de öppna gränserna inom Europa helt är beroende av att de yttre gränserna försvaras. Medlemsstaternas möjlighet att i en krissituation återinföra inre gränskontroller är starkt begränsad, och kan komma att begränsas ytterligare.

Sverigedemokraterna vill att Sverige istället verkar för större frihet för medlemsstaterna att införa inre gränskontroller, även utan en borte tidsgräns, om medlemsstaten anser att det finns ett sådant behov. Genom inre gränskontroller kan också missbruk av Schengenviseringar motverkas. Sverigedemokraterna anser inte att

fri rörlighet och krav på att visa pass står i motsats till varandra. För oss är en kontrollerad fri rörlighet önskvärd.

Begränsad fri rörlighet för stater som missköter sig

Medlemsstaterna bör ges möjlighet att begränsa den fria rörligheten, eller införa visumtvång, för medborgare från medlemsländer som missbrukar den fria rörligheten. Syftet är att förhindra bland annat organiserat tiggeri och annan brottslighet. På samma sätt bör medlemsstaterna motarbeta missbruk av de EU-gemensamma viseringarna. Medlemsstater bör enklare kunna neka inträde till tredjelandsmedborgare som beviljats visum av en annan medlemsstat, exempelvis genom ett ökat informationsutbyte som kan möjliggöra nationella bedömningar.

Lättare att utvisa EU-medborgare som missköter sig

Den fria rörligheten inom EU ger stora möjligheter för medborgare att flytta till ett annat europeiskt land för att bosätta sig för studier eller arbete. Möjligheterna för ett enskilt land att utvisa personer som missköter sig, eller inte uppfyller kraven, är dock omgärdade av många restriktioner. Sverigedemokraterna tycker att det ska bli lättare att utvisa EU-medborgare som begår brott, eller inte uppfyller kraven. Möjligheten att belägga EU-medborgare med inreseförbud bör också finnas. Sverige bör därmed dels öka kontrollerna hemmavid, men också arbeta för en ändrad EU-lagstiftning på detta område.

Nej till det globala migrationsavtalet

Sverigedemokraterna vill i EU arbeta mot ett genomförande av FN:s globala migrationsavtal, som skrevs under i december 2018. Avtalets innehåll står i tydlig konflikt med grundläggande demokratiska principer, till exempel press- och yttrandefrihet. Avtalet har därtill förhandlats fram på ett icke-transparent sätt, där EU-företrädare varit pådrivande för det långtgående innehållet. Migrationsfrågor ska vara en nationell angelägenhet, och eventuellt samarbete inom EU vad gäller migrationsfrågor ska inte utgå från det globala migrationsavtalet. Sverigedemokraterna anser att Sverige bör träda ur avtalet.

Effektiv flyktingpolitik

Fler människor är på flykt undan katastrofer och konflikter än på länge. De allra mest utsatta når sällan Europa utan befinner sig i krishärdarnas närhet. En effektiv flyktingpolitik innebär att satsningarna görs i anslutning till krisområdena. I den utsträckning som EU fortsatt har en biståndsbudget bör man fokusera på att hjälpa människor på plats.

Första säkra asylland

Asyl ska alltid sökas i första säkra land. Det innebär att medlemsstater inte ska behöva pröva asylansökningar om sökanden passerat genom länder som uppfyller internationella konventioner.

Upprätta transitcenter utanför EU

EU bör verka för att i partnerskap med länder utanför EU upprätta transitcenter, dit migranter utan uppehållsrätt i EU kan hänvisas. Centren ska kunna användas för irreguljära migranter på väg till Europa, men också för personer med beslut om utvisning i väntan på att slutlig verkställighet kan ske, samt för personer som väntar på besked om uppehållstillstånd i EU.

Ökade incitament för återvandring

EU:s bistånd och utrikespolitiska målsättningar bör utformas för att uppmuntra återvändande, genom att bistånd villkoras och partnerskap uppmuntras för att förmå länder utanför EU att samarbeta för att återta migranter som inte har rätt att befinna sig i EU.

Skärpta åtgärder mot försäljning av EU-pass

Sverigedemokraterna vill se fler och skarpare åtgärder för att förhindra försäljning av EU-pass till tredjelandsmedborgare. Det gäller både vid eventuella nationellt sanktionerade förfaranden och när det sker illegalt på den svarta marknaden. Fullgod kontroll över utställandet av passhandlingar som ger tillträde till EU bör vara ett villkor för medlemskapet i EU. Det samma skall också gälla försäljningen av uppehållstillstånd. EU:s fria rörlighet skall inte kunna köpas.

Uppmuntra registrering av utlandsbosatta EU-medborgare

Direktivet om fri rörlighet medger att medlemsländerna upprätthåller ett registreringsförfarande för EU-medborgare som vill bosätta sig i ett annat EU-land. Sverige avskaffade tyvärr detta system 2014, vilket gjort att myndigheternas möjligheter att kontrollera exempelvis tiggares rätt att vistas i Sverige drastiskt försämrats. Sverige bör inte bara återinföra denna registrering utan också arbeta för ett mer konsekvent och standardiserat förfarande inom EU, så att EU:s medlemsstater uppmuntras att genomföra dessa registreringar.

Stoppa det överstatliga migrationsverket

EU-kommissionen vill utveckla EU:s asylbyrå mot att på sikt bli en komplett europeisk myndighet, inledningsvis i huvudsak med samordnande och stödjande insatser. Myndigheten kommer dock relativt snart riskera att ersätta nationella migrationsmyndigheter, så att enskilda medlemsstater dels frångår rätten att implementera nationell migrationspolitik, dels slipper ansvara för något som de rimligen borde göra själva.

ETIAS ett steg mot bättre kontroll

Sverigedemokraterna ser positivt på att detta nya system, ETIAS, kommer att införas och fungera på ett liknande sätt som ESTA fungerar för EU-medborgare som ansöker om inresa i USA. Detta elektroniska system för godkännande av inresor i EU gör att vi kan fortsätta upprätthålla viseringsfrihet gentemot vissa länder som vi vill ha det med, samtidigt som får ökad kontroll av migrationsflödena, så att exempelvis kriminella får svårare att resa hit.

3.3.1 Migration – översättning

Migracija

Migracija je prijelomno pitanje našeg vremena. Neprestano se izlažemo riziku da Europska unija preuzme moć nad pitanjima vezanima uz migraciju, što će, između ostaloga, dovesti do obavezne preraspodjele migranata.

Bruxelles će moći imati glavnu riječ kada je posrijedi broj migranata koje će svaka država primiti. Švedski demokrati (šv. *Sverigedemokraterna*, SD) se jasno i glasno protive reformi Dublinske uredbe koja bi značila upravo to te se protivimo mišljenju da bi države članice trebale primiti velike količine migranata o čijem se statusu odlučuje prije svega u Europskoj

uniji. Nedostatak prava europskih država da same mogu odlučiti tko će se naseliti na njihovom području izravan je napad na samoodređenje Švedske pa tako i na samoodređenje svih drugih država članica. Švedski se demokrati snažno zauzimaju, te će se nastaviti zauzimati, da se takav razvoj situacije zaustavi.

Kada se govori o migraciji i zaštiti granica, također se nameću i pitanja o zaštiti od terorizma. Švedski demokrati jedina su stranka u Švedskoj koja dosljedno i već dugo razjašnjava uzajamnu povezanost migracije i terorizma. Ogromne količine ljudi koji se slobodno kreću unutar Europske unije, unatoč tome što su u njoj nezakonito, predstavljaju realnu prijetnju sigurnosti njenih građana. U mnogim terorističkim napadima posljednjih godina, u kojima je ukupno smrtno stradalo na stotine ljudi, počinitelji su bili pojedinci koji su se nezakonito nalazili u Europskoj uniji.

Takvo slobodno i nekontrolirano kretanje građana unutar Europske unije predstavlja ogroman problem kako za Švedsku, tako i za ostale zemlje. Tako primjerice prosjačenje ne bi bilo toliko rašireno i ne bismo imali epidemiju provala da slobodno kretanje nije na snazi, a uz to se i više terorističkih napada u Švedskoj i ostatku Europe moglo spriječiti.

Poboljšane kontrole vanjskih granica

Sposobnost nadziranja vanjskih i unutarnjih granica mora se povećati uz pomoć svih mogućih pravnih, tehničkih i praktičnih sredstava budući da slobodno kretanje unutar Europske unije u potpunosti ovisi o tome. Sve nezakonite migracije, ili pružanje pomoći pri istima, moraju se spriječiti, razotkriti te biti povod za značajno strože sankcije za sve umiješane.

Osim toga, dobro regulirane vanjske granice ključni su faktor u spašavanju života zato što opasne trase, koje se danas isplate krijumčarima ljudima i migrantima, neće više biti dostupne. Na isti način na koji je Australija uspjela zaustaviti priljev migranata i spriječiti fatalne nesreće, Europska bi unija trebala poraditi na tome da se brodovi s nezakonitim migrantima na Sredozemnom moru vrate u onu luku iz koje su isplovili ili do najbližeg tranzitnog centra, bez mogućnosti da se putnicima odobri ulazak na prostor Europske unije.

Ne obaveznoj preraspodjeli migranata

Europska komisija želi na ovaj ili onaj način uspješno provesti mehanizme obavezne preraspodjele migranata, kako bi se primjerice Švedsku ili Poljsku prisililo da prime migrante iz Grčke ili Italije.

Švedski demokrati protive se migracijskoj politici koja se propisuje odozgo i smatramo da bi u središtu pozornosti trebalo biti očuvanje vanjskih granica Europske unije.

Povećanje mogućnosti nadzora na unutarnjim granicama

Migrantska kriza 2015. godine pokazala je da otvorene granice unutar Europe u potpunosti ovise o zaštiti vanjskih granica. Pravo država članica da u kriznoj situaciji ponovno uvedu nadzor na unutarnjim granicama značajno su ograničene, a mogle bi se i dodatno ograničiti.

Švedski demokrati žele da se Švedska zalaže da države članice imaju veću slobodu uvesti nadzor na unutarnjim granicama, i to bez konačnog vremenskog roka, ako država članica smatra da za to postoji potreba. Nadzor na unutarnjim granicama može suzbiti zloupotrebu schengenskih viza. Ne smatramo da su pravo slobodnog kretanja i obavezno predočenje putovnice međusobno u opreci, već smo mišljenja da je slobodno kretanje uz nadzor poželjno rješenje.

Ograničeno pravo slobodnog kretanja za države koje ga zluporabljuju

Državama članicama treba dati pravo da ograniče slobodno kretanje ili uvesti obavezno predočenje vize za građane država članica koji zluporabljuju pravo slobodnog kretanja. Svrha je spriječiti, između ostalog, organizirano prosjačenje i druge zločine. Na isti bi se način države članice trebale suprotstaviti zluporabi viza koje se inače izdaju u sklopu zajedničke vizne politike Europske unije. Uz to bi trebale moći jednostavnije odbiti ulaz državljanima trećih zemalja kojima je vizu odobrila neka druga država članica, na primjer pomoću pojačane razmjene informacija koje omogućuju uvid u nacionalne procjene.

Lakše protjerivanje građana EU-a koji se nedolično ponašaju

Pravo slobodnog kretanja unutar Europske unije građanima otvara velike mogućnosti u pogledu preseljenja u neku drugu europsku državu u svrhu studija ili radi posla. Prava svake pojedine države da protjera osobe koje se nedolično ponašaju, odnosno

krše zakon, ili ne ispunjavaju potrebne zahtjeve ograničena su, međutim, mnogim restrikcijama. Švedski demokrati smatraju da bi trebalo biti lakše protjerati građane Unije koji počine neko kazneno djelo ili ne ispune potrebne zahtjeve. Uz to bi također trebala postojati mogućnost donošenja presude zabrane ulaska građanima Unije. Švedska bi zbog toga u jednu ruku trebala unutar zemlje povećati nadzor, ali se i zalagati za izmjenu zakonodavstva EU-a u tom području.

Ne Globalnom sporazumu o migracijama

Švedski demokrati žele se u Europskoj uniji zalagati protiv provođenja UN-ovog Globalnog sporazuma o migracijama koji je potpisan u prosincu 2018. Njegov se sadržaj jasno kosi s osnovnim demokratskim načelima, primjerice slobodom tiska i govora. K tome je sporazum ispregovaran na netransparentan način, pri čemu su predstavnici EU-a bili ti koji su poticali njegov opsežni sadržaj. Pitanja migracije moraju biti pitanja kojima se države članice samostalno bave, a eventualna suradnja unutar EU-a oko pitanja migracija ne bi trebala proizlaziti iz Globalnog sporazuma o migracijama. Smatramo da bi Švedska trebala istupiti iz sporazuma.

Učinkovita izbjeglička politika

Već dugo nije bilo toliko ljudi u bijegu od katastrofa i konflikata. Oni koji su najugroženiji malokad stignu do Europe te se nalaze u blizini kriznih žarišta. Učinkovita izbjeglička politika znači ulaganje u krizna područja. Trebalo bi se usredotočiti na pomaganje ljudima u tim područjima u onoj mjeri u kojoj će EU nastaviti s pružanjem sredstava iz proračuna za humanitarnu pomoć.

Prva sigurna zemlja azila

Azil se uvijek mora tražiti u prvoj sigurnoj zemlji. To znači da države članice ne trebaju razmatrati zahtjeve za azil ako je tražitelj azila prošao kroz zemlje koje ispunjavaju uvjete međunarodnih sporazuma.

Uspostavljanje tranzitnih centara izvan EU-a

Europska unija trebala bi u suradnji sa zemljama izvan EU-a raditi na uspostavljanju tranzitnih centara u koje bi se moglo uputiti migrante bez prava boravka u Uniji. Ti bi se centri mogli koristiti za nezakonite migrante na putu do Europe, no i za osobe koje

su protjerane te čekaju konačno izvršenje presude, te za one koji čekaju odgovor o dozvoli boravka u EU.

Povećani poticaj za povratak

Potpore Europske unije i ciljevi njene vanjske politike trebali bi se izrađivati s ciljem da potaknu vraćanje i to tako da se potpora uvjetuje, a partnerstvo potiče kako bi potaknuli zemlje izvan EU-a da surađuju kako bi ponovno prihvatili migrante koji nemaju pravo biti u EU.

Oštrije mjere protiv prodaje EU-putovnica

Švedski demokrati žele više mjera te ujedno i njihovo pooštavanje kada je posrijedi sprječavanje prodaje EU-putovnica državljanima trećih zemalja. To vrijedi za eventualne nacionalno odobrene postupke te nezakonitu prodaju na crnom tržištu. Odgovarajuća kontrola kod izdavanja putovnica koje daju pristup Europskoj uniji trebala bi biti uvjet za članstvo u istoj. Isto bi trebalo vrijediti i za prodaju dozvola boravka. Pravo slobodnog kretanja unutar Europske unije ne smije biti na prodaju.

Poticanje registracija građana EU-a koji žive u nekoj drugoj zemlji EU-a

Direktiva o slobodi kretanja državama članicama dopušta da očuvaju postupak registracije za građane Europske unije koji se žele nastaniti u neku drugu zemlju EU-a. Švedska je, nažalost, ukinula taj sustav 2014., što je drastično pogoršalo mogućnosti državnih tijela da nadziru primjerice prava prosjaka da borave u Švedskoj. Švedska ne samo da bi trebala ponovno uvesti postupak registracije, već bi se trebala i zalagati za dosljedniji i standardiziraniji postupak registracije unutar EU-a, tako da se države članice potakne da provode te registracije.

Zaustavljanje nadnacionalnog zavoda za migraciju

Europska komisija želi razviti Agenciju Europske unije za azil kako bi u konačnici postala punopravna europska agencija, u početku uglavnom sa zadaćama usuglašavanja i potpore. Agencija će, međutim, relativno brzo pokušati zamijeniti nacionalna tijela nadležna za migraciju tako da se pojedinim državama članicama u jednu ruku oduzme pravo da provode nacionalnu migracijsku politiku, a u drugu da ne odgovaraju za nešto što bi same trebale moći napraviti.

ETIAS¹³ – korak prema boljem nadzoru

Švedski demokrati pozitivno gledaju na uvođenje Europskog sustava za informacije o putovanjima i odobravanje putovanja (ETIAS), novog sustava koji će funkcionirati na sličan način kao što Elektronički sustav za odobrenje putovanja (ESTA¹⁴) funkcionira za građane Europske unije koji zatraže ulazak u SAD. Ovaj elektronički sustav za odobrenje putovanja u Europskoj uniji omogućuje nam da nastavimo s bezviznim režimom prema zemljama s kojima to želimo, a istovremeno nam omogućuje i povećani nadzor migracijskih tokova kako bi primjerice kriminalcima bilo teže doputovati ovamo.

3.4 Dragkampen om Åland

Dragkampen om Åland

Fotografi: Det svenska högkvarteret i Societetshuset i Mariehamn. © Ålands Museum

För 100 år sedan pågick en strid mellan Sverige och det nya fria Finland om Östersjöns mest strategiska ögrupp. Vårvintern 1918 skickades en svensk expedition till Åland efter rykten om kaos och blodbad på öarna.

16 augusti 2018 av Mats Carlsson Lénart

Den 20 augusti 1917 var ett antal åländska kommunpolitiker kallade till ett möte på Ålands folkhögskola i Finström. Officiellt skulle man diskutera allmänna brandkårer på Åland men den verkliga frågan var betydligt större. Det handlade om till vilket land ögruppen skulle höra.

Mötet beslutade att sända en delegation till Stockholm för att meddela Sveriges regering »att den åländska befolkningen livligt åstundar sina öars förening med Sveriges rike«.

Den hemlighetsfulla sammankomsten i Finström 1917 kan ses som starten på händelserna i vad som kommit att kallas Ålandsfrågan.

¹³ European Travel Information and Authorisation System (op. prev)

¹⁴ Electronic System for Travel Authorisation (op. prev)

Åland svenskt till 1809

Fram till det katastrofala kriget med Ryssland 1808–09 var ögruppen en del av Sverige. I fredsförhandlingarna som följde försökte Sverige i det längsta få behålla Åland. Förmodligen inte för ålänningarnas skull utan för öarnas strategiska läge. Men ryssarna gav inte efter.

»Om Ryssland nöjde sig med Finland allena, skulle det vara detsamma som att ta kofferten men inte nyckeln«, som den ryske utrikesministern Rumjantsev uttryckte det. Och en blick på kartan ger honom rätt. Det är svårt att tänka sig en mer strategisk punkt i Östersjön.

Att ärkefienden Ryssland plötsligt bara låg några få mil från den svenska kusten påverkade givetvis Sverige. Nu byggdes den väldiga Karlsborgs fästning, i syfte att tjäna som säte för regering och andra centrala ledningsfunktioner i händelse av anfall mot Sverige. En reservhuvudstad, med andra ord.

Det ryska Ålands förbindelser med det gamla moderlandet minskade dock inte – det var fortfarande i Sveriges snabbt växande huvudstad Stockholm som ålänningarna kunde sälja ved, strömning och andra produkter.

Åland demilitariserades 1856

Efter det ryska nederlaget i Krimkriget började det talades om att Åland skulle lämnas tillbaka till Sverige. Freden i Paris 1856 gav dock Ryssland rätt att behålla ögruppen – samtidigt som landet förbjöds att befästa den.

Det så kallade Ålandsservitutet blev inledningen till en unik era av demilitarisering som gäller än i dag.

Fotografi: Svensk militär i orten Haraldsby på Åland under expeditionen 1918. Kanonerna hade man erövat från ryssarna. © Sjöhistoriska museet

Frånvaron av rysk militär på Åland gjorde att Sverige kunde känna sig lite säkrare. Men fortfarande fanns många i landet som drömde om att Åland på nytt skulle bli svenskt. På Åland, däremot, fanns ingen uttalad folklig vilja till återförening med Sverige.

Svenskrörelse väcktes 1917

Första världskriget innebar att Ryssland fick tillstånd av Frankrike och Storbritannien, sina allierade i kriget, att tillfälligt återbefästa Åland och placera militärer där. Men kriget gick

dåligt för ryssarna och i början av 1917 blev det revolution i landet och tsaren tvingades abdikera.

Det var i detta skede, på sensommaren och hösten 1917, som tanken om en återförening med Sverige på allvar väcktes på Åland. Men var kom den egentligen ifrån? Hur Ålandsrörelsen startade är ännu delvis höljt i dunkel.

Den åländske historikern Kenneth Gustavsson skriver att det som rörelsen själv kallade »ålänningarnas sekellånga önskan att återgå till moderlandet« inte hade någon djupare folklig förankring utan skulle ha fötts i kretsen kring den vice häradshövdingen Carl Björkman i Mariehamn. Vidare tycks Tyskland ha spelat en viktig roll.

Tyskarna ville gärna ha Sverige på sin sida i världskriget och som lockbete erbjöd de den strategiska ön. Samtidigt var flera av gestalterna i Ålandsrörelsens tidiga historia, bland dem Carl Björkman, under första världskriget knutna till den tyska generalstaben och dess underrättelsetjänst.

Ålandskungen Julius Sundblom

Den som så småningom skulle bli den allra främste ledaren för Ålandsrörelsen var Julius Sundblom, ofta kallad »Ålandskungen« – han var ägare och chefredaktör för Ålands-Tidningen och ögruppens främste opinionsbildare.

Det dröjde innan den åländska delegationen från mötet på folkhögskolan kom iväg över Ålands hav. Först den 27 november överlämnades ålänningarnas vädjan om återförening i Stockholm. En dryg vecka senare förklarade sig Finland självständigt.

Fotografi: Överst den åländska flaggan från 1922 som förbjöds tretton år senare. Den nu gällande (nederst) infördes 1953. © Grafik: Lönegård & co

Sjutusen namn för Åland till Sverige

Nu blev det bråttom att agera. Under juldagarna insamlades 7 135 namnunderskrifter för en Sverigeanslutning. Kung Gustav V tog emot namnlistorna på Stockholms slott den 2 februari 1918.

Samtidigt begärde de åländska delegaterna ett svenskt ingripande på Åland, med hänvisning till att kaos rådde. Svenska tidningar spred uppgifter, som vi i dag skulle kallat *fake news*, om blodbad och om demoraliserade ryska soldater som höll ön i skräck.

Svensk expedition till Åland

Detta fick den svenska regeringen att genast sända ut en hjälpexpedition om tre fartyg till Åland. Den socialdemokratiska sjöministern Erik Palmstierna (»Röde baronen«) var drivande i den svenska Ålandspolitiken. Som gammal sjöofficer uppskattade han lite action. »Det är en glädje att vara med då det handlas!« skrev han i sin dagbok.

Väl framme konstaterade expeditionens medlemmar att uppgifterna om kaos och blodbad knappast stämde. Fartygen beordrades dock inte tillbaka – istället skickades över 700 soldater till öarna.

De landsteg på Eckerö och nådde – under rysk beskjutning – fram till Mariehamn den 27 februari. Den blågula fanan hissades på den lilla stadens torg och den svenska staben installerades i Societetshuset.

Lundahistorikern Göran Rystad konstaterade 2002 att det som från svensk sida först var menat som en ren hjälpexpedition på kort tid övergick till att bli en politisk expedition, avsedd att åstadkomma Ålands återförening med Sverige.

Tyska slagskepp till Åland

Den svenska flaggan skulle dock inte vaja så länge. Tyskland var nu på väg med sin flotta till inbördeskrigets Finland, för att hjälpa den vita regeringen. Åland skulle användas som brohuvud.

Den 5 mars ankrade två tyska slagskepp invid de svenska fartygen och någon dag senare landsteg över tusen tyskar med huvuduppgift att rensa Åland från ryska soldater.

Fotografi: Det tyska slagskeppet Rheinland i isen utanför Eckerö Storby 5-6 mars 1918. Till vänster syns det svenska pansarskeppet Oscar II. © Ålands Museum

von Bonsdorff slogs för Finland

Det nya Finlands regering, som vid den här tiden arbetade från Vasa, hade ingen tanke på att ge upp sitt inflytande över Åland.

I början av mars 1918 anlände Hjalmar von Bonsdorff till ögruppen – han hade utsetts till landshövding. På Mariehamns torg beordrade han ålänningarna att släppa drömmen om

Sverige: »Kommen ihåg att historiens dom drabbar förrädare och stackare. Handlen därför lojalt mot vårt gemensamma fädernesland och se tiden an!«

Von Bonsdorff råkade snabbt i konflikt med både ålänningar och svenskar och ersattes efter en tid. Under andra världskriget var han ledare för en finlandssvensk nazistorganisation.

Svenska flaggan halas i Mariehamn

Den blygsamma svenska styrkan på Åland blev under våren 1918 allt mer trängd, både av de talrikare tyskarna och av Finland som så småningom sände över trupper till Åland.

Den 5 maj 1918 halades den svenska flaggan för sista gången från stängen på Mariehamns torg. Senare under månaden lämnade de sista svenska militärerna Åland.

Ålandskommittén för självstyre

Som en motvikt till Ålandsrörelsen bildades i Finland i början av 1918 den så kallade Ålandskommittén. Den bestod av några finlandssvenskar med åländsk bakgrund eller med intresse och sympatier för Åland. Det var kommittén som lanserade idén om att ålänningarna skulle få självstyre inom Finland.

Något liknande gick vid denna tid inte att finna någon annanstans i världen. I Finland fanns till en början heller inget stöd för självstyrelsen. Inte heller för Ålandskungen Julius Sundblom var autonomi något att sträva efter.

Återförening med det gamla moderlandet var det enda som gällde – en uppfattning som då sannolikt delades av de flesta ålänningar.

Men Ålands öde var i andras händer. Efter fredskonferensen i Paris 1919 bytte Finlands regering plötsligt linje gällande Åland.

Fotografi: Tyska soldater och materiel landsätts vid Eckerö på västra Åland. © SZ-photo/IBL

Åländskt självstyre 1920

Sommaren 1920 antogs en lag om åländskt självstyre. När den nya lagen presenterades av Finlands statsminister i Mariehamn blev dock ålänningarna utom sig av raseri.

Efter att ha avvisat lagförslaget häktades folkledarna Sundblom och Björkman, misstänkta för högförräderi. De fördes till häkte i Finland, men släpptes efter några veckor och hyllades av en stor folkmassa när de återkom till Mariehamn.

Sverige hoppades på NF

I Sverige 1920 hoppades utrikesminister Erik Palmstierna fortfarande att Åland skulle kunna införlivas med Sverige, nu med hjälp av den nya världsorganisationen Nationernas Förbund (NF) som bildats samma år. NF utredde ärendet noga, bland annat med hjälp av utsända rapportörer, men till sist slog världssamfundet fast att Åland skulle vara en del av Finland, med ett visst självstyre.

Detta var en svår motgång för Sverige och utrikesminister Palmstierna fick ett raseriutbrott. Fast knepigast var situationen för ålänningarna förstås. Självstyret var inget majoriteten hade efterfrågat. Märkligt nog utvecklades inte situationen till väpnad befrielsekamp eller separatistisk rörelse – ålänningarna fann sig i sitt öde.

Julius Sundblom regeringschef

Trots Julius Sundbloms motstånd mot självstyre blev han Ålands förste talman medan Carl Björkman blev lantråd (regeringschef).

Ålands förhållande till Finland var dock spänt. Det skulle dröja hela tolv år innan Ålands statsöverhuvud, alltså Finlands president, besökte öriket – och när det till sist skedde 1933 möttes han inte av någon entusiasm.

Däremot hade man hissat den inofficiella åländska flaggan, som gick helt i de svenska färgerna. Denna flagga förbjöds ett par år senare av Finland. Då sågade »Ålandskungen« Sundblom av sin flaggstång i protest.

Sverige övergav mer eller mindre ålänningarna efter det nesliga nederlaget i NF 1921. Detta yttrade sig bland annat i att svenska konsulatet i Mariehamn stängdes år 1924 och ersattes av en honorärkonsul.

Ålandskonventionen

På hösten 1921 hade en moderniserad variant av det gamla Ålandsservitutet undertecknats. Den kallades Ålandskonventionen och slog fast att ögruppen inte fick befästas eller på annat sätt användas eller utnyttjas militärt.

Fotografi: De sista enheterna ur Göta livgarde lämnar Åland den 16 maj 1918, och lämnar över till finska Wasa regemente. © Ålands Museum

För Sverige var detta grundläggande för landets säkerhet. Men det fanns en gnagande oro för att någon skulle komma att bryta mot konventionen och helt enkelt erövra Åland. Inte minst gällde osäkerheten vilka avsikter som Sovjetunionen hade i Östersjöområdet.

Hemlig finsk-svensk Ålandsplan

Därför började Sverige planera för att, om det behövdes, snabbt kunna inta Åland och ta kontroll över strategiska sund och passager. På så sätt skulle man kunna hindra att Åland användes som brohuvud för fientliga operationer mot Sverige.

Samma typ av oro fanns också i Finland. Därför inleddes kring 1930 hemliga kontakter mellan länderna om samarbete. Idén var att

Ålandskonventionen skulle skrotas och ersättas med att Finland och Sverige gemensamt skulle försvara och befästa Åland.

Redan i mitten på 1930-talet cirkulerade rykten om de svensk-finska planerna. Men ålänningarnas ledare Julius Sundblom vägrade tro på uppgifterna. Skulle Sverige dra sig ur »...och därmed lämna porten öppen för en förfinskning av den ursvenska folkspillra för vars nationella trygghet Sverige hade lagt sig så varmt 15 år tidigare«.

Besvikelse på Åland

På våren 1938 bekräftades dock officiellt den så kallade Ålandsplanen. Ålänningarna kände sig ännu en gång överkörda av omvärlden. Det man fruktade var att det svenska språkets ställning och den åländska särarten skulle hotas om finnar skulle flyttas till Åland för att bygga försvarsanläggningar.

Till råga på allt skulle åländska män behöva göra värnplikt. Att Sverige ville samarbeta med Finland om Åland sågs av ålänningarna som ett stort svek av det gamla moderlandet.

Något gemensamt finländskt-svenskt försvar av Åland blev dock aldrig av, eftersom Sovjetunionen, kanske inte helt oväntat, bestämt motsatte sig idén. Sedan kom andra världskriget i vägen.

Ny åländsk flagga

När kriget var slut fick ålänningarna äntligen en egen flagga, som inte fullt lika mycket påminde om den svenska som mellankrigstidens inofficiella blågula.

Med tiden blev den självstyrelse som Åland så snopet erhöll av Nationernas Förbund något som ögruppens folk var tacksamt för.

– Ålänningarna har alltid velat göra sin röst hörd och inte önskat se sina öar som en bricka i ett spel. Det som hände 1921 gav ålänningarna garantier för sitt språk och sin kultur som åtnjuts än i dag, kommenterar fredsforskaren Sia Spiliopoulou Åkermark vid Ålands fredsinstitut i Mariehamn.

Publicerad i Populär Historia 3/2018

3.4.1 Dragkampen om Åland – översättning

Oštra borba za Ålandske otoke

Fotografija: švedski stožer ispred vile *Societetshuset* u Mariehamnu © *Ålands Museum*

Prije 100 godina dogodio se sukob između Švedske i tek nedavno nezavisne Finske oko otočne skupine od najveće strateške važnosti na Baltičkom moru. U zimu 1918. na Ålandske otoke izaslana je švedska ekspedicija nakon glasina o metežu i krvoproliću koji vladaju na otocima.

16. kolovoza 2018., autor: Mats Carlsson Lénart

20. kolovoza 1917. brojni su predstavnici lokalnih distrikata, odnosno općina Ålandskih otoka, bili pozvani na sastanak u pučko učilište u Finström, jednu od općina na otocima.

Službeni razlog okupljanja bila je rasprava o javnim vatrogasnim postrojbama, no pravi je razlog okupljanja bio značajno veće prirode – raspravljalo se o tome kojoj će zemlji pripasti ova otočna skupina.

Na sastanku se odlučilo da će se u Stockholm poslati delegacija kako bi priopćila švedskoj vladi „da stanovnici Ålandskih otoka svim svojim srcem čeznu za ujedinjenjem otoka sa Švedskom.“

Taj tajanstveni sastanak u Finströmu 1917. godine može se smatrati početkom niza događaja koji će kasnije dobiti naziv Ålandsko pitanje. (šv. *Ålandsfrågan*)

Ålandski otoci dio Švedske do 1809.

Sve do pogubnog rata s Ruskim Carstvom od 1808. do 1809. godine, Ålandski otoci bili su dio Švedske. U mirovnim pregovorima koji su uslijedili Švedska ih je do posljednjeg časa pokušala zadržati, i to po svoj prilici ne zbog njihovih stanovnika, već zbog strateškog položaja otoka. No, Rusi nisu popuštali.

„Da se Rusija zadovolji samo Finskom, bilo bi to kao da uzmete kovčeg, ali ne i ključ koji ga otvara“, kao što je to ruski ministar vanjskih poslova Rumjantsev sročio. Samo jedan pogled na kartu opravdava tu izjavu jer je teško zamisliti bolju stratešku točku u Baltičkom moru.

Činjenica da se Rusija kao zakleti neprijatelj odjednom nalazi svega nekoliko desetaka kilometara od švedske obale imalo je, naravno, veliki utjecaj na Švedsku. Krenulo se u gradnju goleme utvrde Karlsborg koja bi služila kao sjedište vlade i drugih središnjih upravljačkih funkcija u slučaju napada na Švedsku. Drugim riječima, bio bi to pričuveni glavni grad.

Međutim, veze ruskih Ålandskih otoka s nekadašnjom matičnom državom nisu oslabile – i dalje je brzorastući glavni grad Švedske, Stockholm, bio mjesto gdje su Ålandani mogli prodavati drvo za ogrjev, haringu i druge proizvode.

Razvojačenje Ålandskih otoka 1856. godine

Nakon ruskog poraza u Krimskom ratu počelo se raspravljati o tome treba li Ålandske otoke predati natrag Švedskoj. Mir u Parizu 1856. Ruskom je Carstvu, međutim, dao pravo da zadrži otočnu skupinu – istodobno kada mu je zabranjena uspostava vojnih postrojenja.

Takozvani Servitut Ålandskih otoka (šv. *Ålandsservitutet*) postao je početak jedinstvenog doba razvojačenja koje je na snazi i dan-danas.

Fotografija: švedska ekspedicija u naselju Haraldsby na Ålandskim otocima 1918. Rusi su prisvojili topove. © *Sjöhistoriska museet*

Zbog odsutnosti ruske vojske na području Ålandskih otoka Švedska se osjećala malo sigurnije. No, u Švedskoj je i dalje bilo mnogo onih koji su priželjkivali da otoci ponovno postanu švedski. Na samim otocima, međutim, nije bilo izražene želje naroda za ponovnim ujedinjenjem sa Švedskom.

Buđenje švedskog pokreta 1917.

Prvi svjetski rat sa sobom je Rusiji donio privolu Francuske i Velike Britanije, ruskih saveznika u ratu, da privremeno ponovno uspostavi vojna postrojenja na Ålandskim otocima te pošalje vojsku. No, rat je pošao u krivom smjeru za Ruse te je početkom 1917. u Rusiji došlo do revolucije i ruski je car bio primoran abdicirati.

Upravo se u ovome razdoblju, u kasno ljeto i jesen 1917. godine, na Ålandskim otocima pojavila i ozbiljno počela razmatrati ideja o ponovom ujedinjenju sa Švedskom. No, odakle je ustvari došla ova ideja? Način na koji je ålandski Narodni pokret (šv. *Ålandsrörelsen*) započeo i dalje je djelomično obavijen misterijom.

Ålandski povjesničar Kenneth Gustavsson piše kako to što su sami pripadnici pokreta nazivali „stoljetnom željom stanovnika Ålandskih otoka da se ponovno vrate matičnoj zemlji“ nije imalo nikakve dublje korijene u narodu, već će nastati u krugu Carla Björkmana, zamjenika glavnog suca na općinskom sudu u Mariehamnu, glavnom gradu Ålandskih otoka. Nadalje, činilo se kako je Njemačka odigrala veliku ulogu.

Nijemci su htjeli Švedsku na svojoj strani u Svjetskom ratu te su kao mamac ponudili strateško otočje. Istovremeno je više ličnosti iz rane povijesti ålandskog Narodnog pokreta, među njima i Carl Björkman, za vrijeme Prvog svjetskog rata bilo povezano s njemačkim Glavnim stožerom i njegovom obavještajnom službom.

Ålandski kralj Julius Sundblom

Julius Sundblom, kojeg su često zvali i „Ålandskim kraljem“ (šv. *Ålandskungen*), bio je taj koji će postupno postati glavni vođa ålandskog Narodnog pokreta – bio je vlasnik i glavni urednik Ålandskog lista te vodeći u stvaranju javnog mnijenja cijelog otočja.

Dugo se čekalo da ålandska delegacija sa sastanka u pučkom učilištu krene preko Ålandskog kanala. Tek je 27. studenog u Stockholm predana molba stanovnika Ålandskih otoka za ponovo ujedinjenje. Nakon nešto više od tjedan dana, Finska je proglasila nezavisnost.

Fotografija: Zastava Ålandskih otoka iz 1922. (gore) koja je zabranjena trinaest godina kasnije. Trenutna zastava (dolje) uvedena je 1953. © Grafika: *Lönegård & co*

Sedam tisuća potpisa za pripojenje Ålandskih otoka Švedskoj

Sada je bilo krajnje vrijeme da se nešto poduzme. Oko Božića je bilo prikupljeno 7135 potpisa za priključenje Švedskoj. Kralj Gustav V. primio je 2. veljače 1918. u Kraljevskoj palači u Stockholmu popise s potpisima.

Istovremeno je izaslanstvo s Ålandskih otoka zatražilo da Švedska intervenira na otocima uz obrazloženje da vlada kaos. Švedske novine širile su vijesti, koje bismo danas nazvali *fake news*, odnosno *lažne vijesti*, o krvoproliću i obeshrabrenim ruskim vojnicima koji su držali otočje u strahu.

Švedska ekspedicija izaslana na Ålandske otoke

To je nagnalo švedsku vladu da na Ålandske otoke odmah pošalje pomoćnu ekspediciju na tri broda. Socijaldemokratski ministar za pomorsku obranu Erik Palmstierna („Crveni barun“) bio je vodeći u pitanjima švedske politike Ålandskih otoka. Kao stari pomorski časnik volio je da se nešto zbiva: „Zadovoljstvo je biti usred ovakvog razvoja događaja kada valja djelovati!“, napisao je u svom dnevniku.

Kada su na otoke stigli članovi ekspedicije, ustanovili su da su vijesti o kaosu i krvoproliću daleko od istinitih. Međutim, brodovima nije bilo naređeno da se vrate, već je umjesto toga na otoke poslano više od 700 vojnika.

Iskricali su se na otoku, te ujedno općini, Eckerö i pod ruskom paljbom 27. veljače došli do Mariehamna. Plavo-bijela zastava bila je podignuta na trgu u ovome gradiću, a švedski je stožer postavljen u vili *Societetshuset*.

Göran Rystad, povjesničar pri Sveučilištu u Lundu, utvrdio je 2002. godine da se ono što je sa švedske strane prvotno bilo zamišljeno kao obična pomoćna ekspedicija u kratko vrijeme pretvorilo u političku ekspediciju namijenjenu ponovnom priključenju Ålandskih otoka Švedskoj.

Njemački bojni brodovi na putu prema Ålandskim otocima

Međutim, Švedska zastava neće se dugo vijoriti. Njemačka je sada na putu sa svojom mornaricom prema Finskoj, koja je zahvaćena građanskim ratom, kako bi pomogla provladinm snagama, Bijeloj gardi, a Åland će im u toj nakani poslužiti kao mostobran.

Dva su se njemačka bojna broda usidрила uz švedske brodove 5. ožujka te se koji dan nakon toga više od tisuću njemačkih vojnika iskrcalo sa zadaćom da protjeraju rusku vojsku s Ålandskih otoka.

Fotografija: njemački bojni brod *Rheinland* na zaleđenoj obali otoka Eckerö u selu Storby 5.-6. ožujka 1918. Na lijevoj je strani švedski obalni obrambeni brod Oscar II. © *Ålands Museum*

von Bonsdorffova borba za Finsku

Vlada nove Finske, točnije vlada Bijele garde, kojoj je u to doba sjedište bilo u Vaasi, nije imala namjere dignuti ruke od svog utjecaja nad Ålandskim otocima.

Početkom ožujka 1918. Hjalmar von Bonsdorff stiže na otočje budući da je bio imenovan finskim predstavnikom na Ålandskim otocima. Na trgu u Mariehamnu naredio je stanovnicima otočja da prestanu maštati o Švedskoj: „Prisjetite se da presuda povijesti stiže izdajice i bijednike. Stoga budite odani našoj zajedničkoj domovini i strpljivo čekajte!“

Von Bonsdorff je nedugo nakon toga dospio u sukob i s Ålandanima i sa Šveđanima te je nakon nekog vremena smijenjen. Za vrijeme Drugog svjetskog rata bio je vođa jedne finsko-švedske nacističke organizacije.

Švedska zastava spuštena u Mariehamnu

Skromna švedska vojska na otočju u proljeće je 1918. bila sve više potisnuta zahvaljujući mnogobrojnim Nijemcima i Finskoj koja je postupno slala trupe na otočje.

5. svibnja 1918. švedska je zastava po posljednji put spuštena sa stijega na trgu u Mariehamnu. Kasnije u mjesecu svibnju posljednji švedski vojnici napuštaju Ålandske otoke.

Ålandski odbor za samoupravu

Kao protuteža ålandskom Narodnom pokretu Finska je početkom 1918. osnovala takozvani Ålandski odbor (šv. *Ålandskommittén*). Sastojao se od članova koji su pripadali švedskoj manjini u Finskoj s ålandskim podrijetlom ili interesima i naklonosti prema Ålandskim otocima. Upravo je odbor bio taj koji je iznio zamisao da stanovnici otočja dobiju pravo samouprave unutar Finske.

Ovako nešto se u to vrijeme nije moglo pronaći nigdje drugdje na svijetu. U početku u Finskoj isto tako nije bilo potpore za samoupravom. Niti za Ålandskog kralja Juliusa Sundbloma autonomija nije bila nešto čemu se trebalo težiti.

Ujedinjenje sa starom matičnom zemljom bilo je jedino što je bilo ispravno – mišljenje je koje je tada vjerojatno dijelila većina Ålandana.

No, sudbina otočja bila je u rukama drugih. Nakon mirovne konferencije u Parizu 1919. finska je vlada odjednom promijenila namjere vezane uz Ålandske otoke.

Fotografija: Iskravanje njemačkih vojnika i vojne opreme na Eckerö na zapadu Ålandskih otoka © SZ-photo/IBL

Ålandska samouprava 1920. godine

U ljeto 1920. prihvaćen je Zakon o autonomiji Ålandskih otoka. Kada je finski premijer predstavio novi zakon u Mariehamnu, stanovnici otoka bili su izvan sebe od bijesa.

Nakon što su odbili zakonski prijedlog, ålandski vođe Sundblom i Björkman bili su pritvoreni pod sumnjom da su počinili veleizdaju. Prevedeni su u pritvor u Finskoj, no pušteni su nakon nekoliko tjedana te ih je mnoštvo ljudi u narodu veličalo kada su se vratili u Mariehamn.

Švedska polaže nade u Ligu Naroda

U Švedskoj je 1920. godine ministar vanjskih poslova Erik Palmstierna i dalje polagao nadu da će se Ålandski otoci moći ujediniti sa Švedskom, no ovaj put uz pomoć Lige naroda, nove svjetske organizacije koja je osnovana iste godine. Liga naroda pomno je ispitala ovaj slučaj uz pomoć, između ostalog, izvjestitelja koji su bili poslani, no na kraju je odlučila da će Ålandski otoci biti dio Finske, no uz određenu razinu samouprave.

To je bio veliki neuspjeh za Švedsku te je Palmstierna imao izljev bijesa. No, situacija je, dakako, bila najteža za Ålandčane jer samouprava nije bila ono što je većina tražila. Začudo, situacija se nije pretvorila u oružanu borbu za oslobođenje ili separatistički pokret – Ålandani su se pomirili sa svojom sudbinom.

Julius Sundblom postaje predsjednik parlamenta

Usprkos Sundblomovom protivljenju autonomiji, postao je prvi predsjednik Ålandskog provincijskog parlamenta (šv. *Ålandskt landsting*)¹⁵, dok je Carl Björkman zasjeo na poziciju predsjednika ålandske vlade (šv. *Landskapsregering*).

Međutim, odnos između Ålandskih otoka i Finske bio je zategnut. Trebat će punih dvanaest godina prije nego što šef države Ålandskih otoka, dakle finski predsjednik, posjeti otočje – kada se to napokon dogodilo 1933., nije bio dočekan uz preveliko oduševljenje.

No, neslužbena zastava Ålandskih otoka, koja je bila švedskih boja, bila je podignuta. Tu je zastavu nekoliko godina kasnije Finska zabranila. Tada je „Ålandski kralj“ Sundblom otpilio svoj stijeg u znak protesta.

Švedska se više-manje udaljila od Ålandčana nakon sramotnog poraza koji je 1921. zadala Liga naroda. To se očitovalo tako da je, između ostalog, švedski konzulat u Mariehamnu zatvoren 1924. i zamijenjen počasnim konzulatom.

Ålandska konvencija

U jesen 1921. godine bila je potpisana modernizirana inačica starog Servituta Ålandskih otoka. Ona se zvala Ålandska konvencija (šv. *Ålandskonventionen*) te je njom određeno da je

¹⁵ 1993. godine *Ålands landsting* mijenja ime u *Ålands lagting* (op. prev.)

zabranjena uspostava vojnih postrojenja na Ålandskim otocima kao i bilo kakvo korištenje otoka ili iskorištavanje istog u vojne svrhe.

Fotografija: posljednje postrojbe pješaštva *Göta livgarde* napuštaju Ålandske otoke 16. svibnja 1918. te ih prepuštaju finskoj pukovnici *Wasa regemente*. © Ålands Museum

Za Švedsku je to bila glavna stvar glede njezine sigurnosti. No, postojao je određeni izjedajući nemir da će netko prekršiti konvenciju i naprosto zauzeti Ålandske otoke. Naročito je bio izražen osjećaj nesigurnosti oko toga koje namjere Sovjetski savez ima na Baltiku.

Tajni finsko-švedski Ålandski plan

Zbog toga je Švedska počela kovati planove koji bi, u slučaju da to bude potrebno, omogućili da brzo zauzmu Ålandske otoke i preuzmu kontrolu nad strateškim tjesnacima i prolazima. Na taj bi se način moglo spriječiti da se otočje koristi kao mostobran za neprijateljske operacije protiv Švedske.

Isti takav nemir vladao je i u Finskoj. Stoga su otprilike 1930. godine Švedska i Finska u tajnosti počele stupati u kontakt glede međusobne suradnje. Njihova je zamisao bila da se Ålandska konvencija ukine i zamijeni zajedničkom finskom i švedskom obranom te uspostavom vlastitih vojnih jedinica na otočju.

Već sredinom 30-ih godina kružile su glasine o švedsko-finskim planovima, no vođa Ålandana, Julius Sundblom, odbio je vjerovati u njih. Zar bi se Švedska tako uzmaknula „i na taj način otvorila mogućnost 'pofinčenja' ostatka prašvedskog naroda za čiju se nacionalnu sigurnost Švedska tako strastveno zalagala petnaest godina ranije.“

Razočaranje na Ålandskim otocima

U proljeće 1938. godine, međutim, službeno je potvrđen takozvani Ålandski plan (šv. *Ålandsplanen*). Ålandani su ponovno imali osjećaj da ih je okolni svijet zanemario. Bojali su se da će položaj švedskog jezika te značajke tipične za Åland biti ugroženi u slučaju da se Finci presele na otočje kako bi izgradili svoje obrambene strukture.

Povrh svega bi muškarci s otočja trebali služiti vojni rok. Na švedsku suradnju s Finskom mjesno je stanovništvo gledalo kao na veliku izdaju koju je počinila njihova stara domovina.

Naposljetku se finsko-švedska obrana otočja nikada nije ostvarila jer se Sovjetski Savez, možda i ne u potpunosti neočekivano, odlučio usprotiviti toj zamisli. Nakon toga se ispriječio Drugi svjetski rat.

Nova zastava Ålandskih otoka

Kada je rat završio Ålandski su otoci konačno dobili vlastitu zastavu, koja nije toliko podsjećala na švedsku zastavu za razliku od one neslužbene plavožute zastave iz međuratnog razdoblja.

S vremenom je autonomija koju je otočje dobilo u tako zbunjujućim okolnostima od Lige naroda bilo ono za što su njegovi stanovnici bili zahvalni.

– Ålandani oduvijek žele da se njihov glas čuje te nisu željeli vidjeti svoje otoke kao pijune u igri. Ono što se dogodilo 1921. zajamčilo im je jezik i kulturu koje i dan-danas uživaju, komentira stručnjakinja za mirovna istraživanja Sia Spiliopoulou Åkermark iz Mirovnog instituta u Mariehamnu.

Objavljeno u online časopisu Populär Historia 3./2018.

4. KROATISKA TEXTER OCH DERAS ÖVERSÄTTNINGAR

4.1 Otok Krk

Zemljopis

Otok Krk je najsjeverniji otok na Mediteranu, nalazi se u Kvarnerskom zaljevu. Najveći je otok na Jadranu, površine 409,9 km². Oko otoka je dvadesetak otočića, hridi i grebena. Krk je otok s najviše naseljenih mjesta, ima ih ukupno 68. Na otoku danas živi 19 383 stanovnika (popis 2011).

Klima, flora i fauna: Otok Krk nalazi se u pojasu umjerenog i blagog mediteranskog podneblja. Prosječna ljetna temperatura iznosi 23 °C, srednja temperatura mora u razdoblju lipanj-rujan 20 °C. Najučestaliji vjetrovi su bura, jugo i maestral. Tako na sjevernom i jugozapadnom dijelu otoka više puše jugo, a u jednom dijelu središnjega i sjevernog područja

otoka prevladava bura.

Otok Krk ubraja se i u najsunčanije dijelove Europe s 2500 sunčanih sati u godini.

Raznolikost reljefa i povoljni klimatski uvjeti pridonijeli su razvitku približno 1 400 različitih biljnih vrsta. U središnjem i zapadnom djelu otoka prevladavaju šume, te uzgojene kulture mediteranskog voća i povrća, vinograda i maslinika. Sjeverni i južni dio otoka čini kamenjar i pašnjaci. Posebnost krčkog krajolika su terasasti suhozidi (gromače) i pastirski mrgari sačuvani na krševitim zaravnima iznad bašćanske doline.

Reljef je krški, sa zanimljivim oblicima; špiljama i pećinama (Biserujka kod Dobrinja) dolcima i škrapama.

Središnjim dijelom otoka pružaju se plodna polja. Obala je razvedena, s brojnim zaljevima, uvalama i šljunčanim plažama.

Ornitološki rezervati: otok Prvić i sjeveroistočni strmi dio obale otoka Krka, na kojima obitavaju bjeloglavi supovi.

Tradicija

Tradicijski način života otočana vezan je uz more (ribarstvo, pomorstvo, brodogradnja), poljoprivredu i stočarstvo posebice ovčarstvo, a to se uz ostale djelatnosti novijeg datuma, zadržalo na otoku do danas.

Život otoka Krka u povijesti i danas može se pratiti kroz simboliku broja sedam. U sedmom su stoljeću Hrvati naselili otok, sedmi po redu knez Frankopan, bio je posljednji krčki knez, otok se sedam puta uspješno obranio od gusara.

Danas je sedam administrativnih jedinica: grad Krk i općine: Omišalj, Malinska, Punat, Baška, Vrbnik i Dobrinj.

Sedam je varijanti čakavskog narječja hrvatskog jezika. Sedam je načina običaja, plesova i narodnih nošnji.

Pučko glazbalo *sopile* prastari je puhački instrument, koji je i danas sastavni dio svih otočkih svečanosti, često vezanih uz crkvene blagdane i svece zaštitnike pojedinih mjesta.

Bogatstvo otočnog folklora svake se godine predstavlja na ljetnom Festivalu krčkog folklora i Smotri sopaca otoka Krka.

Također, poznati su koledarski običaji u karnevalskom razdoblju.

Plaže otoka Krka

Otok Krk okružuje bistro i čisto more, a svojom ljepotom posebno privlače plaže. Bilo skrivene u uvalama ili uređene hotelske i gradske plaže, šljunčane, pješčane, kamene, stjenovite, plaže uz kampove ili pak one do kojih se može doći barkom ili šetajući po pastirskim stazama uz borovu šumu, sve su to plaže otoka Krka koje mogu zadovoljiti različite potrebe.

Želite li provesti godišnji odmor u krugu obitelji uz sportske aktivnosti i zabavu na raspolaganju su vam cijeli niz manjih i većih uvala povezanih šetnicama koje nude mnogobrojne sadržaje, poput onih sportskih, parkova za djecu, nerijetko smještenih u debeloj hladovini zelenila te ugostiteljski objekti.

Ukoliko pak preferirate osamu ili ste romantičan tip, male uvalice koje skrivaju još neotkrivene plaže, udaljene od civilizacije i turističkih gužvi, neke dostupne samo s morske strane, pravi su izbor za vas.

Zalaskom sunca, plaže mame na romantične šetnje ili pak zabavu. U potrazi za dobrim provodom svakako posjetite caffè barove i klubove koji nerijetko na otvorenom nude zabavu do kasnih noćnih sati.

Uz spomenute plaže, otok Krk nudi i plaže za kućne ljubimce, a na raspolaganju su i nudističke plaže na kojima ćete uživati u prirodnim ljepotama obale, kristalno čistom moru i spoju prirode i čovjeka.

Otok Krk je i otok Plavih zastava. Naime, na sveukupno 15 plaža ponosno se vijore Plave zastave kao najbolji dokaz čistoće mora i obale, te postignutih standarda kvalitete usluga.

Svakako valja pridodati činjenicu da sezona kupanja na Krku počinje već u proljeće, te traje sve do kasne jeseni, zahvaljujući blagoj mediteranskoj klimi.

Plaže otoka Krka prepune zvukova, mirisa i boja nikako ne smijete zaobići, stoga vama prepuštamo na odabir da otkrijete plažu po vlastitom ukusu!

Atrakcije

Krk je otok bogate kulturno-povijesne baštine koju treba doživjeti. Male, krivudave uličice prevladavaju unutar starih jezgri gotovo svakog mjesta na otoku, uz župne crkve, svaka je jedinstvena i prepoznatljiva.

Želite li se upoznati s nekadašnjim načinom života otočana, svakako posjetite zavičajne muzeje s etnografskim i sakralnim zbirka, mnogobrojne galerije te biblioteku Vitezić u Vrbniku. Otočić Košljun, nedaleko Punta, jedinstveno je kulturnopovijesno mjesto koje bi svakako trebalo posjetiti za boravka na Krku.

Posebno je atraktivna špilja Biserujka, bogata stalagmitima i stalaktitima. Ovdje možete između ostalog vidjeti, dođete li ranije ujutro ili krajem dana, manju skupinu šišmiša.

Za ljubitelje mora i podmorja akvarij u Baški, idealan je izbor. U dvadeset akvarija s ukupno 20 kubika morske vode nalazi se oko 100 vrsta jadranskih riba i puževa. Akvarij Baška pruža jedinstven doživljaj morskog svijeta.

Želite li ugodno i zabavno provesti dan, svakako posjetite ski lift koji se nalazi u puntarskom zaljevu. Jedan je od najmodernijih liftova u cijeloj Europi. Uz uzbudljiv doživljaj skijanja na vodi te wakeboardinga, na 400 m² objekta, možete uživati i u mnoštvu popratnih sadržaja.

Bašćanska ploča

Glagoljica je slavensko pismo nastalo stilizacijom grčke kurzive oko sredine 9. stoljeća. Kao autor glagoljice spominje se najviše Sv. Ćiril, koji je ovo pismo upotrijebio za svoj prijevod crkvenih knjiga na staroslavenski jezik.

Glagoljica se javlja u dva oblika: obla i uglata. Pretpostavlja se da su se te osobine kasnije razvile. Najstariji hrvatski glagoljički spomenik, Bašćanska ploča, pokazuje umjerenu oblost, no ugla glagoljica specifični je hrvatski oblik glagoljice.

Javlja se u Hrvatskoj počevši od 12 st., najčešća je u primorskim krajevima (Istra, Hrvatsko Primorje, Dalmacija, zadarski i kvarnerski otoci, prije svega Krk, Cres i Lošinj).

Godine 1851., mladi bašćanski svećenik Petar Dorčić, otkrio je u podu ranoromaničke crkve Sv. Lucije u Jurandvoru pokraj Baške veliku kamenu ploču ispisanu glagolskim znakovima. Tekst ispisan na ploči zainteresirao je tadašnje znanstvenike. On je postao važan izvor informacija o razvoju hrvatskog glagolskog pisma, hrvatskog jezika i kulture. Potvrdio je

postojanje Hrvatske države od najranijih dana, spominje ime hrvatskog kralja Zvonimira te obilježava sjeverne granice njegova kraljevstva na otoku Krku.

Tekst ploče pročitao je djelomično 1865. a sasvim 1875. Vjerovalo se da tekst ploče sadrži neke tajne podatke, ali utvrđeno je da je ploča zapravo potvrda o darovanju zemljišta koje je poklonio benediktinskom samostanu Sv. Lucije kralj Zvonimir. Ploča navodi svjedoke te darovnice i opisuje vrijeme u kojem se darovanje dogodilo. Iz toga se može zaključiti da datira iz 1100 godine. Ploča je 1934. godine prebačena u Akademiju znanosti i umjetnosti u Zagreb gdje se i danas nalazi. U crkvi sv. Lucije nalazi se njena kopija. Crkva i djelomično restaurirani samostanski kompleks danas privlače veliki broj posjetitelja.

Male kopije ploče mogu se kupiti u trgovinama kao suvenir.

Špilja Biserujka

Posjetite špilju "**Biserujku**". Postojanje ove špilje poznato je kod Rudina ili iznad Slivanske uvale više od stotinu godina, kada je njezina unutrašnjost (s tadašnjim ulazom u obliku jame!) skrivala i budila interes za nepoznate tajne i ljepotu svojih kalcitnih ukrasa. Od vremena priče, da je u njoj skriveno blago jednog krijumčara, pa do prvih ulazaka zainteresiranih posjetitelja, postepeno su uređivani njezini prolazi i ljudi su se sve slobodnije kretali.

Osvjetljivanjem špilje znatno je porastao interes za postojeće bogatstvo podzemne galerije brojnih stalaktita, stalagmita i kalcitnih stupova. Svojom dužinom od približno 110 m i veličinom svog podzemnog prostora unutrašnjost zaista oduševljava svojom ljepotom i zanimljivošću istaloženih oblika. Temperatura u špilji je u toku čitave godine od 10 do 13°C, a povremeno procjeđivanje, kapanje sa stropova ili vlaženje u podzemlju je samo iza kišnih razdoblja. Uređenim i sigurnim stazama prolaz kroz špilju dostupan je svima – od djece do starijih osoba.

Podvodni park Punat

Podvodni park Punat je jedinstvena atrakcija koju mora isprobati svatko tko posjeti Punat i otok Krk. Ovo je jedna i jedina, istinita pustolovina za sve koji ne rone! Iskusite vrhunski

osjećaj, gdje vrijeme staje, brige nestaju i disanje pod vodom postaje moguće, sigurno i lako... Uživajte u sigurnoj i zadržljivoj šetnji po morskom dnu i upoznajte prekrasnu floru i faunu, kao i fascinantno gusarsko blago. Na putu kroz podvodnu šetnju pratiti će vas kvalificirani iskusni vodiči, garantirajući vam maksimalnu sigurnost. Podvodna šetnja ne zahtjeva nikakvo znanje ronjenja pa čak niti plivanja. Ovo je prekrasno iskustvo i izuzetna prilika da upoznate podvodni svijet iznutra i ostvarite svoje snove. Dođite i osjetite iskunski užitek ove podvodne šetnje...

Zabava

Kulturno-zabavna ponuda otoka Krka velikim se dijelom oslanja na tradiciju, objedinjujući prošlost i sadašnjost.

Na tragu prošlosti su i pučke svečanosti koje se priređuju o blagdanu sveca zaštitnika pojedinog mjesta, a među njima je najpoznatiji Krčki sajam ili Lovrečeva 8.9. i 10. kolovoza, koji potječe iz 1524 godine.

Festival krčkog folklora, jedan je od najstarijih festivala ove vrste u Hrvatskoj (utemeljen 1938 godine). Više od pola stoljeća bilježe i Ljetne priredbe otoka Krka, tj. međunarodna priredba klasične glazbe, klapske pjesme, baleta i drame, raznovrsnih predstava i događanja koji se u gradu Krku odvijaju od lipnja do kraja kolovoza.

Kreativno zabavne radionice za najmlađe, pučke fešte, ribarske noći, ljetne sportske manifestacije, izložbe, koncerti zabavne i klasične glazbe, te nastupi folklornih skupina, dio su ljetne ponude gotovo svakog otočnog središta.

4.1.1 Otok Krk – prijevod

Geografi

Ön Krk är den nordligaste ön i Medelhavet och ligger i Kvarnerviken. Krk är också den största ön i Adriatiska havet med en yta på 409,9 kvadratkilometer. Runt ön finns det ett tjugotal små öar, klippor och rev. Krk är den ö med flest bebodda platser, sammanlagt 68. Enligt folkräkningen från 2011 har ön en befolkning på 19 383 invånare.

Klimat, flora och fauna: Ön Krk har ett moderat och milt medelhavsklimat. Den genomsnittliga temperaturen på sommaren är 23 °C, medan havets medeltemperatur från juni

till september är 20 °C. De vanligaste vindarna är boran, sciroccovinden och maestralen. Sciroccovinden blåser för det mesta på den norra och sydvästra delen av ön, medan boran är mer dominant i en del av den centrala och norra delen av ön.

Ön Krk är också en av de soligaste delarna av Europa med 2500 soltimmar per år. Terrängens mångfald och gynnsamma klimatförhållanden har bidragit till att ungefär 1400 olika växtarter har utvecklats. I den centrala och västra delen av ön finns det för det mesta skogar och grödor såsom frukter och grönsaker som växer i Medelhavsområdet, men också vingårdar och olivlundar. De norra och södra delarna av ön är täckta med stenig mark och betesmarker. Något som är speciellt för Krks landskap är terrasserade kallmurar av sten (kroatiska: *gromače*) och *pastirski mrgari*, platser omgärdade av kallmurar där man mjölkar får, som är bevarade på de steniga plåtarna ovanför Baškas dalgång.

Terrängen är stenig med intressanta landformer; grottor (Biserujka i närheten av Dobrinj), karstdalar och kalkstenshällar.

Genom den centrala delen av ön sträcker sig bördiga fält. Kustlinjen är flikig och har många vikar, bukter och grusstränder.

Ornitologiska reservat: på ön Prvić och i den nordöstliga branta delen av ön Krks kust där gåsgamar bor.

Tradition

Krkbornas traditionella levnadssätt är förknippat med havet (fiskerinäring, nautik, skeppsbyggnad), jordbruk och boskapsskötsel, i synnerhet fårskötsel, och dessa verksamheter, tillsammans med andra moderna verksamheter, har upprätthållits på ön ända fram till idag.

Man kan betrakta ön Krks liv genom historien och fram till idag genom att titta på symboliken av talet sju. På 600-talet¹⁶ befolkade kroaterna ön, den sjunde fursten Frankopan var Krks siste furste, och ön försvarade sig framgångsrikt mot sjörövare sju gånger.

I dag finns det sju administrativa enheter: staden Krk och följande kommuner: Omišalj, Malinska, Punat, Baška, Vrbnik och Dobrinj.

Det finns sju varianter av den čakaviska dialekten i det kroatiska språket, sju typer av seder och bruk, sju danser samt sju typer av folkdräkter.

Sopile, ett folkmusikinstrument, är ett urgammalt blåsinstrument som nu för tiden också är en beståndsdel av alla högtider som äger rum på ön och som vanligtvis är förknippade med

¹⁶ På kroatiska säger man *sedmo stoljeće*, dvs. det sjunde århundradet (ö.a.)

kyrkliga helgdagar och vissa platsers skyddshelgon. Folklorens rikedom på ön presenteras varje år på Krks folklorefestival (kr. *Festival krčkog folklor*) som äger rum varje sommar och på *Smotra sopaca otoka Krka*, ett uppförande där människor från Krk spelar *sopile*. Förutom detta är *koleda*, rituella folkvisor som sjungs under karnevalen, och seder knutna till dem också välkända.

Krks stränder

Ön Krk omges av kristallklart vatten och dess vackra stränder är särskilt lockande. Oavsett om det handlar om undangömda stränder i bukter, stränder inom hotellens områden, stadsstränder, grusstränder, sandstränder, steniga stränder, klippstränder, stränder intill campingområden eller de stränder som endast kan nås med en båt eller genom att promenera på herdarnas vägar intill en tallskog, finns de alla att hitta på Krk och alla tillgodoser olika behov.

Om du vill spendera semestern tillsammans med din familj med idrottsaktiviteter och roliga upplevelser, så står en hel del mindre och större bukter som är förbundna med promenadvägar till ditt förfogande. De erbjuder många aktiviteter, t.ex. idrottsaktiviteter, parker för barn som ofta står i den stora grönskans skugga samt ett utbud av restauranger.

Om du föredrar ensamhet eller om du är romantiskt lagd, är de små bukter som döljer ännu oupptäckta stränder avlägsna från civilisationen och folkvimlet, varav några bara är tillgängliga från sjösidan, det rätta valet för dig.

Vid solnedgången lockar stränderna till romantiska promenader eller underhållning. Om du är på jakt efter roliga upplevelser, så är de kaféer och nattklubbar som ofta ordnar trevliga fester utomhus tills sena timmar ett absolut måste.

Tillsammans med de ovannämnda stränderna, erbjuder ön Krk husdjursvänliga stränder och dessutom nudiststränder, där du kan njuta av kustens skönhet, kristallklart vatten och där människan och naturen förenas, står också till ditt förfogande.

Krk är också en ö som tilldelats Blå Flagg, en internationell miljöutmärkelse för hamnar och stränder. Det finns sammanlagt 15 stränder där blå flaggor stolt visar som det bästa beviset på havets och kustens renhet och på de uppfyllda kriterier som rör kvaliteten på tjänsterna.

Man måste också lägga till att badsäsongen på Krk börjar redan på våren och varar ända fram till senhösten, tack vare det milda medelhavsklimatet.

Du får absolut inte missa chansen att besöka Krks stränder fulla av ljud, dofter och färger, och därför låter vi dig att välja ut den strand som bäst faller dig i smaken.

Attraktioner

Ön Krk har ett rikt kulturhistoriskt arv som man måste uppleva. Små, krokiga gränder dominerar inom gamla stadskärnor på nästan varje plats på ön, tillsammans med sockenkyrkor, varav var och en av dem är unik och igenkännbar.

Om du vill bekanta dig med hur Krkborna levde tidigare, så måste du absolut besöka hembygdsmuseer där du kan se etnografiska och sakrala samlingar, talrika gallerier samt biblioteket Vitezić i Vrbnik. Košljun, en liten ö som ligger i närheten av Punat, är en unik kulturell och historisk plats som du absolut måste besöka under din vistelse på Krk.

Särskilt attraktivt är Biserujka, en grotta som är rik på stalagmiter och stalaktiter. Om du kommer hit tidigt på förmiddagen eller i slutet av dagen, så kan du, bland annat, se en mindre grupp av fladdermöss.

För dem som gillar havet och undervattensvärlden är akvariet i Baška ett idealiskt val. I tjugo akvarier med sammanlagt 20 kubikmeter havsvatten finns det omkring 100 fiskarter och havssnäckor från Adriatiska havet. Akvariet erbjuder en unik upplevelse av det marina växt- och djurlivet.

Om du vill ha en trevlig och rolig dag, så måste du utan tvekan åka vattenskidor i Punats vik, för där finns en av de mest moderna vattenskidliftarna i hela Europa. Bortsett från den

spännande upplevelsen av att åka vattenskidor och åka wakeboard, så kan man också njuta av många andra aktiviteter på komplexet med en yta på 400 kvadratmeter.

Baškatavlan

Det glagolitiska alfabetet är en slavisk skrift som skapades genom att stilisera den grekiska kursiven ungefär på mitten av 800-talet. Som dess skapare nämns för det mesta Sankt Kyrillos, som använde den här skriften för sina översättningar av kyrkoböcker till fornslaviska.

Det glagolitiska alfabetet förekommer i två former: det runda och det kantiga glagolitiska alfabetet. Det antas att deras drag utvecklades senare. Det äldsta kroatiska glagolitiska minnesmärket, Baškatavlan, uppvisar en moderat rundhet, men den kantiga formen är en specifik kroatisk form av det glagolitiska alfabetet.

Det framkom i Kroatien på 1100-talet och uppstår för det mesta längs kustområden (Istrien, Hrvatsko Primorje (sv. *Kroatiska kustlandet*), Dalmatien, öarna runt Zadar och Kvarner, först och främst Krk, Cres och Lošinj).

1851 upptäckte Petar Dorčić, en ung präst från Baška, i golvet av Sankta Lucias kyrka, som byggdes i tidig romansk stil i Jurandvor vid Baška, en stor stentavla som hade ristats med glagolitisk skrift. Texten väckte intresset hos de dåvarande forskarna och blev en viktig källa att ösa information ur om utvecklingen av den kroatiska glagolitiska skriften, det kroatiska språket och den kroatiska kulturen. Texten bekräftar Kroatiens existens alltsedan gamla tider, omnämner den kroatiska kungen Zvonimirs namn samt markerar de nordliga gränserna av hans kungarike på ön Krk.

Texten var läst delvis år 1865, och 1875 var den läst fullständigt. Det troddes att texten innehöll några hemliga uppgifter, men det konstaterades att tavlan faktiskt var en bekräftelse av att kungen Zvonimir hade donerat landet till Benediktinorden av Sankta Lucias kyrka. Tavlan anger vittnen av denna donation och beskriver tiden när donationen skedde och härav går det att dra slutsatsen att den är daterad till år 1100. Den överfördes till Kroatiska akademien för vetenskap och konst i Zagreb, där den fortfarande finns i dag. I Sankta Lucias

kyrka kan man hitta dess replik. Både kyrkan och det delvis restaurerade klosterkomplexet lockar idag ett stort antal besökare.

De små replikerna av tavlan kan man köpa i souvenirbutiker som en souvenir.

Grottan Biserujka

Besök grottan ”**Biserujka**“. Man har känt till denna grotta, som finns vid Rudine, ett litet samhälle, eller ovanför bukten Slivanjska, i mer än ett hundra år, när dess interiör (vid denna tid var ingången i form av en grop!) dolde och samtidigt väckte intresset med sina okända hemligheter och vackra prydnader av kalkspat. Ända sedan de första folksagorna i vilka det påstås att en smugglares skatt är gömd därinne tills de första intresserade besökarna gick in i grottan, har dess passager så småningom byggts om och det har blivit lättare för människor att röra sig fritt i grottan.

Genom att installera ljus i grottan har intresset för den befintliga rikedomerna av det underjordiska galleriet fyllt med talrika stalaktiter, stalagmiter och pelare uppbyggda av kalkspat ökat avsevärt. Med sin längd av ungefär 110 meter och storlek av utrymmet under jorden, imponerar interiören med sin skönhet och intressanta sedimenterade former. Temperaturen i grottan varierar under hela året från 10 °C till 13 °C, och bara efter regnperioder förekommer ibland utlakning, fuktning under jorden eller det droppar från grottans innertak. Passagen genom grottan är tillgänglig till alla – både barn och vuxna – på grund av dess ombyggda och säkra vägar.

Undervattenspark Punat

Undervattensparken Punat är en unik attraktion som varje person som besöker Punat och ön Krk måste uppleva. Det är ett enastående och riktigt äventyr för alla som inte dyker! Upplev den fantastiska känslan som gör att tiden står stilla, alla dina bekymmer försvinner och andning under vattnet blir möjlig, säker och lätt... Njut av en säker och imponerande promenad på havsbotten och bekanta dig med det magnifika växt- och djurlivet och den fascinerade piratskatten. Under undervattenspromenaden kommer du att åtföljas av kvalificerade och erfarna guider, vilket garanterar en maximal säkerhet.

Undervattenspromenaden kräver inga kunskaper vad gäller dykning eller simning. Det här är en underskön upplevelse och en enastående chans att bekanta dig grundligt med undervattensvärlden och förverkliga dina drommars mål. Kom hit och känn glädje över denna undervattenspromenad...

Underhållning

Krks utbud av kulturella och underhållande aktiviteter stödjer sig i hög grad på traditionen, och på detta sätt förenar dåtid och nutid.

Spåren av det förflutna kan också märkas genom folkliga högtider som arrangeras under helgdagen som hedrar en viss plats skyddshelgon, och den kändaste högtiden är Krks mässa eller *Lovrečeva* som äger rum den 8, 9 och 10 augusti varje år och härrör från år 1524.

Krks folklorefestival (kr. *Festival krčkog folklor*) är en av de äldsta festivalerna av den här typen i Kroatien (den grundades år 1938). I mer än ett halvt sekel har ön Krks Sommarföreställningar ägt rum – det är en internationell föreställning som erbjuder klassisk musik, traditionella a cappellasånger som kallas för klapamusik, balett och dramer, allehanda uppträdande samt andra händelser och den äger rum i staden Krk från juni till slutet av augusti.

Kreativa och roliga workshoppar för de yngsta, folkliga fester, fiskekvällar, idrottsaktiviteter under sommaren, utställningar, underhållningsmusik, klassiska konserter samt uppträdanden av folkloregrupper är en del av nästan varje plats utbud på sommaren.

4.2 Mikrovalna pečnica, UPUTE ZA UPORABU, Sencor® SMW 6320

Mikrovalna pečnica

UPUTE ZA UPORABU

Sencor® SMW 6320

Prije prve uporabe molimo vas da pročitate ove upute za uporabu pažljivo, čak i u slučaju da dobro poznajete rukovanje sa sličnim proizvodima. Koristite ovaj uređaj isključivo u skladu s uputama opisanima u ovoj knjižici. Spremite upute kako biste ih mogli kasnije koristiti.

Sačuvajte originalno pakiranje, uključujući sav materijal za pakiranje, karticu s garancijom i račun kojim dokazujete da ste kupili uređaj barem onoliko dugo koliko traje garantni rok. Ako bude potrebno transportirati ovaj uređaj, zapakirajte ga u originalnu kutiju kako biste osigurali maksimalnu zaštitu.

SADRŽAJ

VAŽNE SIGURNOSNE NAPOMENE.....	2
MJERE ZA IZBJEGAVANJE POTENCIJALNIH OPASNOSTI IZLAGANJU MIKROVALNOJ ENERGIJI.....	3
UPUTE ZA UZEMLJIVANJE.....	4
SMETNJE RADIO VALOVIMA.....	4
INSTALACIJA.....	4
OPIS.....	5
UPRAVLJAČKA PLOČA.....	6
OSNOVE KUHANJA U MIKROVALNOJ PEĆNICI.....	7
VODIČ ZA KUHINJSKI PRIBOR.....	7
UPUTE ZA UPORABU MIKROVALNE PEĆNICE.....	8
Brz početak.....	8
Namještanje sata.....	8
Kuhanje u mikrovalnoj pećnici.....	8
Odmrzavanje prema težini.....	9
Funkcija Timer.....	10
Pauza i poništavanje operacije.....	10
Zaštita za djecu.....	10
Čišćenje i održavanje.....	10
Prije nego što nazovete servisera.....	11
Tehničke pojedinosti.....	11

VAŽNE SIGURNOSNE NAPOMENE

PAŽLJIVO PROČITATI I SPREMITI ZA BUDUĆU UPORABU

Pri korištenju mikrovalne pećnice treba poštovati osnovne mjere sigurnosti koje uključuju

sljedeće:

Ovaj uređaj nije namijenjen uporabi osoba (uključujući djecu) sa smanjenim fizičkim, osjetilnim ili mentalnim sposobnostima, ili manjkom iskustva i znanja, osim ako nisu pod nadzorom ili ih je u rukovanje uređajem pravilno uputila druga osoba zadužena za njihovu sigurnost.

Djecu treba nadzirati kako se ne bi igrala s uređajem.

UPOZORENJE:

Kako bi se smanjio rizik od požara, strujnog udara, ozljeda ili izlaganja povećanoj razini mikrovalne energije, treba učiniti sljedeće:

1. Pročitajte sve upute prije uporabe.
2. Koristite ovaj uređaj jedino u svrhe za koje je napravljen, kako je opisano u ovom priručniku. Ova pećnica je dizajnirana isključivo za zagrijavanje, kuhanje ili sušenje hrane. Pećnica nije predviđena za industrijsku ili laboratorijsku uporabu. Nemojte koristiti korozivna kemijska sredstva na ovom uređaju.
3. Nemojte paliti pećnicu ako je prazna.
4. Nemojte koristiti ovu pećnicu u slučaju da je električni kabel ili utikač oštećen, ukoliko ne radi ispravno, ako je oštećena ili je pala na tlo. U slučaju da je električni kabel oštećen, treba biti zamijenjen u ovlaštenom servisu ili ga treba zamijeniti jednako kvalificirana osoba kako bi se spriječile opasne situacije.
- 5. UPOZORENJE:** U slučaju da su vrata ili brtva vrata oštećeni, pećnica se ne smije koristiti dok ju nije popravio ovlašten servis ili stručna osoba.
- 6. UPOZORENJE:** Bilo kakve popravke ili održavanje za koje treba otvoriti poklopac pećnice treba napraviti ovlašten servis ili stručna osoba kako bi se osigurala zaštita od zračenja mikrovalne energije. Za sve ostale osobe ovakav je popravak izuzetno opasan.
- 7. UPOZORENJE:** Djeca bez nadzora smiju koristiti pećnicu samo u slučaju da su prethodno dobila ispravne upute o korištenju pećnice da bi korištenje bilo sigurno te da bi razumjela sve opasnosti nepravilnog korištenja pećnice.
8. Kako bi se spriječila opasnost od pojave vatre u unutrašnjosti pećnice: Koristite isključivo ono posuđe predviđeno za uporabu u mikrovalnoj pećnici. Zagrijavajte hranu u posuđu napravljenom od plastike ili papira, redovito provjeravajte pećnicu kako biste na vrijeme primijetili dođe li do pojave vatre.

9. U slučaju pojave dima, isključite uređaj i isključite ga iz utičnice. Ostavite vrata zatvorena kako bi se spriječilo potencijalno širenje vatre.
10. Nemojte koristiti unutrašnjost pećnice kao skladišni prostor. Ako se pećnica ne koristi, nemojte ostavljati papir, kućanske predmete ili hranu u unutrašnjosti pećnice.
11. **UPOZORENJE:** Tekućine ili druga hrana ne smiju se zagrijavati u zatvorenim posudama jer može doći do eksplozije.
12. Pića zagrijana u mikrovalnoj pećnici mogu naknadno proključati, stoga treba biti oprezan pri rukovanju posuđem.
13. Nemojte peći hranu u mikrovalnoj pećnici. Vruće ulje može oštetiti pećnicu, posuđe ili čak uzrokovati opekline na koži.
14. Jaja u ljusci i cijela tvrdo kuhana jaja ne smiju se zagrijavati u mikrovalnoj pećnici jer mogu eksplodirati.
15. Hranu s tvrdom korom, kao što su krumpiri, tikvice, jabuke i kesteni, izbušite prije kuhanja.
16. Prije hranjenja bebe, sadržaj bočice za hranjenje i dječja hrana trebaju se promiješati i protresti, te treba provjeriti temperaturu jela kako bi se spriječile opekline.
17. Kuhinjski predmeti mogu postati vrući kao rezultat prijenosa topline sa zagrijane hrane. U nekim će slučajevima biti nužno koristiti rukavice za kuhanje.
18. **VAŽNO:** - kuhinjsko posuđe i pribor koji se ne smije koristiti u mikrovalnoj pećnici:
 - metalne tave i posude s metalnim ručkama i spojevima
 - kvačice za plastične vrećice
 - posuđe od melamina
 - termometri kojima se mjeri temperatura mesa i hrane dok se kuha

SIGURNOSNE MJERE ZA IZBJEGAVANJE POTENCIJALNE OPASNOSTI OD IZLAGANJA MIKROVALNOJ ENERGIJI

1. Nemojte pokušavati upotrebljavati mikrovalnu pećnicu dok su njena vrata otvorena. Mogli biste se izložiti štetnom zračenju mikrovalova. Važno je da ne oštetite ili promijenite sigurnosne brave na vratima mikrovalne pećnice.
2. Nemojte blokirati prednji dio i vrata mikrovalne pećnice bilo kakvim predmetom i provjerite da se prljavština ili ostaci sredstava za čišćenje nisu skupili na dijelovima mikrovalne pećnice koji su zabrtvljeni.
3. Nemojte koristiti mikrovalnu pećnicu ukoliko dođe do oštećenja. Izuzetno je važno da

se vrata pećnice odmah zatvaraju kako bi se izbjeglo oštećenje sljedećih dijelova:

- a) vrata (kako bi se izbjeglo deformiranje),
- b) oštećene ili olabavljene šarke vrata i brave,
- c) brtve vrata i ostalih dijelova

4. Pećnicu može namještati ili popravljati osoba ovlaštena za servisiranje.

UPUTE ZA UZEMLJIVANJE

Ovaj uređaj treba biti uzemljen. Pećnica je opremljena električnim kablom koji ima žicu za uzemljenje s utikačem za uzemljenje. Utikač mora biti uključen u utičnicu koja je ispravno postavljena i spojena na uzemljenje. U slučaju nestanka električne energije, uzemljenje smanjuje opasnost od električnog udara – električna energija se provodi kroz žicu za uzemljenje u slučaju nestanka struje. Preporučujemo da pećnica bude priključena u neovisni strujni krug. Korištenje visokog napona je opasno i može uzrokovati požar ili sličnu nezgodu koja može oštetiti pećnicu.

UPOZORENJE:

Neispravno uzemljenje utičnice može dovesti do električnog udara.

Napomena:

1. U slučaju da imate bilo kakva pitanja u vezi s uzemljenjem, konzultirajte se s kvalificiranim električarom ili serviserom.
2. Ni proizvođač niti prodavač ne mogu prihvatiti bilo kakvu odgovornost za oštećenje pećnice ili ozljedu nastalu kao posljedicu propusta pri spajanju na izvor električne energije.

4.2.1 Mikrovalna pećnica, UPUTE ZA UPORABU, Sencor® SMW 6320 – prijevod

Mikrovågsugn

BRUKSANVISNING

Sencor® SMW 6320

Läs noggrant igenom bruksanvisningen före den första användningen, även om du är väl förtrogen med hanteringen av liknande produkter. Denna apparat får endast användas i enlighet med anvisningarna i denna handbok. Spara anvisningarna för framtida bruk.

Spara originalförpackningen, tillsammans med allt förpackningsmaterial, garantibeviset och originalkvittot, som gäller som inköpsbevis, åtminstone tills garantiperioden har gått ut. Om denna apparat behöver transporteras, förpacka den i originalförpackningen för att säkerställa ett maximalt skydd.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

VIKTIGA SÄKERHETSANVISNINGAR	2
FÖRSIKTIGHETSÅTGÄRDER FÖR ATT UNDVIKA EVENTUELL EXPONERING FÖR MIKROVÅGOR.	3
JORDNINGSANVISNINGAR.	4
STÖRNINGAR I MOTTAGNINGSSAPPARATER.	4
INSTALLATION.	4
BESKRIVNING.	5
KONTROLLPANEL.	6
TILLAGNING.	7
SERVISANVISNINGAR.	7
ANVÄNDNINGSANVISNINGAR	8
Quick-Start.	8
Ställa in klockan.	8
Tillagning.	8
Upptining (beroende på vikt).	9
Funktionen Timer.	10
Paus och avbrytning.	10
Barnskydd.	10
Rengöring och skötsel.	10
Innan du kontaktar servicetekniker.	11
Tekniska data.	11

VIKTIGA SÄKERHETSANVISNINGAR

LÄS NOGA OCH SPARA FÖR FRAMTIDA BRUK

Vid användningen av mikrovågsugnen ska grundläggande säkerhetsåtgärder iakttas, och de omfattar följande:

Denna apparat är inte avsedd att användas av personer (inklusive barn) med nedsatta fysiska, sensoriska eller mentala förmågor, eller bristande erfarenhet och kunskap, om inte de är

övervakade av eller har fått instruktioner om hur apparaten ska användas på korrekt sätt av den person som ansvarar för deras säkerhet.

Det är nödvändigt att hålla barn under uppsikt så att de inte leker med apparaten.

VARNING:

För att minska risk för brand, elektrisk stöt, skador eller exponering för stora mängder mikrovågor ska följande göras:

1. Läs bruksanvisningarna innan den första användningen
2. Använd denna apparat endast för de ändamål som anges och i enlighet med beskrivningen i denna handbok. Denna mikrovågsugn är endast avsedd för uppvärmning, tillagning eller torkning av mat. Den är inte avsedd för industriell användning eller laboratoriebruk. Använd inte frätande kemiska ämnen i denna apparat.
3. Starta inte mikrovågsugnen om den är tom.
4. Använd inte denna mikrovågsugn om elkabeln eller stickproppen är skadade, om ugnen är defekt, skadad eller om den fallit till marken. Om elkabeln är skadad, måste den bytas ut i en auktoriserad serviceverkstad eller ersättas av en liknande kvalificerad person för att förhindra farliga situationer.
5. **VARNING:** Om ugnens lucka eller packningen är skadade får ugnen inte användas förrän den har reparerats hos en auktoriserad serviceverkstad eller en behörig fackman.
6. **VARNING:** Alla reparationer och all skötsel som kräver att luckan öppnas måste utföras hos en auktoriserad serviceverkstad eller av en behörig person för att säkerställa ett maximalt skydd mot strålningen från mikrovågor. För alla andra utgör den typen av reparationer en stor fara.
7. **VARNING:** Barn får använda mikrovågsugnen utan uppsikt endast om de tidigare fått korrekta instruktioner om hur ugnen används på ett säkert sätt och så att de förstår riskerna med en felaktig användning.
8. För att undvika brandfara i ugnsutrymmet: Använd endast redskap som är avsedda för mikrovågsugnen. Värm upp maten i plast- och pappersbehållare. Kontrollera ugnen regelmässigt så att du kan i god tid upptäcka om brand uppstår.
9. Om rök bildas i ugnen, stäng av apparaten och dra stickproppen ur vägguttaget. Håll luckan stängd för att kväva eventuella eldslågor.
10. Använd inte ugnsutrymmet som ett lagringsutrymme. Om du inte använder ugnen, lämna inte papper, hushållsartiklar eller mat i ugnsutrymmet.

11. **VARNING:** Vätskor och mat får inte värmas i slutna behållare eftersom detta kan leda till explosion.
12. När du värmer drycker i ugnen kan de i efterhand koka över. Handskas försiktigt med dryckeskärl!
13. Använd inte mikrovågsugnen för fritering. Het olja kan skada ugnen, behållaren eller till och med orsaka brännskador på huden.
14. Ägg med skal och hela hårdkokta ägg får inte värmas i mikrovågsugnen eftersom de kan explodera.
15. Gör flera hål i livsmedel med fast skinn, såsom potatis, zucchini, äpplen och kastanjer.
16. Innan du matar spädbarn måste nappflaskans innehåll och barnmaten röras om och skakas och temperaturen ska kontrolleras så att barnet inte får brännskador.
17. Behållare kan bli het på grund av värmeöverföring från uppvärmd mat. Ibland måste man använda grytvantar.
18. **VIKTIG:** - Köksgeråd och kökstillbehör som inte får användas i mikrovågsugnen:
 - stekpannor av metall och behållare med metallhandtag och metalldelar
 - kokkärl av melamin
 - termometer som används för att mäta temperaturen på kött och mat

FÖRSIKTIGHETSÅTGÄRDER FÖR ATT UNDVIKA EVENTUELL EXPONERING FÖR MIKROVÅGOR

1. Använd inte mikrovågsugnen när ugnsluckan är öppen eftersom du kan utsätta dig för skadlig mikrovågsstrålning. Det är viktigt att du inte skadar eller byter ut säkerhetslåssystemet på ugnsluckan.
2. Placera inga föremål mellan ugnens framsida och luckan. Se till att varken smuts eller rester av rengöringsmedel samlas på tätningstorna.
3. Använd inte ugnen om den är defekt. Det är särskilt viktigt att ugnsluckan genast stängs för att undvika skador av följande delar:
 - a) ugnsluckan (för att undvika deformation)
 - b) det skadade eller lösa gångjärnet och låset
 - c) luckans packning eller andra delar
4. Ugnen kan justeras eller repareras av en auktoriserad servicetekniker.

JORDNINGSANVISNINGAR

Denna apparat måste jordas. Ugnen är utrustad med en elkabel som har en jordledare med en jordad stickpropp. Stickproppen måste anslutas till ett korrekt installerat och jordat vägguttag. I händelse av strömavbrott minskar jordningen risken för elektrisk stöt – jordledaren leder bort strömmen. Vi rekommenderar att ugnen ansluts till en separat strömkrets. Användningen av högspänning är farlig och kan leda till brand eller någon liknande olycka som kan skada mikrovågsugnen.

WARNING:

Om vägguttaget inte är korrekt jordat, finns det risk för elektrisk stöt.

Obs!

1. Om du har några frågor gällande jordningen, vänd dig till en behörig elektriker eller servicetekniker.
2. Varken tillverkaren eller försäljaren åtar sig något ansvar för skador på ugnen eller personskador som har orsakats av felaktig anslutning till den elektriska kraftkällan.

4.3 Antun Halonja: Između računalnoga nazivlja i žargona

Antun Halonja: Između računalnoga nazivlja i žargona

Čest je problem pri stvaranju i normiranju hrvatskoga nazivlja, a posebno računalnoga i informatičkoga nazivlja, nerazumijevanje odnosa između žargona i nazivlja koje pripada standardnomu jeziku. Žargon je supstandardni specijalni govor pojedine društvene skupine ljudi povezanih statusno i strukovno, koji se tim govorom (namjerno ili nenamjerno) razlikuju od ostatka društvene zajednice. U njegovu oblikovanju i opstanku veliku ulogu imaju i spol, razina obrazovanja, životna dob, ali i prostorna pripadnost, pogotovo stoga što su žargonici povezani s urbanim sredinama koje se razlikuju svojim govorima. Tako žargonima pripadaju govori pojedinih zatvorenih društvenih skupina, npr. zatvorenika ili pripadnika navijačkih skupina, i otvorenih skupina poput učenika, studenata i pojedinih profesija, npr. liječnika, profesora, a u novije vrijeme i računalnih korisnika. Žargon je onima koji ne pripadaju skupini koja se njime služi često nerazumljiv, nejasan i zagonetan. Žargonici su hrvatskoga jezika obojeni izrazitim obilježjem kojega narječja (zagrebački, splitski žargon), elementima stranoga jezika – danas najviše engleskoga – i imaju mnogo novotvorenica. Nije isto govorimo li o znanstvenome nazivlju, pa tako i znanstvenome računalnom nazivlju, ili o

žargonu. Znanstveno nazivlje pripada standardnomu hrvatskom jeziku, a žargon mu ne pripada. Riječi i sveze koje pripadaju znanstvenomu nazivlju nazivamo nazivima, a riječi ili sveze koje pripadaju žargonu žargonizmima. Znanstveno nazivlje treba normirati, žargon je slobodan i ne treba ga normirati. Pravila koja vrijede za znanstveno nazivlje, izražena i sažeta u terminološkim načelima, ne vrijede za žargon, a načini postanka žargona ne vrijede za nazivlje. Znanstveno nazivlje i žargon dva su suprotna pola govora o nekoj struci.

Kako bismo pokazali taj odnos, prikazat ćemo putove rješavanja jednoga terminološkog problema iz područja informacijskih tehnologija te zatim bogatstvo računalnoga, točnije internetskoga, žargona povezanoga s Facebookom. Naglasimo da nazivlje treba normirati, a žargone samo zabilježiti i opisati.

Terminološki problem: Jesu li veliki podatci doista veliki?

Podatak je riječ koju često susrećemo u svakodnevnome životu, a i u području informacijskih tehnologija to je čest naziv. U englesko-hrvatskim informatičkim rječnicima engleska se riječ *data* prevodi množinskim oblikom *podatci*. U informatičkim se rječnicima spominju i podatci o podacima (engl. metadata), o čemu će biti riječi u jednome od sljedećih brojeva ovoga časopisa.

U posljednje se vrijeme sve češće susrećemo s nazivom *big data*, koji prema pravopisnim pravilima treba kurzivirati u hrvatskome tekstu, i pokušajem njegova prevođenja na hrvatski jezik. Stručnjaci iz područja informacijskih tehnologija velike podatke objašnjavaju kao posljedicu sveprisutnoga rasta digitalnih podataka iz različitih izvora. Veliki podatci zapravo su goleme količine strukturiranih ili nestrukturiranih podataka s kojima je vrlo teško ili gotovo nemoguće raditi s pomoću standardnih alata ili relacijskih baza podataka. O čemu je zapravo riječ? Pristupom internetu, slanjem digitalnih fotografija, gledanjem filmova i slušanjem internetskoga radija ili komunikacijom na društvenim mrežama masovno se proizvode podatci koji su lako iskoristivi, veliki i često u uporabi. Takvi su podatci svojstveni i mobilnoj telefoniji jer su mobilni telefoni također postali platforme za masovnu proizvodnju podataka. Uzmemo li u obzir i stotine tisuća meteoroloških i agronomskih osjetnika, komunikaciju

RFID-om¹⁷, milijune transakcija na mrežnim trgovinama..., dobit ćemo terabajte, eksabajte i zetabajte podataka.

Stručnjaci informacijskih tehnologija tvrde kako suvremene tjeleske digitalnih podataka obilježuju tri temeljne odrednice: obujam, raznolikost te brzina njihova nastanka i protok. Dakle, veličina, odnosno obujam podataka samo je jedna od tih triju odrednica. S obzirom na to da velik broj stručnjaka informacijskih tehnologija smatra da nije samo riječ o golemim količinama podataka koji se proizvode diljem svijeta, nego i njihovoj raznolikosti, ti stručnjaci predlažu naziv *široki podatci* (engl. wide data) upravo stoga što je raznolikost jedan od glavnih uzroka njihove veličine. Tu ipak treba imati na umu da valja razlikovati terminološko značenje od tvorbenoga te da je značenje naziva određeno njegovom definicijom, a ne njegovim sastavnicama. Tvorbenim se sastavnicama ne može uvijek u cijelosti opisati značenje naziva pa ako brijači i briju i šišaju, ako se uspinjačom i uspinjemo i spuštamo, ako se u svlačionici i svlačimo i oblačimo te ako bjelina može označivati prazninu i na bijelome, ali i na crvenome ili zelenome papiru, i veliki podatci mogu isto što su veliki biti i raznoliki i mogu brzo nastajati.

Od stručnjaka s područja informacijskih tehnologija očekujemo da pronađu rješenja koja će omogućiti da se iz velike količine podataka brzo i pouzdano dobiju korisne informacije, a jezikoslovci im pak mogu pomoći pri odabiru jezično najprihvatljivijega naziva za opisanu pojavu: *veliki podatci*, *golemi podatci*, *velika količina podataka ili široki podatci*. Svaki je od tih naziva prihvatljiviji od ukošeno pisanoga engleskog naziva big data, ali s jezičnoga je stajališta, uzimajući u obzir terminološka načela, najprihvatljiviji hrvatski naziv *veliki podatci*. Nadamo se da će taj naziv zamijeniti naziv *big data* te da naziv *big data* neće ostati samo još jedan *buzzword*¹⁸ koji je na stranome jeziku privlačniji nego na hrvatskome.

Žargoni: Fejsbučenje do zore

Facebook je internetska društvena mreža koju je 2004. godine osmislio Mark Zuckerberg. U svojim počecima Facebook je bio namijenjen samo studentima harvardskoga sveučilišta, koji su s pomoću njega mogli međusobno komunicirati i razmjenjivati informacije. Poslije su se mreži priključila mnoga druga sveučilišta, srednje škole i velike tvrtke diljem svijeta. Danas ta

¹⁷ RFID je pokrata naziva radiofrekvencijska identifikacija (engl. radio frequency identification). Riječ je o tehnologiji koja rabi radijsku frekvenciju za razmjenu informacija među prijenosnim uređajima / memorijama i poslužiteljskim računalima.

¹⁸ Engl. riječ *buzzword* označuje riječ ili svezu autoritetnoga ili tehničkoga prizvuka svojstvenu nekoj profesiji, koja služi da bi zadivila publiku i dodala težinu određenomu nazivu – o tome će također biti riječi u jednome od idućih brojeva.

društvena mreža ima više od milijarde aktivnih korisnika. Facebook je ujedno i najpopularnije mjesto za objavljivanje fotografija. Korisnici na njega na dan dodaju više od 14 milijuna novih fotografija.

Komunikacija Facebookom donijela je niz žargonizama koje su smislili njegovi korisnici i njima se svakodnevno služe. Zanimljivo je da su se hrvatski korisnici Facebooka pokazali veoma kreativnima u stvaranju žargonizama.

Internetski žargonizmi u hrvatskome jeziku najčešće nastaju preuzimanjem riječi iz stranoga, obično engleskoga jezika, uporabom domaćih riječi u novome značenju i hrvatskom tvorбом. Tako je i sa žargonizmima koji su nastali na Facebooku.

Jedan od najpoznatijih i najupotrebljavanijih žargonizama povezanih s Facebookom prilagođenica je *lajkati* u značenju 'svidati se'. *Lajkati* se mogu slike, poveznice, statusi i sl. Facebook je kraćenjem prilagođenice *Fejsbuk* postao Fejs. Povezano s time, nastali su žargonizmi *fejsbučiti* u značenju kompulzivnoga bavljenja Facebookom te *fejsbukizam*, što označuje riječ ili svezu nastalu na Facebooku. *Fejser* je, naravno, korisnik Facebooka. Osobe koji su žestoki protivnici Facebooka i sličnih društvenih mreža nazivaju se *antifejsbukovcima* (2011. godine pokrenuta je nova društvena mreža Unthink, koja nije nimalo slična Facebooku i ostalim društvenim mrežama kao što su Google+ ili Twitter. Ona je zamišljena tako da njezini korisnici imaju potpun nadzor nad svojim podacima, a oglašivači ne mogu dobiti nijednu informaciju o korisnicima ako korisnici to ne dopuste).

Korisnici Facebooka napravili su i vrlo zanimljivu podjelu profila, pa tako imamo hijene, korisnike koji nikada ništa ne komentiraju, a komuniciraju samo osjećajnicima (emotikonima ili emotivima, engl. smiley). Zatim su tu špijuni koji su prisutni, ali ne ostavljaju tragove, ne pišu statuse, nikada ne komentiraju tuđe objave i nikada ništa ne lajkaju, ali redovito sve čitaju. Pijetlovi smatraju da je njihova dužnost da svim prijateljima s Facebooka redovito požele dobro jutro. Gospodična popularna ili gospodin popularni imaju gotovo popunjen profil, opasno se bliže brojci od nekoliko tisuća prijatelja, a sve to bez ikakva konkretnoga razloga. Igrači satima s prijateljima igraju mrežne igre te o njima raspravljaju. Emotivci mrze svoj život i sve povezano s njim, pa su svi njihovi statusi obojeni mračnim tonovima. Promotori šalju pozivnice za različite događaje ili objavljuju poveznice sa svojih mrežnih stranica. Lopovi redovito krađu tuđe statuse predstavljajući ih kao svoje. Kraljice drame (engl. drama queen) nadaju se da će nedorečenim objavama s katastrofičnim uvodom privući

pozornost te da će ih drugi korisnici pitati što im se to dogodilo i što nije u redu. Na kraju su tu i lajkeri koji gotovo nikada ništa ne komentiraju, no redovito lajkaju.

S obzirom na sadržaje statusa koje pišu, na Fejsu možemo susresti blogere, filozofe, gundala, hvalisavce, indigo-mudrace, komičare, status-reportere (standardnojezično: dojavljivače statusa), samožaljive emotivce, spikere i zbunjivače. Zafrendajte nekoga od njih (standardnim hrvatskim jezikom rečeno: pozovite koga od njih na druženje). Možda steknete prijatelje za cijeli život.

4.3.1 Antun Halonja: Između računalnoga nazivlja i žargona – prijevod

Antun Halonja: Mellan dataterminologi och slang

Ett vanligt problem när man skapar och normerar kroatisk terminologi, i synnerhet dataterminologin och den informationsteknologiska terminologin (IT-terminologi), är en missuppfattning av förhållandena mellan slang¹⁹ och den terminologi som tillhör standardspråket. Slang är en speciell språkvariant som ligger på en stilistisk nivå under standardspråket och som används av en viss social grupp av människor som delar status och yrke och som skiljer sig från resten av samhället (med eller utan avsikt) genom att de använder sig av den här språkvarianten. En persons kön, utbildningsnivå, ålder, men även var personen kommer ifrån spelar en viktig roll när det gäller slangens utformning och existens, särskilt eftersom slang är förknippade med stadsmiljöer som skiljer sig sinsemellan vad gäller vilka språk som används i dem. Således tillhör slang de språkvarianter som används av vissa slutna sociala grupper, t.ex. av fångar eller en idrottsklubbs supportrar, och av öppna grupper, såsom av elever, studenter och människor inom vissa yrken, t. ex. av läkare, lärare, och på senare tid även datoranvändare. Slang är ofta obegriplig, oklar och kryptisk för dem som inte tillhör den grupp som använder sig av den. Det kroatiska språkets slang är färgade av utmärkande drag av någon dialekt (zagrebsslang, splitslang), ett främmande språks element – nuförtiden mest av det engelska språkets element – och har många neologismer. Det är inte samma sak om vi talar om vetenskaplig terminologi, om vetenskaplig dataterminologi, eller

¹⁹ Ordet *slang* har använts istället för *jargong* eftersom fokus ligger på olika ord man använder på Facebook, dvs. fokus ligger på internetslang som används för det mesta bland ungdomar, vilket är typiskt för slang och inte jargong. Jargong är mer typiskt för en yrkesgrupp, fastän slang också kan användas ”bland kamrater i yrkesgrupp” (Svensk ordbok, <https://svenska.se/so/?id=48054&pz=7>). I originaltexten använder författaren ordet *žargon* (=jargong), men på kroatiska kan *žargon* beteckna både *jargong* och *slang*. Eftersom de ord som författaren beskriver är väldigt informella (t.ex. *lajkati*, *Fejsbuk*, osv.) och inte används av någon specifik yrkesgrupp, utan av människor som använder Facebook, har ordet *slang* använts (ö.a.)

om slang. Vetenskaplig terminologi tillhör standardkroatiska, medan slang inte gör det. De ord och syntagmer som tillhör vetenskaplig terminologi kallas för termer, och de ord eller syntagmer som tillhör slang kallas för slangord. Vetenskaplig terminologi bör normeras, medan slang är fri och inte bör normeras. De regler som gäller för vetenskaplig terminologi, uttryckta och sammanfattade i terminologiska principer, gäller inte för slang, och de sätt som används för att skapa slangord gäller inte för terminologi. Vetenskaplig terminologi och slang är två motpoler när man pratar om något yrke.

För att illustrera detta förhållande, ska vi visa hur ett terminologiskt problem inom informationsteknologi kan lösas, och därefter ska vi visa rikedomen av datorslang eller, närmare bestämt, av internetslang som används på Facebook. En sak som måste betonas är att termer bör normeras, och slangord bör bara noteras och beskrivas.

Ett terminologiskt problem: Är stora data verkligen stora?

Podatak (sv. data) är ett ord som vi ofta stöter på i vardagen och det är även en vanlig term i IT-området. I engelsk-kroatiska IT-ordböcker är det engelska ordet *data* översatt med pluralformen *podatci* (sv. data). I IT-ordböcker nämns också data om data (eng. metadata), vilket kommer att diskuteras i ett senare nummer av den här tidskriften.

På senare tid stöter man allt oftare på termen *big data*, som enligt rättstavningen bör kursiveras i kroatiska texter, och på ett försök att översätta den till kroatiska. Experterna från IT-området förklarar stora data som en följd av den allestädes närvarande ökningen av digitala data från olika källor. Stora data är faktiskt enorma mängder av strukturerade eller ostrukturerade data som det är väldigt svårt eller nästan omöjligt att arbeta med genom att använda standardverktyg eller relationsdatabaser. Vad handlar det egentligen om? Genom att ha tillgång till internet, skicka digitala fotografier, titta på filmer och lyssna på webbradio eller kommunicera på sociala nätverk produceras stora mängder av data som lätt kan utnyttjas, som är stora och som ofta används. Sådana data är också typiska för mobiltelefoni eftersom mobiltelefoner också har blivit plattformar för massproduktion av data. Om vi tar hänsyn till de hundratusentals meteorologiska och agronomiska sensorerna, RFID-kommunikation²⁰, miljontals transaktioner på webbutiker osv., kommer vi att få terabyte, exabyte och zettabyte av data.

²⁰ RFID är en förkortning för radiofrekvensidentifiering (eng. radio frequency identification). Det handlar om en teknologi som använder radiofrekvens för informationsutbyte mellan barbära apparater/minnen och serverdatorer.

Experter på informationsteknologi påstår att moderna digitala dataflöden präglas av tre grundläggande faktorer: volym, mångfalden och hastigheten av deras skapande samt flöde. Alltså är storleken, det vill säga datavolymen, bara en av dessa tre faktorer. Med tanke på att ett stort antal experter på IT tycker att det inte bara handlar om stora mängder av data som produceras runtom i världen, utan också om deras mångfald, föreslår dessa experter termen *široki podaci* (sv. breda data) (eng. wide data) just eftersom mångfalden är en av de främsta orsakerna till deras storlek. Emellertid måste man hålla i minnet att den terminologiska betydelsen bör särskiljas från den ordbildande betydelsen och att en terms betydelse bestäms av dess definition, och inte av dess beståndsdelar. Dessa beståndsdelar som utgör en term kan inte alltid användas för att fullständigt beskriva en terms betydelse, så om en frisör både friserar och rakar, om vi använder en linbana (kr. *uspinjača*)²¹ för att både gå upp och ner, om vi både klär på oss och klär av oss i ett omklädningsrum²² samt om vithet kan beteckna tomhet på ett vitt papper, men också på ett rött eller grönt papper, så kan stora data på samma sätt vara både stora och mångfaldiga och kan komma till snabbt.

Experter på IT-området förväntas hitta lösningar som kommer att möjliggöra att man snabbt och pålitligt kan få nyttig information från stora mängder av data, medan lingvister kan hjälpa dem med att välja den lämpligaste språkliga termen för den beskrivna företeelsen: *veliki podatci*, *golemi podatci*, *velika količina podataka* ili *široki podatci*.²³ Var och en av de här termerna är mer acceptabel än den kursiverade engelska termen *big data*, men ur språklig synvinkel, när man tar hänsyn till terminologiska principer, är den mest acceptabla kroatiska termen *veliki podatci*. Vi hoppas att denna term kommer att ersätta termen *big data* och att termen *big data* inte kommer att förbli bara ett annat *buzzword*²⁴ som är mer attraktivt på ett främmande språk än det är på kroatiska.

Slang: Facebookandet till gryningen

²¹ Ordet *linbana* betecknar det som på kroatiska heter *uspinjača*. I kroatiskan finns det också verbet *uspinjati se* som betyder ”att gå upp” – ordet *uspinjača* har *uspinjati se* i sig men man kan också gå ner (= *spuštati se*) med *uspinjača*, dvs. en linbana, fastän själva ordet *uspinjača* tyder på att man bara kan använda den för att gå upp (ö.a.)

²² I kroatiskan säger man *svući se* (att klä av sig) och *svlačionica* (ett omklädningsrum), men man kan också klä på sig (= *oblačiti se*) i *svlačionica*, fastän själva substantivet *svlačionica* tyder på att man bara klär av sig (= *svlačiti se*) i det. Om ordet *ett avklädningsrum* existerade i svenskan istället för *ett omklädningsrum*, skulle denna idé fungera på svenska på samma sätt som den fungerar på kroatiska (ö.a.)

²³ sv. stora data, enorma data, en stor mängd data eller breda data (ö.a.)

²⁴ eng. Ordet *buzzword* betecknar ett ord eller en syntagm med auktoritativa eller tekniska övertoner som är typiska för något yrke och som används för att imponera publiken och lägga vikt vid en viss term – det ska också diskuteras i ett av följande nummer av denna tidskrift.

Facebook är en social nätverkstjänst som 2004 skapades av Mark Zuckerberg. I sin början var Facebook avsedd endast för Harvardstudenter, som kunde använda den för att kommunicera och utbyta information med varandra. Senare anslöt sig många andra universiteter, gymnasier och stora företag runtom i världen till nätverket. I dag har det här sociala nätverket mer än en miljard aktiva användare. Facebook är också den mest populära webbplats där man kan publicera fotografier. Dess användare lägger till mer än 14 miljoner nya foton per dag.

Kommunikationen via Facebook har fört med sig en rad slangord som skapades av dess användare som använder dem dagligen. Det är intressant att kroatiska Facebook-användare har visat sig vara väldigt kreativa när det gäller skapandet av slangord.

Internet-slangord i kroatiskan bildas oftast genom att hämta ord från ett främmande språk, vanligtvis från engelskan, genom att använda inhemska ord i en ny betydelse och genom kroatisk ordbildning. Samma sak gäller för de slangord som man hittade på på Facebook.

Ett av de mest populära och mest använda slangorden som härstammar från Facebook är *lajkati* (sv. att lajka), ett lånord som har anpassats till det kroatiska språkets normer och betyder 'att gilla'. Man kan *lajkati* foton, länkar, inlägg o.d.. Genom att förkorta det anpassade lånordet *Fejsbuk* har Facebook blivit *Fejs* (sv. Fejjan). I samband med detta har man skapat slangorden *fejsbučiti*²⁵ (sv. att fejjanboka) som betecknar en kompulsiv sysselsättning med Facebook och *fejsbukizam* (sv. fejjanbokism) som betecknar ett ord eller en syntagm som skapats på Facebook. *Fejser* (sv. fejjare) är förstås någon som använder Facebook. De personer som ivrigt motsätter sig Facebook och dylika sociala nätverk kallas för *antifejsbukovci* (sv. antifejjanre) (2011 lanserades ett nytt socialt nätverk som heter Unthink, som inte alls liknar Facebook och andra sociala nätverk såsom Google+ eller Twitter. Detta nätverk lanserades med syfte att dess användare har full kontroll över sina uppgifter, och annonsörerna kan inte få någon information om sina användare om inte användarna tillåter det).

Facebook-användare har också gjort en intressant utdelning av profiler, och så finns det *hijene* (sv. hyenor), dvs. användare som aldrig kommenterar något och kommunicerar bara genom att använda *osječajnici* (sv. känslöikoner, eng. smiley). Sedan har vi *špijuni* (sv. spioner) som är närvarande, men lämnar inga spår, de skriver inga inlägg, de kommenterar aldrig andras

²⁵ De följande svenska översättningar av kroatiska slangord som står inom parentes finns inte i svenskan men de har översatts bokstavligen och anpassats så att läsaren kan förstå vad dessa kroatiska slangord betyder och hur de skapades. Orden *att lajka* och *Fejjan* finns och används i svenskan (<http://www.slangopedia.se/ordlista/?ord=lajka> , <http://www.slangopedia.se/ordlista/?ord=fejjan>) (ö.a.)

Facebook-inlägg och de lajkar aldrig någonting, men läser allt regelbundet. *Pijetlovi* (sv. tuppar) tycker att deras plikt är att regelbundet önska alla sina Facebook-vänner god morgon. *Gospodična popularna* (sv. Fröken Populär) eller *gospodin popularni* (sv. Herr Populär) har profiler som nästan är fullpackade, de kommer farligt nära flera tusen vänner, allt utan någon särskild anledning. *Igrači* (sv. spelare) spelar nätverksspel med sina vänner i flera timmar i sträck och diskuterar dem. *Emotivci* (sv. de emotionella) hatar sitt liv och allt som har med det att göra och på grund av detta är alla deras inlägg färgade i mörka toner. *Promotori* (sv. promotorer) skickar inbjudningar till olika evenemang eller publicerar länkar från deras Facebook sidor. *Lopovi* (sv. tjuvar) stjälar regelbundet någon annans inlägg och föreställer dem som sina egna. *Kraljice drame* (eng. drama queen) hoppas att de kommer att väcka uppmärksamhet med sina vaga inlägg med en katastrofal inledning och att andra användare kommer att fråga dem vad som har hänt med dem och vad som är fel med dem. Till slut finns det *lajkeri* (sv. lajkare) som nästan aldrig kommenterar någonting, men de lajkar regelbundet.

Angående de inlägg de skriver, på Fejjan kan vi stöta på *blogeri* (sv. bloggare), *filozofi* (sv. filosofer), *gundala* (sv. gnällspikar), *hvalisavci* (sv. stroppar), *indigo-mudraci* (sv. indigo-visa män), *komičari* (sv. komiker), *status-reporteri* (sv. inlägg-reportrar (inlägg-sagesmän på standardspråk), *spikeri* (sv. hallåmän) och *zbunjivači* (sv. förvirrare). *Zafrendajte* (sv. kompisera) en av dem (på standardkroatiska: fråga dem om de vill umgås). Kanske får du vänner för livet.

4.4 REPORTAŽA – PET DANA U GRADU ROBOTA

REPORTAŽA

PET DANA U GRADU ROBOTA

**Jeo sam, pio i kupovao a da nisam
zatražio pomoć ni od jedne osobe.**

Jesam li zadovoljan? Pa...

AUTOR:

- o Ilija Matanović

OBJAVLJENO:

- 10.03.2019. u 22:49

Malcolm je najprijateljskiji robot kojeg sam ikad u životu upoznao. Nema torzo ni noge, nema glavu ni oči, zapravo sve što ima jedna je velika robotska ruka s kromiranim kombinirkama umjesto šake, ali je svejedno beskrajno veseo. Izvodi neke antropomorfne plesove, maše ljudima koji stoje ispred njega i smješčaju se, izvodi onu barmensku radnju miksanja koktela, pa onda opet pleše i tako u krug. Malcolm je robotski barist. Barist je obično samo fensi riječ za studenta koji satima dirinči za kafe-aparatom u Starbucksu pa kao takav nema vremena za plesanje pred mušterijama i, osobno, ja bih volio da i Malcolm malo požuri s mojom kavom, jer se proces prilično otegnuo. Naime, za Malcolmovu kavu, možda vas to neće iznenaditi, uglavnom se čeka u redu.

Malcolm radi u San Franciscu, gradu kolijevci većine suvremenih tehnoloških dostignuća i potonuća, gdje se već dugo i na više mjesta radi na solucijama koje pretendiraju eliminirati čovjeka iz društvene jednadžbe. Kako tehnologija napreduje eksponencijalnim tempom, tako je samo u zadnjih godinu i nešto dana došlo nekoliko platformi i rješenja pogonjenih robotskom tehnologijom i umjetnom inteligencijom, koje, kada se zbroje, rezultiraju gradom bez ljudi. Ili barem gradom bez ljudi koje treba plaćati za uslužne djelatnosti, što je, dakako, i najčešće idejno gorivo za ovakve inovacije.

U gradu pokraj Silicijske doline danas je tako moguće bez ama baš ikakve interakcije s drugim živim bićem otići van na kavu, obaviti špeceraj, pojesti ručak u restoranu i putovati s posla i na posao. Doduše, ovaj posljednji dio još malo šepa s realizacijom; iako gradom svako malo zuje autići s cijelom baterijom radara i lidara na krovu, siguran znak testiranja ovakve ili onakve samovozeće tehnologije, još nisu zaživjeli taksiji bez vozača.

Ali ni taj trenutak nije daleko - Weymo, tvrtka koja je izrasla iz Googleova projekta samovozećih automobila, mogla bi već ove godine u Phoenixu lansirati taksije bez taksista. A u međuvremenu, kao i u mnogim većim gradovima diljem Europe, Azije i Sjeverne Amerike, u San Franciscu je na raspolaganju pregršt ultrajeftinih električnih romobila i bicikala za

najam (u mnogim drugim gradovima mogu se unajmiti i mopedi). Najam ide preko aplikacije, naravno, nema kontakta s ljudima.

Sve antihumanoidne lokacije

U želji da iskušamo život u robotskom svijetu, za nedavnog posjeta San Franciscu Nedjeljni Jutarnji testirao je sve antihumanoidne lokacije koje se trenutno mogu isprobati. Tako smo se i našli kod Malcolma, jer dan bez kave je pogrešno započet dan. Robotski barist radi u lokalu koji se zove Cafe-X, u srcu financijskog distrikta San Francisca. Mali je to prostor, samo s dva stola. Malcolm se nalazi u ogromnom okruglom akvariju, iza stakla.

Procedura ide tako da stanete u red i pričekate da se oslobodi jedan od tri iPada na stalku. Na tom tabletu odaberete kakvu kavu želite, provučete kreditnu karticu (nema keša, jasno, jer vam ga ne bi imao tko uzvratiti) i dobijete svoju šifru. Nije ni posebno skupo za San Francisco, moja kava koštala je 3 dolara. Nakon što platite i dobijete šifru, pridružite se gomili ljudi koji su to učinili prije vas i još čekaju svoju kavu te na televizorima pratite čija se kava upravo radi (sustav očita ime s kreditne kartice). Narudžba i plaćanje idu relativno brzo; usko grlo nastaje kod Malcolma.

Krajnje je preuzetno nazivati Malcolma baristom: sve što ovaj robotski barmen radi jest da uzme papirnatu šalicu, stavi je ispod točionika, negdje u pozadini javi aparatu kakvu kavu treba i onda vam tu šalicu doda kroz otvor u akvariju. Vi upišete svoju šifru u drugi iPad, otvore se vratašca i podignete svoju kavu. Dakle, nije riječ toliko o robotskom baristu, koliko o glorificiranom kafe-aparatu sa sindromom Kapetana Kuke. Kava nije ni posebno dobra ni posebno loša, kava kao kava, ali sam koncept, čini se, nema nekog posebnog smisla. Naime, da bi robotska tehnologija opravdala vlastito postojanje, trebala bi moći zamijeniti veliki broj radnji koje bi inače obavljao čovjek i koje su ili strašno repetitivne ili zahtijevaju izuzetnu preciznost. A doslovno nema nijedne jedine radnje koju vam Malcolm uštedi - platite kavu kao na regularnom kafe-aparatu, pritiskom na tipku odaberete kakvu kavu želite, pričekate da bude gotova i onda je podignete. Vlasnici projekta - koji je dobio investiciju od **Petera Thiela** - doduše tvrde da robot može pripremati po dvije kave u minuti, što je definitivno brže od bilo kojeg čovjeka.

Budući da sam se dosta dugo zadržao kod Malcolma, bilo je već vrijeme za ručak. A jedno od prilično vrućih mjesta u posljednje vrijeme u San Franciscu je Creator, restoran u kojemu robotski chef priprema hamburgere. Ako zamišljate antropomorfni stroj nalik na C3PO-a kako vam peče pljeskavicu, zaboravite na to.

Creator je ogromna, ikeasto dizajnirana vitrina s velikom staklenom plohom. Na vrhu se nalaze nizovi brioche peciva koja se komprimiranim zrakom guraju prema početku tekuće trake. Stroj ih razreže, lagano tostira i premaže maslacem. Potom se iz malenih okomito postavljenih cjevčica na pecivo spuštaju ostali sastojci - umaci, začini, precizno izrezani kolutovi luka i rajčice, zelena salata, kiseli krastavci i naribani sir cheddar (sami unaprijed birate sastojke). U međuvremenu, u skrivenom dijelu stroja melje se i miješa meso (koje je onakvo kakvo i pretpostavljate - organsko, s OPG-a u okolici, i tako dalje i tome slično), što je proces koji je krenuo tek u trenutku kada ste naručili hamburger.

Mora se priznati da je stroj vrlo maštovito i efikasno dizajniran, sve se pomiče uz pomoć malenih metalnih gusjenica koje rotiranjem guraju hamburger od postaje do postaje. Na kraju dolazi najvažniji dio - pečena pljeskavica - koja je na mom konkretnom hamburgeru malo zapela u stroju pa se morao uključiti ljudski nadzornik. Ponovno, nema ničeg posebnog u ovom jelu, hamburger kao hamburger. Cijena je, međutim, vrlo prihvatljiva za ovaj grad - 6 dolara - čime vlasnici žele poručiti da eliminacijom dijela radne snage može pasti i cijena. Njihov biznis-model, naime, nije prodavati hamburgere, nego ove robote. Priprema hamburgera, s druge strane, ne samo da nije brža od ljudske, nego je čak i nešto sporija. Dodatno, magiju robotskog iskustva razbit će vam čim kročite u restoran. Ne možete naručiti i platiti na samoposlužnom kiosku, nego vas dočeka živi čovjek, tutne jelovnik u ruke i onda naplati (i očekuje napojnicu, naravno). Ako želite piće, točite ga sami. Najgore od svega, robot vam ne može sam isporučiti hamburger, nego će vaše ime viknuti konobar koji je podignuo hranu iz stroja i dodati vam ga u kutiji (od recikliranog materijala).

Nisu ni oni vesla sisali

Usput rečeno, do Creatora sam došao koristeći jedan od nebrojenih servisa koji nude najam električnih vozila. Odlučio sam se za električni romobil, tih servisa u San Franciscu ima pregršt i svi, u principu, rade na isti način. Skinete aplikaciju, unesete podatke o kreditnoj kartici, na mapi grada vidite gdje se nalazi slobodan romobil, rezervirate ga, otključate i

vozite. Kada dođete na destinaciju, zaključate ga uz pomoć aplikacije, odjavite, parkirajte negdje gdje neće nikome smetati i gotovi ste. Neopisivo praktična stvar. I prilično jeftina, uglavnom koštaju 1 dolar za rezervaciju vozila i oko 15 centi po minuti. Kako u blizini Creatora nije bilo slobodnih romobila, na telefonu sam otvorio Uberovu aplikaciju. Ali ne kako bih naručio taksi.

Naime, u Uberovoj mreži u San Franciscu su i električni bicikli za najam. Princip je isti kao kod romobila: na karti vidite gdje se nalaze slobodna vozila, rezervirate ono koje vam odgovara, otključate i vozite. Bicikli su tipični gradski dvokotači tog tipa; jarko su crveni, s velikim logotipom JUMP (to je tvrtka koju je Uber kupio za 200 milijuna dolara i inkorporirao u svoju mrežu).

Elektromotor od 250 W nalazi se u prednjem kotaču i pruža vam asistenciju u vožnji - neopisivo korisno u gradu poput San Francisca, gdje ulice imaju nagib i do 31,5 posto, odnosno 17,5 stupnjeva. Osim krajnje neudobnog sica, Uberov bicikl je užitak za vožnju. Na kraju ćete platiti 2 dolara za prvih pola sata te 7 centi za svaku sljedeću minutu.

Bicikl me odveo do, u konačnici, meni najboljeg mjesta ovog tipa - dućana Amazon Go, trgovine bez ljudskih prodavača. Stvar je genijalna. Prvo morate skinuti zasebnu aplikaciju Amazon Go i povezati je sa svojim Amazon računom. Aplikacija će vam dati QR kod koji skenirate na ulazu u trgovinu. Uđete među police s uredno poslaganim proizvodima, uzmete što želite, stavite u košaru, na izlazu opet skenirate kod i odete van. Nakon nekoliko minuta na pametni telefon će vam sletjeti račun na kojemu je specificirano sve što ste kupili i koji će se naplatiti s vaše kreditne kartice.

Meni je sustav točno naplatio sve što sam kupio i nije naplatio ništa što sam samo uzeo s police, mjerkao i onda vratio. Kako to funkcionira? Na stropu, između polica, nalaze se deseci kamera i senzora koji vas prate kroz dućan. Čim nešto uzmete s police, taj se artikl dodaje vašem računu. Ako ga vratite, miče se s računa. Zato vas aplikacija i upozorava da nikada, primjerice, ne dodajete proizvode s polica drugim kupcima, jer se to onda neće naplatiti njima, nego vama.

Potencijalne gubitke zbog poduzetnih individua koje mogu uzeti gomilu stvari iz dućana i onda osporiti sav trošak, naravno, itekako si mogu priuštiti, a u sustav povrata ionako je ugrađena i određena "fair use" praksa - možeš jednom ili dvaput, ali nismo ni mi vesla sisali...

4.4.1 REPORTAŽA – PET DANA U GRADU ROBOTA – prijevod

REPORTAGE

FEM DAGAR I EN ROBOTSTAD

Jag åt, drack och handlade utan att be en enda person om hjälp. Är jag nöjd? Tja...

av Ilija Matanović

publicerad 10 mar 2019 kl 22.49

Malcolm är den vänligaste robot jag någonsin har träffat i mitt liv. Han har ingen torso, inga ben, inget huvud och inga ögon heller, i själva verket har han bara en stor robotarm med förkromade tänger istället för nävar, men är ändå väldigt glad. Han gör några antropomorfa danser, vinkar till folket som står framför honom och småler, gör den rörelse som bartendrar gör när de blandar drinkar, dansar och gör sedan allt detta om och omigen. Malcolm är robotbarista. En barista är bara ett flott ord för en student som gnor vid kaffemaskinen på Starbucks och inte har tillräckligt med tid att dansa framför kunderna. Personligen skulle jag vilja att Malcolm skyndade sig lite med mitt kaffe eftersom hela processen har dragit ut på tiden. För Malcolms kaffe, och det förvånar er kanske inte, står man nämligen för det mesta i kön.

Malcolm arbetar i San Francisco, staden där de flesta moderna teknologiska med- och motgångar har uppstått och där man under lång tid och på flera ställen har kommit på lösningar som skulle eliminera människan ur den samhällsliga ekvationen. Eftersom teknologin går framåt och växer exponentiellt, har det bara under lite mer än ett år skapats ett par plattformar och lösningar som drivs av robotteknik och artificiell intelligens som tillsammans resulterar i en stad utan människor. Eller åtminstone i en stad utan människor

som måste betalas för deras tjänster, vilket givetvis är det vanligaste incitamentet för sådana innovationer.

I staden som ligger bredvid Silicon Valley är det idag möjligt att utan någon interaktion med en annan levande varelse gå ut och ta en kaffe, handla mat, äta lunch på en restaurang och pendla. Den sistnämnda delen framskrider visserligen inte som planerat; fastän man ofta kan se bilar som surrar genom staden och har ett fullt batteri utrustad med radarsystemet och LiDAR-systemet på biltaket, vilket är ett klart tecken på att man testat något slags självkörande teknik, har en självkörande taxitjänst inte blivit verklighet än.

Men detta ögonblick är inte långt borta – Waymo, ett företag vars moderbolag är Google som skapade det självkörande bil-projektet, skulle redan i år i Phoenix kunna lansera en förarlös taxitjänst. Under tiden står i San Francisco, liksom i många större städer i Europa, Asien och Nordamerika, många väldigt billiga elsparkcyklar och cyklar som kan hyras till förfogande (i många städer kan man också hyra mopeder). Man hyr dem naturligtvis genom att använda en mobilapplikation eftersom det inte finns någon kontakt med människor.

Alla anti-humanoida ställen

I vår iver att se hur livet ser ut i robotvärlden, testade tidningen Jutarnji list i sin söndagsupplaga alla anti-humanoida ställen som för närvarande kan testas, och så befann vi oss hos Malcolm, eftersom en dag utan en kopp kaffe är ett dåligt sätt att börja dagen. Robotbaristan jobbar i Cafe-X, ett kafé som ligger i hjärtat av San Franciscos finanskvarter. Det är ett litet rum med bara två bord. Malcolm står bakom en enorm rund glasbur.

Proceduren ser ut så här: man står i kö och väntar på att en av de tre iPads som står på stativen blir lediga och redo att använda. På surfplattan väljer man vilket kaffe man vill dricka, drar sitt kreditkort (det finns naturligtvis inga kontanter eftersom det inte finns någon som skulle kunna ge dig pengar tillbaka) och man får en egen sifferkod. Det är inte ens så dyrt med San Franciscos mått mätt, mitt kaffe kostade tre dollar. Efter att man har betalat och fått sin sifferkod, sluter man sig till en massa människor som redan har gjort detsamma före en och fortfarande väntar på deras kaffe och tittar på bildskärmarna för att se vems kaffe tillreds i det ögonblicket (systemet avläser namnet från kreditkortet). Beställningen och betalningen går relativt snabbt; flaskhalsen uppstår hos Malcolm.

Det är oerhört arrogant att kalla Malcolm en barista: allt den här robotbaristan måste göra är ta en pappersmugg, ställa den under utmatningsenheten för kaffe, hälsa maskinen i bakgrunden

vilket kaffe har beställts och sedan måste han ge dig denna pappersmugg genom en lucka i glasburen. Sedan anger man sin kod i den andra iPad, en dörr öppnas och man plockar upp sitt kaffe. Alltså, det handlar inte så mycket om en robotbarista, utan snarare om en förhärlig kaffemaskin med Kapten Krok syndromet. Kaffet är varken särskilt gott eller dåligt, en vanlig kopp kaffe, men det verkar som om själva konceptet inte verkar helt rimligt. För att rättfärdiga sin själva existens, så bör robottekniken ha förmågan till att ersätta ett stort antal procedurer som annars skulle utföras av en person och som antingen är oerhört repetitiva eller kräver stor precision. Det finns bokstavligen inte en enda operation som Malcolm gör istället för dig – du betalar för ditt kaffe på samma sätt som på en vanlig kaffemaskin, du väljer vilket kaffe du vill genom att trycka på ett knapp, du väntar tills det är slut och plockar upp det. Visserligen påstår ägarna av projektet – projektet som **Peter Thiels** investerade i – att roboten kan förbereda två koppar kaffe per minut, vilket absolut är snabbare än vilken människa som helst.

Eftersom jag hade tillbringat mycket tid hos Malcolm, var det nu dags för lunch. En av de ganska populära platserna på sistone i San Francisco har varit Creator, en restaurang där en robotkock lagar hamburgare. Om du föreställer dig en antropomorf maskin som liknar C-3PO som steker hamburgare, så kan du glömma detta.

Creator är ett enormt vitrinskåp med en stor glasruta och ser ut som något som har utformats på IKEA. På toppen finns det rader av brioche-bröden som med hjälp av tryckluft skickas mot det löpande bandets början. Maskinen skär brödsnivorna, rostar dem lite och breder smör på dem. Sedan sänker maskinen de andra ingredienserna på brödsnivån ur små vertikala rör – såser, kryddor, lökringar och tomater skivade med stor precision, grönsallad, inlagda gurkor och riven cheddarost (du väljer ingredienserna i förväg). Under tiden mals och blandas kött i en dold del av maskinen (som är precis som du antar – ekologiskt och från ett familjejordbruk som finns i området, och så vidare), vilket är processen som började först när man beställde sin hamburgare.

Det måste erkännas att maskinens design är väldigt kreativ och effektiv, allt rör sig med hjälp av små larvband av metall som roterar och skjutar hamburgaren från en station till nästa station. Slutligen kommer den viktigaste delen – grillad färsbiff – som på min hamburgare fastnade i maskinen, så den person som övervakar Creator måste ingripa. Återigen är det inget speciellt med denna maträtt, en vanlig hamburgare. Priset är, dock, väldigt acceptabelt för denna stad – 6 dollar – och med detta pris vill ägarna visa att prisen kan sjunka genom att

eliminera en del av arbetskraften. Deras affärsmodell är inte att sälja hamburgare, utan dessa robotar. Det är, å andra sidan, inte bara så att robotens tillagning av hamburgare inte är snabbare än en persons – den är till och med något långsammare. Dessutom ska den här magi som uppstår på grund av robottekniken försvinna så fort du sätter din fot på restaurangen. Du kan inte beställa och betala på en självbetjäning kiosk, utan en levande människa välkomnar dig, ger dig en matsedel och sedan debiterar dig (och förväntar sig, förstås, dricks). Om man vill dricka något, så håller man upp det till sig själv. Det värsta av allt är att roboten inte kan leverera hamburgaren själv, utan den servitör som tog maten från maskinen ropar ditt namn och ger dig hamburgaren i en ask (producerad från återvunnet material).

De är inte blåögda heller

Förresten, kom jag fram till Creator genom att använda en av de otaliga uthyrningstjänster som erbjuder elektriska fordon. Jag bestämde mig för en elsparkcykel, dessa tjänster finns överallt i San Francisco och alla fungerar, i princip, på samma sätt. Man laddar ner mobilapplikationen, anger sina kreditkortsuppgifter, ser på kartan över staden var en ledig elsparkcykel finns, sedan reserverar den, låser upp och kör den. När man når den önskade destinationen, så låser man elsparkcykeln med denna applikation, loggar ut sig, parkerar den på någon plats där den inte stör någon och det är allt man måste göra. En obeskrivligt praktisk sak. Och ganska billig, det kostar för det mesta 1 dollar för att reservera en elsparkcykel och ungefär 15 cent per minut. Eftersom det inte fanns några lediga elsparkcyklar i närheten av Creator, öppnade jag Uber-appen på mobiltelefonen. Men inte för att beställa en taxi.

I San Francisco kan man nämligen också hyra ut en elcykel. Proceduren är densamma som för elsparkcykeln: man ser på kartan var lediga elcyklar finns, sedan reserverar den elcykel som passar en, låser upp och kör den. Elcyklarna är typiska urbana tvåhjulingar av denna typ; de är klarröda, med en stor logotyp JUMP (det är företaget som Uber köpte för 200 miljoner dollar och integrerade i sitt nätverk).

Elmotorn på 250 Watt är monterad på framhjulet och ger dig assistans under körning, något som är obeskrivligt nyttigt i en stad som San Francisco där gatorna har lutningar upp till 31,5 procent, det vill säga 17,5 grader. Bortsett från sadeln, som var väldigt obekvämt, är Ubers elcykel ett nöje att köra. Till slut kommer du att betala 2 dollar för den första halvtimmen och 7 cent för varje ytterligare minut.

Elcykeln tog mig slutligen till, i min mening, det bästa stället av denna typ – till en Amazon Go butik, en obemannade butik. Det här är fantastiskt. Först måste du ladda ner den separata Amazon Go-appen och länka den till ditt Amazon-konto. Sedan ger dig appen en QR-kod som måste skannas vid butikens ingång. Du går in mellan hyllorna med vackert arrangerade varor, tar vad du vill, lägger detta i en korg, skannar koden igen vid utgången och går ut. Efter några minuter kommer ett kvitto på din smartmobil, som anger allt du har köpt och sedan dras summan från ditt kort.

Systemet debiterade riktigt allt jag hade köpt och det debiterade inte de saker jag bara tog från hyllan, velade om och slutligen placerade tillbaka på hyllan. Hur fungerar det? På innertaket, mellan hyllorna, finns det dussintals kameror och sensorer som följer dig genom butiken. Så fort du tar något från en hylla, läggs denna vara till din virtuella kundvagn. Om du placerar den tillbaka på hyllan, så tas den bort från kundvagnen. På grund av detta varnar dig appen att du aldrig ska, till exempel, lägga någon vara från hyllorna i någon annans korg eftersom denna summa inte kommer att dras från deras konto, utan från ditt.

Potentiella förluster på grund av företagsamma individer som kan ta mängder av saker från butiken och sedan förneka alla kostnader, kan de, förstås, absolut unna sig och för övrigt är en viss "fair use-doktrin" integrerad i returrätten – man kan göra det en eller två gånger, men vi är inte blåögda heller...

5. ANTECKNINGAR

Légaudaité (2010: 92) – ”slang [...] används [...] för att motsätta sig, leka med eller retas lite med det ’rätta’ samhället och dess standarda lingvistiska former. Dock finns det inget standardtest som ska bestämma vad slang är och vad det inte är.”

”...slang [...] used [...] to oppose, play or gently tease 'proper' society and its standard linguistic forms. However, there is no standard test that will decide what slang is and what it is not...”

Skelin Horvat och Muhvić-Dimanovski (2010: 339) – ”kunna betraktas som en talspråklig variant som vimlar av ord och uttryck som inte hör till standardspråket.”

„...bismo mogli promatrati kao govornu varijantu koja obiluje riječima i izrazima koji nisu dio standardnoga jezika.”

Mikić Čolić (2018: 235) – ”varje informell och för det mesta talspråklig varietet av något språk...”

„...svaki neformalni i pretežno govorni varijetet nekoga jezika...”

Skelin Horvat och Muhvić-Dimanovski (2010: 339) – ”slang också innehåller många element som inte är en del av standardspråket, såsom slangord [och] vulgarismer.”

„...žargoni sadrže i mnoge elemente koji nisu dio standardnoga jezika poput žargonizama, vulgarizama...”

Sindičić Sabljo (2018: 3) – ”några sina egenskaper nära förbunden med slang” ...

”vulgarismer, [...], reduktionen av vokaler, frekventa utfyllnadsord samt en friare ordföljd.”

„...nekim svojim osobinama blizak žargonu.”

„prisutnost vulgarizama, [...], redukcija samoglasnika, česte poštapalice te slobodniji redoslijed riječi...”

Mihaljević (2015: 119) – ”...användningen av anglicismer”

„...uporaba anglizama...”

Bijelić (2009: 57) – ”enkel, oförberedd, spontan, av informell karaktär samt ledig.”

„jednostavnost, nepripremljenost, spontanost, neslužbenost te opuštenost“

(ibid. 60) – ”nästan aldrig kan hittas i någon funktionell stil, förutom den samtalsmässiga stilen.”

„...gotovo nikada ne pronalaze niti u jednom funkcionalnom stilu, osim u razgovornom.“

Légaudaité (2010: 96) – ”det sällsynta men alltid välkomna fallet när texten kan gå från ett språk till ett annat utan förändringar förutom dem som krävs av målspråkets grammatik.”

”the rare but always welcome case when a text can go from one language into another with no changes other than those required by the target-language grammar.”

Munday (2016: 68) – ”’naturlighet’ är ett grundläggande krav för Nida.”

”’Naturalness’ is a key requirement for Nida.”

”[är] målet för dynamisk ekvivalens [att] söka ’den närmaste naturliga ekvivalenten till källspråkets uttryck.’”

”...the goal of dynamic equivalence as seeking ’the closest natural equivalent to the source-language message.’”

”För Nida beror framgången av översättningen först och främst på att det uppnås en motsvarande effekt eller reaktion.”

”For Nida, the success of the translation depends above all on achieving equivalent effect or response.”

Sindičić Sabljo (2018: 19) – ”bidrar till karakteriseringen av karaktärer och till den stilistiska aspekten av texten, och på grund av detta borde den inte förbises i översättningen.”

„...doprinose karakterizaciji likova i stilističkom aspektu teksta, pa se stoga u prijevodu ne bi smjeli zanemariti.“

Légaudaité (2010: 93) – ”’översättare inte har någon rätt att förbättra originalet’ och att de ’ska vara trogna mot originalets vulgaritet och brutalitet.’”

”translators have no right to improve the original’ and they ’should be faithful to the vulgarity and crudity of the original.’”

Skelin Horvat och Muhvić-Dimanovski (2010: 338) – ”element från främmande språk, till största delen från engelska.”

„...elementima iz stranih jezika, ponajviše engleskoga...”

Ćurković, Grbaš Jakšić och Garić (2017: 11) – ”vi inte vill kämpa mot alla engelska, dvs. amerikanska ord, särskilt inte mot dem som används endast som slang.”

„Ne želimo se boriti protiv svih engleskih, tj. američkih riječi, pogotovo ne protiv onih koje se upotrebljavaju samo u žargonu.“

Légaudaité (2010: 93) – ”användningen av *slang* anses i några fall som en stilfigur av språket” och påstår att ”slang bör översättas till målspråket direkt eller någon annan lämplig lingvistisk enhet bör väljas för att bevara källtextens stil.”

”...the use of *slang* on some occasions is treated as a stylistic device of the language.” ...
”slang should be translated into the TL directly or other appropriate linguistic item should be chosen to preserve the style of the source text (ST).”

Skelin Horvat och Muhvić-Dimanovski (2010: 339) – ”den samtalsmässiga stilen [...] i hög grad påminner om slang.”

„...razgovorni stil [...] uvelike podsjeća na žargon...”

Bijelić (2009: 57) – ”en nästan oundviklig företeelse”

„gotovo je neizostavna pojava...”

Kovačević (2001: 381) – ”funktionellt blir en del av standardspråket”

„...funktionalno postaje dio standarda.”

6. LITTERATURLISTA

Bijelić, Angelina (2009). „Razgovorni stil.” *Hrvatistika : studentski jezikoslovni časopis*, Vol. 3. No. 3., 2009., str. 57-66 den 24 augusti 2020

<https://hrcak.srce.hr/70072>

Bergengren, Eva (2020). *Skrivregler för alla*. Jönköping. Moderskeppet.se Pixondu AB. E-boksutgivning, första versionen. den 25 augusti 2020

<https://cdnguld.moderskeppet.se/ebok/skrivregler-for-alla/pdf-for-online/moderskeppet-skrivregler-for-alla.pdf>

Ćurković, Nikolina, Grbaš Jakšić Dijana och Ana Garić (2017). „Kako učenici osnovne škole upotrebljavaju engleske riječi i pokrate.” *Hrvatski jezik : znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika*, Vol. 4 No. 1, 2017., str. 1-11. den 25 augusti 2020

<https://hrcak.srce.hr/179212>

Ingo, Rune (1991). *Från källspråk till målspråk: Introduktion i översättningsvetenskap*. Lund. Studentlitteratur

Kotsinas, Ulla-Britt (2003). *En bok om slang, typ*. Stockholm. Norstedts Ordbok.

Kotsinas, Ulla-Britt (2004). *Ungdomsspråk*. Uppsala. Hallgren & Fallgren.

Kovačević, Barbara (2001). „Hrvatski žargon ili hrvatski žargoni?” *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Vol 27 No. 1, 2001., str. 378-383. den 25 augusti 2020

<https://hrcak.srce.hr/69043>

Lėgaudaitė, Jolanta (2010). ”Understanding Slang in Translation.” *Vytauto Didžiojo Universitetas:FILOLOGIJA*, 2010 , Vol. 15, pp. 91-98. den 26 augusti 2020

<https://vb.vdu.lt/object/elaba:6134745/MAIN>

Sindičić Sabljo, Mirna (2018.) „Kako prevoditi suvremeni francuski žargon? Traduktološka analiza hrvatskog prijevoda romana Volim sutra Faize Guene.” *Sic: časopis za*

književnost, kulturu i književno prevođenje, No. 2 – Year 8, 2018., str. 1-26. Zadar. Sveučilište u Zadru. den 25 augusti 2020

<https://hrcak.srce.hr/207628>

Skelin Horvat, Anita och Muhvić-Dimanovski, Vesna (2010). „Država *U banani* i *Mrak sniženja* – žargonizmi u razgovornom jeziku.” *Proizvodnja i percepcija govora*, urednik Marko Liker, Vesna Mildner, str. 337-361. Zagreb: FF press. den 25 augusti 2020

http://neologizam.ffzg.unizg.hr/pdf/Drzava_u_banani_mrak_sniženja.pdf

Mihaljević, Milica (2015). „Žargonizmi kao značajka razgovornoga funkcionalnoga stila.” Zbornik radova *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*, urednice Anđa Suvala, Jasna Pandžić, str. 115-127. Zagreb. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje ; Agencija za odgoj i obrazovanje. den 25 augusti 2020

https://bib.irb.hr/datoteka/789231.Nestandardni_hrvatski.pdf

Mikić Čolić, Ana (2018). „Tvorbeni postupci u žargonu: Jezična kreativnost i/ili posuđivanje.” *Od norme do uporabe 1*, uredila Jadranka Mlikota, str.232-252. Osijek, 2018. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Hrvatska sveučilišna naklada. den 25 augusti 2020

<https://repozitorij.unios.hr/islandora/object/ffos%3A4012>

Munday, Jeremy (2016). *Introducing Translation Studies: Theories and applications*. London and New York. Routledge.

Webbsidor

https://www.clarin.si/noske/all.cgi/first_form?corpname=hrwac;align= (hrWac, korpus)

<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=sv>

<https://folkmun.se/>

<https://glosbe.com/>

<http://hjp.znanje.hr/>

<https://iate.europa.eu/home>

<https://lexin.nada.kth.se/lexin/>

<http://www.slangopedia.se/>

<https://spraakbanken.gu.se/korp/#?lang=en> (Korp, Språkbanken)

<http://struna.ihj.hr/>

<https://sv.bab.la/>

<https://svenska.se/> (SAOL och SO)

<https://www.synonymer.se/>

<https://www.zargonaut.com/>

Källtexter

Emma Hamberg: Linas kvällsbok 2 – Två killar och ett hjärta

<https://books.google.hr/books?id=0-c-CwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=linas+kv%C3%A4llsbok+2&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwiUr4bMz7zrAhWwM-wKHahwB8sQ6wEwAHoECAAQAQ#v=onepage&q=linas%20kv%C3%A4llsbok%202&f=false>

den 25 augusti 2020

Douglas Foley: Shoo len

<https://books.google.hr/books?id=dUWgAgAAQBAJ&pg=PT64&dq=shoo+len&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKEwix2sjYyavmAhWB66YKHZAZAJgQ6AEIJzAA#v=onepage&q&f=false>

den 25 augusti 2020

Migration

https://ratatosk.sd.se/sd/wp-content/uploads/2019/04/02121655/EU-Valplattform-2019_final.pdf

den 25 augusti 2020

Dragkampen om Åland

<https://populärhistoria.se/sveriges-historia/1900-tal/dragkampen-om-aland>

den 25 augusti 2020

Otok Krk

<http://www.krk.hr/>

den 25 augusti 2020

Mikrovalna pećnica, UPUTE ZA UPORABU, Sencor® SMW 6320

<https://data.fast.eu/manual/40/40023194/40023194-im-hr.pdf>

den 25 augusti 2020

Antun Halonja: Između računalnoga nazivlja i žargona

<https://hrcak.srce.hr/145185>

den 25 augusti 2020

REPORTAŽA – PET DANA U GRADU ROBOTA

<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/pet-dana-u-gradu-robota-jeo-sam-pio-i-kupovao-a-da-nisam-zatražio-pomoc-ni-od-jedne-osobe-jesam-li-zadovoljan-pa-8471678>

den 25 augusti 2020